

**T.C.KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI**

**AB'NİN ULUSLARARASI TERÖRİZM İLE MÜCADELE
POLİTİKASI**

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Burcu TUGAY

KOCAELİ 2016

**T.C.KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI**

**AB'NİN ULUSLARARASI TERÖRİZM İLE MÜCADELE
POLİTİKASI**

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

145245004

Burcu TUGAY

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Buket ÖNAL

KOCAELİ 2016

**T.C. KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI**

**AB'NİN ULUSLARARASI TERÖRİZM İLE MÜCADELE
POLİTİKASI**

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Tezi Hazırlayan: Burcu TUGAY

Tezin Kabul Edildiği Enstitü Yönetim Kurulu Karar ve No: 28.12.2016/25

Jüri Başkanı: Doç. Dr. İrfan Kaya ÜLGER

Jüri Üyesi: Yrd. Doç. Dr. Buket ÖNAL

Jüri Üyesi: Yrd. Doç. Dr. Gökmen KILIÇOĞLU

KOCAELİ 2016

ÖNSÖZ

Bu çalışmayı hazırlarken desteğini hayatım boyunca hissettiğim fedakar annem Hanife Sandıkçı ve babam Mustafa Sandıkçı'ya, yardım ve desteğini esirgemeyen eşim Resul Tugay'a ve yüksek lisans süresince katkılarından dolayı danışman hocam Yrd. Doç. Dr. Buket Önal'a teşekkürlerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	i
İÇİNDEKİLER.....	ii
ÖZET.....	vii
ABSTRACT.....	vii
KISALTMALAR.....	viii
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

TERÖRİZMİN KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ, UNSURLARI VE NEDENLERİ

1.TERÖR VE TERÖRİZMİN TANIMI VE TERÖRİZMİN UNSURLARI.....	12
1.1. Terör ve Terörizmin Tanımı.....	12
1.2. Terörizmin Unsurları.....	15
1.2.1. Terörizmin İdeolojik Unsuru.....	15
1.2.2. Terörizmin Örgüt Unsuru.....	16
1.2.3. Terörizmin Şiddet Unsuru.....	16
2.TERÖRİZMİN TÜRLERİ	17
2.1. Uluslararası Terörizm.....	17
2.2. Devlet Terörizmi.....	20
2.3. Nükleer Terörizm.....	22
2.4. Siber Terörizm.....	24
3.TERÖRİZMİN AMAÇLARI VE NEDENLERİ.....	27
3.1. Terörizmin Amaçları.....	27
3.2. Terörizmin Nedenleri.....	28
3.2.1. Terörizmin Sosyo-Kültürel Nedenleri.....	29
3.2.2. Terörizmin Ekonomik Nedenleri.....	30
3.2.3. Terörizmin Psikolojik Nedenleri.....	31
3.2.4. Terörizmin Jeopolitik Nedenleri.....	32
3.3. Uluslararası Terörizmin Etkileri.....	33
4.TERÖRÜ GÜÇLENDİREN UNSURLAR	
4.1. Doğu Batı Ayrımında Tarihsel Köken.....	37
4.2. Küreselleşmenin Terörizme Etkisi ve Medya.....	39
4.3. İslamofobinin Terörizme Etkisi.....	44

İKİNCİ BÖLÜM

FARKLI İDEOLOJİLERDE GÜVENLİK KAVRAMI VE AB’NİN GÜVENLİK KAVRAMINA YAKLAŞIMI

1. İDEOLOJİLER AÇISINDAN “GÜVENLİK” KAVRAMI.....	46
1.1. Realist Açıdan “Güvenlik” Kavramı.....	47
1.2. Liberalist Açıdan “Güvenlik” Kavramı.....	50
1.3. Fonksiyonalizmde “Güvenlik” Kavramı.....	51
2. KÜRESELLEŞME SÜRECİNDE DEĞİŞEN “GÜVENLİK” ALGISI.....	53
3. SOĞUK SAVAŞ DÖNEMİ AT’NİN “GÜVENLİK” YAKLAŞIMI.....	56
3.1. Soğuk Savaş Dönemi AT’nin “Güvenlik” Sağlama Çabaları.....	56
3.1.1. Batı Avrupa Birliği.....	59
3.1.2. Avrupa Savunma Topluluğu.....	63
3.1.3. Avrupa Siyasi İşbirliği.....	64
4. SOĞUK SAVAŞ SONRASI AB (AVRUPA BİRLİĞİ)’NİN KURULUŞU VE GÜVENLİK YAKLAŞIMI.....	66
4.1. Maastricht Antlaşması.....	68
4.1.1. EUROPOL.....	70
4.1.2. Petersberg Deklerasyonu.....	72
4.1.3. ODGP (Ortak Dış ve Güvenlik Politikası).....	73
4.2. Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası Oluşumu.....	74
4.2.1. AGSK (Avrupa Güvenlik ve Savunma Kimliği).....	74
4.2.2. St. Malo Deklerasyonu.....	76
4.2.3. AGSP (Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası).....	79

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

AB’NİN ULUSLARARASI TERÖRİZMLE MÜCADELE POLİTİKASI VE GÜVENLİK SAĞLAMA ÇABALARI

1. AB’NİN BÜTÜNLÜĞÜNÜ KORUMAK VE GÜVENLİĞİNİ TESİS ETMEK AMAÇLI GİRİŞİMLERİ.....	83
1.1. Barselona Sürecinin Devamı Olarak “Akdeniz İçin Birlik” 2008.....	86
1.2. Genişleme Politikasında “Güvenlik” Unsuru.....	91
1.3. Avrupa Komşuluk Politikası.....	95

2. ULUSLARARASI ÖRGÜT OLARAK AB'NİN ULUSLARARASI TERÖRİZM İLE MÜCADELE POLİTİKASI.....	100
2.1. Terörizmin Önlenmesi Avrupa Sözleşmesi (1977).....	101
2.2. Maastricht Anlaşması ve Üçüncü Sütun'un Terörizmle Mücadele Unsuru.....	103
2.3. Amsterdam Anlaşması ve Üçüncü Sütun'un Terörizmle Mücadele Unsuru.....	104
2.4. TREVI.....	107
2.5. Schengen Antlaşması.....	108
2.6. Terörizmle Mücadele Eylem Planı.....	109
2.7. CODEXTER.....	111
2.8. 11 Mart 2004 Madrid Saldırılarına Yönelik 25 Mart Deklerasyonu.....	112
2.9. Avrupa Güvenlik Stratejisi 2003.....	115
2.10. AB Konsey Terörle Mücadele Çerçeve Kararı.....	119
2.11. Stockholm Programı.....	120
2.12. Terörizmin Finansmanının Önlenmesi Stratejisi.....	122
2.13. AB'nin Siber Saldırılarla Mücadele Stratejisi.....	123
2.14. Terörizmin Önlenmesi Avrupa Sözleşmesi (2005)	125
2.15. Avrupa Birliği Küresel Güvenlik Stratejisi (2016)	127
3. AB'NİN ULUSLARARASI TERÖRİZM İLE MÜCADELE POLİTİKASINDA İŞBİRLİKLERİ.....	132
3.1. AB-ABD İşbirliği.....	133
3.2. AB-NATO İşbirliği.....	138
3.3. AB-BM İşbirliği.....	141
SONUÇ.....	141
KAYNAKÇA.....	145

ÖZET

Asimetrik tehdidin örneği olarak uluslararası terörizm özellikle günümüzde AB'nin en önemli sorunlarından biridir. Birlik, uluslararası terörizmle mücadele etmenin yanında yasal olmayan göç, kaçakçılık, mülteci krizi gibi ardıl sorunlar ile de mücadele etmek durumundadır. Etkin bir uluslarüstü ve bölgesel örgüt olarak AB; özellikle 11 Eylül saldırılarından bu yana aktif anti-terörizm politikaları izlemiş ve çevre güvenliğini sağlamayı amaçlamıştır. Çıkardığı güvenlik stratejileri ile kendine yol haritası belirlemiş ancak terörizme yönelik kemikleşen sorunlar ve Birlik içerisinde uyumsuz eylemler istenen sonuçların elde edilmesini engellemiştir.

Anahtar Kelimeler: Avrupa Birliği, Uluslararası Terörizm, 11 Eylül, Anti-Terörizm

ABSTRACT

As a model of asymmetric threat, international terrorism is one of biggest problems of the EU. It has to struggle the consecutive matters of the terrorism, such as illegal migration, smuggling, refugee crisis etc. As a efficient supra-national and regional organization the EU, has developed anti-terrorism policies, especially after 11 Sept. attacks, and targeted the stable zone its round. The organization has determined a road map with security strategies, but chronic matters of solution for terrorism and concordance disorder inside of the Union have prevented to attain desired results.

Key Words: European Union, International Terrorism, 11 September, Anti-Terrorism

KISALTMALAR

AAET: Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu

AAO: Avrupa Akdeniz Ortaklığı

AB: Avrupa Birliği

ABD: Amerika Birleşik Devletleri

ABKGS: Avrupa Birliği Küresel Güvenlik Stratejisi

AET: Avrupa Ekonomik Topluluğu

AGİT: Avrupa Güvenlik İşbirliği Teşkilatı

AGS: Avrupa Güvenlik Stratejisi

AGSK: Avrupa Güvenlik ve Savunma Kimliği

AGSP: Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası

AİB: Akdeniz İçin Birlik

AİHS: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi

AİO: Akdeniz İçin Ortaklık

AK: Avrupa Konseyi

AKÇT: Avrupa Kömür Çelik Topluluğu

AKP: Avrupa Komşuluk Politikası

ASEAN (*Association of Southeast Asian Nations*): Güneydoğu Asya Uluslar Birliği

AST: Avrupa Savunma Topluluğu

ASİ: Avrupa Siyasi İşbirliği

AT: Avrupa Topluluğu

BAB: Batı Avrupa Birliği

BM: Birleşmiş Milletler

BMGG: Birleşmiş Müşterek Görev Gücü

BMGK: Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi

CODEXTER (*Committee of Expert on Terrorism*): Terörizm Uzmanlar Komitesi

CTED (*Counter-Terrorism Committee Executive Directorate*): Terörizme Karşı İcra Direktörlüğu

DTÖ: Dünya Ticaret Örgütü

EC3 (*European Cybercrime Centre*): Avrupa Siber Suçlarla Mücadele Merkezi

ECCP (*European Centre For Conflict Prevention*): Avrupa Suç Sorunları Komitesi
EUROJUST (*European Union's Judicial Cooperation Unit*): Avrupa Adli Yargı Ağı
EUROPOL (*European Police Office*): Avrupa Polis Ofisi
FATF (*Financial Action Task Force*): Mali Eylem Görev Gücü
FRONTEX (*Frontieres Exterieures*): Dış Sınırların Yönetimi İçin Operasyonel İşbirliği Ajansı
GCTF (*Global Counterterrorism Forum*): Terörizmle Mücadelede Küresel Forum
IMF (*International Monetary Fund*): Uluslararası Para Fonu
IRA (*Irish Republican Army*): İrlanda Cumhuriyet Ordusu
ITU (*International Telecommunication Union*): Uluslararası Telekomünikasyon Birliği
İŞİD: Irak Şam İslam Devleti
MEDA (*Mediterranean Economic Development Area*): Akdeniz Ekonomik Kalkınma Ajansı
MENA (*Middle East and North Africa Region*): Ortadoğu ve Kuzey Afrika Bölgesi
MERCOSUR (*Mercado Comun del Sur*): Güney Amerika Ortak Pazarı
NATO (*North Athlantic Treaty Organization*): Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü
OECD (*The Organization For Economic Co-Operation and Development*): Avrupa Ekonomik İşbirliği Örgütü
ODGP: Ortak Dış ve Güvenlik Politikası
OSCE (*Organization for Security and Co-operation in Europe*): Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı
SADC (*Southern African Development Community*): Güney Afrika Kalkınma Topluluğu
SSCB: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
SİDAS: Suçluların İadesine Dair Avrupa Sözleşmesi
SIS (*Schengen Information System*): Schengen Bilgi Sistemi
TREVİ (*Terrorism Radicalism Extremism Violence International*): Terörizm Radikalizm Aşırılık Uluslararası Şiddet
UNODC (*United Nations Office on Drugs and Crime*): Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suç Ofisi
YAP: Yenilenmiş Akdeniz Politikası

GİRİŞ

“AB’nin Uluslararası Terörizmle Mücadele Politikası” başlıklı tez; uluslararası sistemde son yüzyılda iyiden iyiye beliren ve bir çeşit asimetrik çatışma örneği olarak uluslararası terörizm tehdidinin, bölgesel örgütlenmenin yegane örneği ve yarım asrı aşkın süredir küresel bir aktör olarak çeşitli bölgelerin kaderini etkileme iradesi olan AB’nin stratejilerinde yarattığı değişiklikleri ele almaktadır. Dünya artık devletlerin karşılıklı çatışmaları ile tehdidin güçlüden güçsüze geçtiği klasik sürece değil; kültürel ve etnik değerlerin ayırıcı özelliklerinin kullanılmasıyla zayıftan güçlüye doğru asimetrik tehditlerin etki ve sonuçlarına tanık olmaktadır.

Son yılların fenomeni olarak küreselleşme olgusunun dünyayı küçük bir köye dönüştürerek birimlerarası güvensizliğin gelişimini tetiklemesi ve uluslararası sistemde istikrarsız alanlar yaratması; ulus devletlerin yanında sivil toplum örgütleri ve düşünce kuruluşlarının bu konuya azami dikkat göstermesini gerekli kılmıştır.

Dünyanın iki büyük savaşının Avrupa’yı güvensiz bir kıtaya dönüştüreceği ve kıtadaki devletlerin başarısız aktörlere dönüşeceği endişesiyle, yıllar öncesinden öngörülen egemenliklerinin bir kısmını ulusüstü bir yapıya devrederek birleşme ve bütünleşme ile şekillenen Avrupa devletlerinin rasyonel ve realist yaklaşımları, Avrupa Topluluğu’nu kurmalarına neden olmuştur. II. Dünya Savaşı’nı alevlendiren Almanya’nın dahil olduğu topluluk, geçmişin hatalarından ders çıkarma mantığı ile hareket ederek uzlaşmacı ve çözüm üreten bir tavır takınmıştır. Aslında Avrupa Topluluğu, kuruluşundan beri kendi içerisinde de yumuşak politika izlemekte ve bu politikasını komşuluk politikası da dahil olmak üzere bölge politikalarına yansıtmıştır.

Çalışmanın birinci bölümünde; terör, terörizm ve terörist kelimelerinin anlamları ve terörizm konusunda uluslararası aktörlerin fikir ayrılıkları veya tanım ayrılıkları da denilebilecek faktörler üzerinde durulmuştur. Bu etkenler üzerinde analizlerin ardından radikal mücadele yöntemi olarak terörizmi örgütlenme sürecine taşıyan terörizm

unsurlarına değinilmiştir. Terör örgütlerinin örgütlenme sürecine değindikten sonra, çokça çeşidi olan terörizmin birkaç türüne açıklamalar getirilmiş, uluslararası terörizmi uygulayan örgütlerin devletlerle aralarındaki ilişkilere ışık tutulmuştur. Terörizmin geldiği nokta Fransız İhtilali'nden itibaren ele alınarak daha sorgulayıcı ve yorumlayıcı bir tutumla terörizmin nedenleri ve amaçları üzerinde durulmuştur. Medeniyetler Çatışması adlı eseri ile kendisine çokça atıfta bulunulan Samuel Hunhtinton'ın terörizmi, zayıfın güçlüye karşı silahı olarak yorumlaması; terör örgütlerinin amaçlarının somut birşeyi değil, güç gösterisini hedeflemesi ve korkutmayı sağlayarak gücün kendinde olduğunu ispatlaması açısından önemlidir. ABD kurucularından Thomas Jefferson'un *“özgürlüğünüz için güvenliğinizden taviz verirsiniz, sonunda ikisini de kaybedersiniz”* cümlesi bu yargıyı desteklemektedir. Birinci bölümde terörizmin nedenlerine değinirken *“nedenleri”* kelimesi, aslında terörizm gibi gayrinizami ve alışılmadık bir kavramın yanında haklılık ve meşruluk kavramlarına yönlendirdiği için bıçaksırtı bir kelimedir. Çünkü bir neden varsa sonuçları her yerde aynı ve objektif olmalıdır. Halbuki terör örgütlerine atfedilen sözde nedenler, birçok üçüncü dünya ülkelerinde belki de daha yoğun yaşanmakta, ancak her yerde terör örgütü yuvalanmamaktadır. Tezimdeki terörizmin nedenleri veya sebepleri kelimelerini genel geçer bir iradeyle değil de zaten terörü hedefleyen kitlelerin sempati kazanmak için kendilerine kalkan ve araç olarak ifade ettikleri argümanlar olarak anlaşılmalıdır. Teörizmin sebepleri ve uluslararası terörizmin etkilerini yorumladıktan sonra terör örgütlerinin kullandığı yeni yöntemlere, klasik bilinen terör örgütleri ile günümüzdeki asimetrik tehdit salgılayan terör örgütlerinin aralarındaki farklara ve terörizmi uluslararası sistemde kemikleştiren etkenlere yer verilmiştir. Ayrıca terör örgütlerinin ulus devletlerden üstün olduğu bir takım husulara dikkat çekilmiş, uluslararası toplumun terörizm sorununun çözümüne yönelik zaafiyetleri ele alınmıştır.

Doğu Batı ayrımı genelinden Arap İslam dünyası arasındaki özel ilişkiye atıfta bulunulmuş, sömürgecilik dönemlerinden dünya savaşlarına dek ilişkileri değerlendirilmiş, zamanında halı altına süpürülen veya hazmedilemeyen bazı durum ve aşığılanmaların günümüzde radikal terör örgütlerinin önemli çıpası olduğuna değinilmiştir.

Tezde terörizmi güçlendiren unsur olarak ele alınan küreselleşme süreci ile birlikte mesafelerin anlamını yitirmesine, birçok alanda ilişkilerin yoğunlaşarak ulus devletlerin güvenlik üzerinde etkisinin azaldığına atıf yapılmıştır. Yerel olaylar ile global olaylar arasındaki bağ güçlenmiş ancak; ülkelerarası farklılıklar belirginleşmiş ve dünya ekonomileri üretim ilişkileri bazında değerlendirilmiştir. Küreselleşme ile iç ve dış güvenlik arasındaki çizgi belirsizleşmiş; büyük şirket ve kurumlara yönelik siber saldırılar, bilgi ve teknoloji yarışını başlatmış ve kapitalist düzenin Batı değerlerinin tüm dünyaya ihracını gerçekleştirmesi kimilerince tehdit olarak algılanmıştır. Terörizmi güçlendiren unsurlar arasında medyanın etkisi ve Hristiyanlardan sonra en fazla din grubu olarak İslamiyeti barındıran Avrupa’da ayırıcı bir strateji olarak İslamofobi’nin etkisi eklenmiştir.

“Farklı İdeolojilerde Güvenlik Kavramı ve AB’nin Güvenlik Kavramına Yaklaşımı” başlıklı ikinci bölümde; farklı ideolojilerde güvenliği oluşturan itici güçlere ve güvenlik algılarına yer verilirken, ideolojiler arasında güvenlik kavramı üzerinden yer yer karşılaştırmalar yapılmıştır. Ayrıca kimliğin güvenlik politikasında etkisi incelenirken güvenliğin fiziksel ve psikolojik boyutları yorumlanmıştır. Ardından küreselleşme sürecinin dayattığı istikrarsız ortamın güvenlik arayışını arttırdığı, tehdidin çerçevesinin belirsizleştirdiği ele alınmıştır.

6 Mayıs 1955 tarihinde faaliyete geçen ve AT güvenlik çalışmalarının en önemli ürünlerinden olarak BAB’ın kuruluş süreci ve Avrupa’nın güvenlik ve savunma politikalarına yönelik işlevselliği ele alınmıştır. 1949 yılında NATO’nun kuruluşu ile Topluluk içerisinde önemi azalsa da uzun süre Topluluğun güvenlik ve savunma planlarında yer almıştır. Maastricht Antlaşması ile BAB’ın işlevi Avrupalı ve Atlantikçiler arasında antlaşmazlık unsuru olmuştur. Sonuç olarak BAB; Maastricht Antlaşması ile AB’nin askeri kanadı haline gelmiş ve AB’nin ayrılmaz ve bütünleyici parçası olduğu kabul edilmiştir. İkinci bölümde değinilen önemli kurumlardan biri de EUROPOL’dür. Bu bölümde EUROPOL’ün görev alanları ve işlevleri hakkında bilgi verilerek özellikle terörizmle mücadelede rolüne değinilmiştir. Avrupa’nın askeri ve savunma yapısını NATO aracılığı ile güçlendirme çabalarının sonucu olarak Petersberg

Deklerasyonu, AB üye devletlerinin askeri güçlerinin görev planlarını belirlemekte ve sınırlandırmaktadır.

Maastricht Antlaşması ile AT'nin dış politika amaçlarının şekillendirildiği Ortak Dış ve Güvenlik Politikası (ODGP)'na değinilmiş, ODGP'nin işlevlerine değinilerek, ODGP içeriği ve hedefleri açıklanmıştır.

AGSP'nin oluşum aşamalarından AGSK'nin ne anlama geldiği ve işlevlerinin açıklanarak AGSK aracılığı ile oluşturulan BMGK/BMGG'nün önemi ele alınmıştır. AGSK'nın NATO içerisinde oluşturulma nedenlerine ABD-AB ilişkilerindeki rolüne değinilmiştir. AGSP'nin bir diğer oluşum aşaması olan St. Malo Deklerasyonunun kurucuları olan Fransa ve İngiltere'nin ne kadar zıt fikirde olsalar da müşterek bir güvenlik algısında beraber karar alabilmelerinin mümkün olduğu gözlemlenmiştir. AGSP'nin gelişiminde oldukça önemli katkısı olan St.Malo Bildirisinin 3-4 Aralık 1998 tarihinde yayınlandığı süreçte daha sağlıklı bir Avrupa savunması fikri için Fransa ve İngiltere'nin yaklaşımları değerlendirilmiştir. St Malo Zirvesinden 3 gün sonra ABD Dışişleri bakanı Albright tarafından ortaya konulan ve 3D kuralı olarak da bilinen transatlantik ilişkilere yönelik uyarı dizisinin analizi yapılmıştır. Bölümün sonlarında 2007 Lizbon Antlaşmasının AGSP kurumsal yapısına etkisi ve AGSP kapsamında AB'nin gerçekleştirdiği hareketlere değinilerek Avrupa'nın güvenlik ve savunma politikasına ışık tutmak hedeflenmiştir.

“AB'nin Uluslararası Terörizmle Mücadele Politikası ve Güvenlik Sağlama Çabaları” başlıklı üçüncü bölümde uluslararası konjonktürde asimetrik tehditlerin Avrupa kıtasına yönelik etkileri ele alınmış, kıtanın terör oluşumu için elverişliliğine değinilmiştir. AB'nin uluslararası aktör olarak güvenlik stratejileri unsurlarından olan “Barselona Süreci” ve onun devamı olan “Akdeniz İçin Birlik” politikalarının komşu ülkelere ve AB'nin güvenliğine yönelik etkileri ele alınmıştır. AB'nin uluslararası aktör olarak Akdeniz ülkeleri için ayırıcı özellikleri ve AB'nin bölgedeki politikalarının başarıları üzerinde değerlendirmeler yapılmıştır. Bunlara ek olarak AB'nin Akdeniz Havzasını neden refah ve istikrar bölgesine dönüştürmeyi hedeflediğini ele alırken,

Birliğin bölgede engellemek istedikleri olaylara da açıklık getirilmiştir. Birliğin terörle mücadelesinin Akdeniz bölgesine yönelik reform sürecine etkileri ve bölgede mali yardım programlarının faaliyetleri de bu bölümde ele alınmıştır.

Genişleme politikasının Birliğin güvenliğine, savunmasına ve bütünleşmesine yönelik etkileri ele alınmış, derinleşme sürecinin genişleme sürecinden farkı ele alınarak derinleşme sürecinin öneminin altı çizilmiştir.

AB'nin partnerlikten öte komşularına destek sunan, çok yönlü politika üretmeyi hedefleyen Avrupa Komşuluk Politikası (AKP) ile çevresinde güvenilir ve istikrarlı bir kuşak oluşturma amacı analiz edilmiştir. AKP politikasının olumlu yönleri ve eksikliklerinin ışığında AB'ye uyumluluğun değerlendirilmesi için eylem planlarının önemi üzerinde durulmuştur. 2003 AGS ile komşuluk politikasına işaret edildiğine vurgu yapılmıştır. Ayrıca AKP'nin AAO (Avrupa Akdeniz Ortaklığı) politikasından farklı ve benzer yönleri üzerinde değerlendirmelerde bulunulmuştur.

11 Eylül saldırılarının ardından 21 Eylül 2001 tarihli olağanüstü toplantısında iç ve dış politikasında terörizmle başa çıkabilmek için bir takım önlemler almıştır. AB; saldırılar sonrası ortak hedef belirlediği alanlar üzerinde ve özellikle terörizm ile mücadelede kapsamlı değerlendirmeler yapmıştır. Terörizmle mücadele argümanları olarak 1977 Terörizmi Önleme Avrupa Sözleşmesi'nin terörizmle mücadeleye yönelik argümanları, stratejileri ve önemi üzerinde durulmuştur. Bu sözleşme ile siyasi suç hakkında alınan kararlara, faillerin kovuşturulma ve cezalandırılma süreçlerine yönelik etkin önlem alınmasına vurgu yapıldığı ifade edilmiştir. Maastricht ve Amsterdam Antlaşmalarının Üçüncü Sütun'un Terörizm ile Mücadele unsurunun iç güvenlik politikasına etkileri değerlendirilmiştir. Bu etkiler analiz edilirken ODGP'nin etkin bir yapı olması için yapılan düzenlemeler, EUROPOL'ün görev alanlarının derinleştirilmesi ve özellikle Amsterdam Antlaşması'nda 29. Maddeye göre uluslararası terörizmle mücadelede atılacak adımlara dikkat edilmiştir.

İngiltere başbakanının teklifi üzerinde iç güvenlik sorunları ile ilgili bakanların düzenli aralıklarla toplanarak hukuk ve toplum düzenine ilişkin sorunları ele alan toplantı yapma teklifini Avrupa Konseyi, 1-2 Aralık 1975 tarihinde kabul etmiştir. 29 Temmuz 1976 tarihinde gerçekleştirilen ilk konferans TREVI olarak adlandırılmış ve 4 uzman grubu oluşturulmuştur. Bölümde bu grupların çalışma düzeni ve eksiklikleri ele alınarak analiz yapılmıştır. Bununla birlikte Schengen Antlaşması'nın getirdiği yenilikleri, kapsamı ve işlevi hakkında değerlendirmelerde bulunulurken, Schengen Bilgi Sistemi'nin de amaçları ve işlevleri ele alınmıştır.

11 Eylül saldırılarından sonra AB; 21 Eylül 2001'de olağanüstü toplantıda terörizm en büyük tehdit olarak görmüş ve 5 ana başlıktan oluşan Eylem Planı hazırlamıştır. 11 Eylül saldırılarının ardından 11 Mart 2004 Madrid saldırıları ve 25 Mart Deklerasyonu ile AB'nin güvenlik stratejisinde birtakım değişiklikler yapılmıştır.

Uluslararası terörizmin veri analizini gerçekleştirmek için 2001 saldırılarının ardından CODEXTER (Terörizm Uzmanlar Komitesi) adlı birimin işlevi, hedefleri ve görev alanları üzerinde durularak, Birliğin terörizmle mücadelede elini kuvvetlendirdiği ifade edilmiştir.

Irak işgalinde net bir dış politika izleyemeyen AB; Dış Politika Yüksek Temsilcisi Javier Solana liderliğinde Avrupa Güvenlik Belgesi hazırlamıştır. 12 Aralık 2003 tarihinde "Daha İyi Bir Dünyada Güvenli Avrupa" başlığında AB'nin ilk güvenlik stratejisi AGS kabul edilmiştir. Bu strateji ile Birliğe zarar veren başlıca tehditlerin neler olduğu, Birliğin stratejik amaçları, ABD ile ilişkileri, aktif, etkin ve kapsamlı bir Avrupa politikası yaratılması yönünde atılacak adımları belirleyen net dış politika anlayışı getirilmiştir. AGS çerçevesinden oluşan 30 Kasım 2005 tarihli "AB Terörizmle Mücadele Stratejisi" ile terörizmle stratejisinin dört unsurunun kapsamlı analizi yapılmıştır. AGS'nin uygulanmasına yönelik 2008 Brüksel Zirvesinde bir değerlendirme raporu yeni algılanan tehditler ve önerilerle analiz edilmiştir.

Avrupa Birliği Konseyi Terörizmle Mücadele Çerçeve Kararı ile 2002 yılında üye devletlerin iç hukuklarının terörizm konusunda uyumlu hale getirilmesi hedeflenmiştir. Bu bölümde çerçeve kararının bazı maddelerinin analizleri yapılmış, kast ve terörist grup unsurunun ülkelerarası farklı algılamalarına değinilmiştir.

Stockholm Programı'nda Avrupa Konseyi; hukukun üstünlüğü ve temel hak ve özgürlüklerin korunması ve kültürlerarası farkındalık yaratılmasına dikkat çekmiştir. Konsey; 2005 strateji belgesinde ifade edilen önleme, koruma, izleme ve karşılık vermeden oluşan dört terörle mücadele unsurunu bu programda teyit etmiştir. Stockholm Programı'nın amacı, içeriği ve başarısı ele alınan konular arasında olurken, programın paralelinde belirlenen "İç Güvenlik Stratejisi"nin de içeriği ve 5 amacının üzerinde durulmuştur.

Terörizmin Finansmanının Önlenmesi Stratejisi çalışmalarını BM, Mali Eylem Görev Gücü (FATF) ve AB-ABD arasındaki Terörizm Finansmanının İzlenmesi Programı (Terrorist Finance Tracing Programme) Antlaşması şekillendirmektedir.

AB'nin siber saldırılara yönelik tehdit algılamaları ve girişimlerine değindikten sonra 2005 Avrupa Konseyi Terörizmin Önlenmesi Sözleşmesi'nin diğer sözleşmelerden farklı, yenilikleri, önemi ve içeriği bağlamında ele alınarak sözleşmenin üç ana başlığı detaylı olarak incelenmiştir.

2016 Avrupa Birliği Küresel Güvenlik Stratejisi ile ilk AGS'den 13 yıl sonra 29 Haziran 2016 tarihinde Dış İlişkiler Yüksek Temsilcisi Federica Mogherini önderliğinde, uluslararası ortamda yaşanan değışikliklere ayak uydurmak için hiç olmadığı kadar güçlü bir AB ihtiyacına yönelik olarak hazırlanmıştır. Bu stratejinin analizi yapılırken, 2003 AGS'den farklılıkları ve benzerlikleri üzerinde durulmuş, hazırlanma sürecindeki bazı aksaklıklara işaret edilmiştir.

AB'nin uluslararası terörizm ile mücadele politikasını uygularken AB-ABD ilişkilerinin tarihten bugüne analizi yapılmış, Avrupa'nın bütünleşme sürecinde ABD'nin

rolüne değinilmiş, ABD'nin Avrupa güvenliğine bakışı ele alınmıştır. AB-NATO ilişkilerinde ise Soğuk Savaş dönemi ve sonrasında NATO'nun Avrupa savunma altyapısı için önemi NATO'nun Bosna ve Kosova müdahaleleri özelinde ele alınmıştır. Son olarak AB-BM işbirliğinde 2008 "Kriz Yönetiminde AB-BM İşbirliği Ortak Bildirisi" nin değerlendirmesi yapılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

TERÖRİZM UNSURUNUN KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ, UNSURLARI VE NEDENLERİ

1. TERÖR VE TERÖRİZMİN TANIMI VE UNSURLARI

1.1. Terör ve Terörizmin Tanımı

Terör; Latince kökenli olan “terrere” kelimesinden türeyen, korkutmak, yıldırma gibi kelimeleri çağrıştıran bir kavramdır. Bu terim, belli bir düşünce sistemini ve davranışları benimsetmek amacıyla insanları korkutarak ve tehdit ederek zor kullanma eylemidir. Herhangi bir darp ve linç olayı veya trafik kazası da toplumda korku yarattığı için terör olarak anılabilmektedir. Bu nedenle trafik terörü ve kapkaç terörü gibi ifadelere rastlanmaktadır. Bu eylemler siyasi bir amaç taşımadığı sürece terör olarak adlandırılabilirken, siyasal bir amaca yönelmiş şiddet eylemleri “terörizm” olarak bilinmektedir. (Acar, 2012:111)

Bugünkü anlamında terör kelimesi ise ilk kez Fransa’da Fransız İhtilali’nden sonra kullanılmıştır. 1793 Mart ve 1794 Temmuz tarihleri arasında Fransa’da terör rejimi hakim olmuştur. Yaklaşık bir buçuk yıllık sürede 500.000 kişi siyasi zanlı olarak hapsedilmiş, aralarında siyasi erki elinde bulunduranlar da dahil 15 binden fazlası giyotinle olmak üzere 40 bin kişi idam edilmiştir. Tüm bu karışıklık ve kaos içinde terörün hesap verilebilme unsurunu devreye sokmak için araç olarak kullanılması yarını belirsiz hale getirmiştir. (Bal, Özeren:2012:337-344) 1796 yılında basımı gerçekleştirilen bir Fransız sözlüğüne göre terör kelimesi Jakobenler tarafından olumlu anlam ifade ederken 9.Termidor’dan sonraki dönemde terör olumsuz anlam kazanmıştır.(Kutlu, 2010:8)

Terörizm; terörü araç olarak kullanan, gerçekleştirdiği eylemi değil eylemin etkilerini dikkate alan, hedefini kişiselleştirmeyen (depersonalisation de la victim), siyasi sebeplerle korku dalgası yaratmayı hedefleyen strateji anlayışıdır. Politik bir gasp olarak terörizm üzerinde yapılan tartışmalar psikolojik ve felsefik temelden ileriye gidememekte ve sınırlı kalmaktadır. (Higgins ve Florya, 2003:4) Terörizm, insanlık tarihi kadar eski ve çözümü konusunda genel geçer bir yaklaşım olmayan, küreselleşme ile birlikte giderek önu almakta ciddi engelleri barındıran radikal siyaset yapma şeklidir.

1980’li yıllarda Alex Schmid ve Albert Jongman 109 farklı ekonomik terörizm tanımı ve 22 yaygın kullanılan kavram bulmuşlardır. Bu bulguların yüzde 65’i siyasal alanda kullanılmaktadır. (Beck,2015:25) Günümüze dek yapılan terörizm tanımlamaları ise belli düzeyde terörizmi ifade etseler de tek başına yeterli tanım olmamaktadırlar. (Kutlu, 2010:5)

Alman sosyolog W.H.Nagel’e göre terörizm sirküler yani döngüsel bir özellik taşımaktadır. Bu özelliği nedeniyle terörle mücadeleyi kaçınılmaz yapan terörizm meselesi, gelecekteki teröristlere gebedir. (Bennoune,2008:8) Terörizmin yarattığı güvensiz ortam ve kaosa rağmen uluslararası platformda ortak bir terörizm tanımlaması bulunmamaktadır. Bazı uzmanlara göre terörün belirdiği her ülke ve devlette kültürel kodlamaların farklı olması bu durumun nedenlerindedir. Dünyanın her köşesinden ülkeyi himayesine alabilen terörizm gibi önemli bir konu üzerinde ortak bir tanım gerçekleştirilememesinin en önemli nedenlerinin arasında terörizmin siyasal bir kavram olması ve uluslararası ilişkilerde araç olarak kullanılması gelmektedir. Ayrıca terörizme yönelik algı farklılığı da tanımının yapılamama nedenleri arasında sayılması gerekmektedir. Nitekim bazı kesimler için terörizm olan faaliyetler bir diğer kesim için özgürlük hareketi sayılabilmektedir. Bir ülkede terörist kabul edilen kişi farklı ülkelerde düşünce suçlusu, siyasi suçlu veya kahraman olarak tanımlanabilmektedir. Bu karmaşıklığa bir son vermek için atılacak adımların başında “siyasi suç” kavramının hangi eylemleri içerip içermeyeceğinin ayrımını yapmak gelmektedir. (Acar,2012:98-99)

Terörizm konusunda uluslararası ilişkilerde önemli sorun olarak bir ülkenin terör suçu saydığı bir eylemi diğer ülkenin nasıl algıladığı ve iç hukukunda nasıl nitelendirdiğidir. Bu durumdan kaynaklanan sorunu giderek kuvvetlendiren unsur, terörizmle siyasi suç kavramlarının iç içe geçmiş konular olmasıdır. Türkiye'nin Fehriye Erdal ve Dursun Karataş gibi terör faillerine ilişkin talepleri siyasi suç nedeniyle reddedilmiş ve bu nedenle de geri ver ya da yargıla ilkesi hayata geçirilememiştir. Ayrıca Türkiye tarafından aranan kişiler AB ülkesinin mülteci statüsü tanınmış olması halinde Türkiye'nin geri verme talebi AB ülkeleri tarafından da reddedilmektedir. (Ergül, 2011: 201-203)

Hangi tür eylemlerin terör eylemi olduğu konusunda mutabakata varılamamasının nedenleri; ülkelerin çıkarlarını göz önünde bulundurması, eylemlerin sonuçlarına değil nedenlerine odaklanarak terör eylemi olup olmadığına karar vermeleridir. (Acar,2012:98) Terörizmin tanımı konusunda karşılaşılan en önemli sorunlardan biri ise self determinasyon terimini kullanan ulusal kurtuluş hareketlerinin algısıdır. Self determinasyon hakkının kullanılması ve uluslararası hukuktaki konumu, tartışmaya açık bir durumu sergilemektedir. Bir diğer tanımlama sorunu ise devlet aktörlerinin terörizme yönelik algısıdır. Devletlerin temkinli yaklaşımları ve uzun vadede ileriye yani terörün yapabileceklerini görememeleri devletlerin manevra sahasını daralttığından herhangi ortak bir hukuki çerçeveye girmeleri terörle mücadelelerinde onları zora sokabilmektedir. Terörizmin tanımlanmasında yaşanan zaafiyet doğrudan doğruya terörist tanımlamasının da önüne geçmektedir. Ortada mücadele edilmesi gereken örgütler ve fanatik üyeleri her geçen gün sesini daha gür çıkarabilirken, dünyayı yöneten siyasi erklerin düşmanını tanımlamaktan aciz olması uluslararası ilişkilerde tıkanıklığa sebep olmaktadır.

1934 yılında Yugoslavya Kralı Alexander'ın ve 1937 yılında Fransa Dışişleri Bakanı Barthov'un öldürülmelerinden kaynaklı Milletler Cemiyeti, ilk kez uluslararası terörizmin tanımı yapmak istemiş ancak II. Dünya Savaşı sırasında bunu başaramamıştır. (Caşın, 2008: 187) 1937 yılından bu yana uluslararası kabul gören bir tanımlama olmadığından terörü ele alan genel bir değerlendirme yapılamamış ancak daha mikro düzeyde terör eylemleri ve konuları ele alınmıştır.

Devletler hem uluslararası terörizmin karşısında dururken, hem de dış politika stratejilerinde bu durumu meşruluk kazanma aracı olarak kullanmışlardır. 21. yüzyıla kadar teröristlerin tehlike boyutu bir nebze öngörülebilirken bu yüzyıldan sonra özellikle yaşadığımız yıl içerisinde “süper terörizm” çağı yaşandığını görmekteyiz. (Yalçınar, 2006:100) Günümüzde görülen terör operasyonlarının taktiği saldır-bekle-saldırıya uğra-tekrar saldır düzeneğinde ilerlemektedir. (Davies, Bulut, 2006:242d) Geline nokta bakıldığında terörizm sadece Ortadoğu, Afrika, Güney Asya gibi fakir ve kalkınmakta olan ülkelerin ekseninden taşarak dünya gelir dağılımındaki dengesizlik, işsizlik, küresel göç gibi nedenlerle en zengin ülkeleri de etkilemektedir. Rasyonel denge ve ortak fedakarlık gösterilerek bu tehdidin derecesini en aza indirmek ve gelecek nesillere güvenli bir ortam bırakmak mümkün olmaktadır. (Caşın, 2008:174)

1.2. Terörizmin Unsurları

Terörizmin ideolojik, örgütsel ve şiddet olmak üzere üç temel unsuru vardır. Bu unsurlar terör örgütlerinin etkililiğini ve kalıcılığını belirleyen unsurlardır. Söz konusu unsurlara gelecek olursak;

1.2.1. İdeolojik Unsur

Örgütün siyasi hareket noktasını belirleyen unsur olarak ideolojik unsur örgütün aktif ve etkin olması yönünde oldukça belirleyicidir. Örgüt siyasi eğitimlerle mensuplarını gerekli ideolojiyi benimsetmekte ve hedefleri onlara aşılacaktır. Bunu yaparak örgüt bağlılık aşamasını kurar.

Terörü inşa etme yolunda atılacak adımları belirleyen altyapıyı oluşturan felsefe kuşkusuz ki ideolojik zeminden kaynaklanmaktadır. Terör örgütünün üyeleri belirlenen ideoloji çerçevesinde hareket etmekte ve belirlenen ideolojiye itaat ettirmektedir. 1960

ve 1970'lerde terör örgütleri aşırı sol ve sağ kanatlarda yer alırken 1990'lar boyunca terörizmin gelişiminde din faktörü önemli bir unsur olmuştur. (Özkışlalı,2008:52) Hatta bazı araştırmacılar terörizmi haklı göstermek için din haricinde herhangi bir gerekçeye ihtiyaç olmadığını ifade etmektedirler. (Terzi ve Yenal, 2015:30)

Terör örgütlerinin üyeleri belirli bir ideoloji etrafında birbirlerine bağlanmaktadır. Örgüte dahil olanlar bu ideoloji etrafında psikolojik yaklaşımlarla etkilenmekte ve onlara karakter kazandırılmaktadır.

1.2.2. Örgüt Unsuru

Örgüt, organize yapıda olup aynı ideolojiyi benimseyen ve aynı hedefe kitlenmiş kesimi ifade etmektedir. Genellikle terör örgütlerinin örgüt lideri ile ona bağlı üst düzeyde bulunan sorumlular ve alt düzeyde yani bölge, il gibi birim sorumluları içeren illegal ve gizli bir yapılanması mevcuttur.

Bu unsur ile aynı ideolojiyi benimseyen terör örgütü üyeleri sistematik olarak harekete geçebilmekte, organize yapı sayesinde etki alanını genişletebilmektedir. Örgüt üyelerinin niteliğinin değişebilmesi, üyelerin keşfedilebilmelerinin zor olması, üzerlerinde güçlü bir merkezi komuta sisteminin olmayışı örgütün yapısal dönüşümü açısından oldukça önemlidir. (Özkışlalı, 2008: 52)

Terör gruplarının hiyerarşik yapısı; yönetim, strateji ve eğitimden sorumlu olan lider kadro, faaliyetleri bizzat gerçekleştiren aktif yani militan kadro, haber toplama, araştırma ve propaganda yapan aktif destekleyiciler ve örgütün eylemlerini dışardan destekleyen pasif destekleyicilerden oluşmaktadır. Aktif olarak eylemlere katılanlardan oluşan militan kadro silahlandırılmakta ve terör eylemini başlatmaktadır.

1.2.3. Şiddet Unsuru

Örgütün hedefe ulaşmak adına kullandığı en önemli araç ve terörün en önemli unsuru şiddet unsurudur. Örgüt, şiddet aracılığı ile insanlar üzerinde kaos ve bıkkınlık gibi hisleri uyandırıp, devlete olan güvenlerini sarsarak hükümete etki etmeyi, istikrar ve güven ortamını bozmayı kendine ilke edinir. (Gençtürk, 2012: 4-5)

Şiddeti zorbalıkla hedeflediklerini elde etme aracı olarak kullanan teröristler halkların devlete olan güvenini baltalayarak kutuplaşmayı ve gündeme yerleşerek davalarını duyurmaya çalışmaktadırlar.

2. TERÖRİZMİN TÜRLERİ

2.1. Uluslararası Terörizm

Uluslararası terörizm, terörizm unsurunun sınır aşan uzantısını ifade eden bir kavramdır. Terörizm; yabancılara veya yabancı hedeflere yönelirse, hükümetler tarafından beslenen unsurlarca gerçekleştirilirse veya yabancı bir hükümetin veya uluslararası örgütlerin siyasi mekanizmalarını etkilemek için yapılırsa uluslararası terörizm yapısına bürünmektedir. Bir eylemin uluslararası terör sayılabilmesi için bir ülkenin içerisinde veya dışarısında yaşayan halkına karşı siyasi amaçlı olarak hükümet politikalarına zarar vermek için yapılması gerekmektedir. (Caşın, 2008:179) Uluslararası terörizm başta siyasal olmak üzere çeşitli amaçlarla insan hayatlarını ve sosyal dinamikleri, uluslararası barış ve güvenlik ortamını, iç hukuku ve uluslararası hukuku hedef almaktadır. (Kılıç, 2007: 46)

Uluslararası terör, uluslarüstü terörün genişlemesinden oluşmaktadır. Uluslarüstü terör ise üç safha içerisinde gelişim göstermektedir. Birinci safha sempatizan hükümetler, silah ulaşımı, mühimmat ve eğitim gibi lojistik destek temininden oluşmaktadır. İkinci safhada sempatizan bazı hükümetler terör örgütleri ile irtibatlar kurarak yardımlaşmayı

sağlamaktadır. Üçüncü safhada ise bu hükümetlerin terör örgütlerine direkt olarak yardımından oluşmaktadır. Buradan sonra sempatan hükümetler yardım etmeyi de aşarak kontrolü ele geçirmektedirler. (Caşın, 2008:179-182)

Uluslararası terörizmin ana sebepleri politik ve stratejik olarak belirlenmiştir. Belli başlı çıkarlarını kurtarmak veya genişletmek adına devletler, diğer devletlere karşı dolaylı şekilde yıpratma aracı olarak terörizmi kullanabilmektedir. (Gençtürk, 2012: 6)

Uluslararası terörizmin ardında devlet ile alakalı olarak dört durum gerçekleşebilir:

- Devlet Girişimi: Şayet devlet, geleneksel savaş yöntemleri ile başarı elde edemiyorsa stratejik bir hamle ile uluslararası terörizmi araç olarak kullanabilir. Bu stratejiye resmi kurumlarını dahil ederse bu eylem “devlet terörizmi” şeklini almaktadır. Batılı devletler Irak, Suriye ve Libya gibi devletleri bu sebeplerle uluslararası terörizmin faili olarak ilan etmişlerdi. Suriye’de Hafız Esad’ın egemenliğinin sarsılmaması için Hama’da 20.000 kişinin ölümüyle neticelenen isyanı bastırması, Irak’ta Saddam rejiminin muhaliflere yaptığı hareketler, Kürt ayrılıkçı hareketlere Halepçe’de kimyasal silah kullanarak karşılık vermesi, Miloseviç’in Kosova’da ve Bosna’da Sırp egemenliğini pekiştirme uğruna gerçekleştirdiği etnik temizlik hareketleri gibi olaylar devlet terörizmi olarak yorumlanmaktadır. (Çitlioğlu,2005:179)
- Devlet Desteği: Devlet hedeflerini gerçekleştirmek için terörist örgütlere para, eğitim, silah v.b. yardımlarda bulunabilir. Devlet, terör örgütlerine destek verirken onlara hedef gösterir ama onları yönetip denetlemez. Güçlü devletler ve uluslararası kuruluşların terörizm tanımında konsensüs oluşturması gündeme gelirse devletlerin terörizme verdikleri desteğin akışı zorlaşacaktır. (Acar, 2012:97)
- Devlet Hoşgörüsü: Devletler, topraklarında terörist grupların hareket etmelerine karşın onları dağıtmak için harekete geçmezse hoşgörüden bahsedilebilir. Terörist gruplar, terör eylemlerini ev sahibi devlette değil farklı bir devlette gerçekleştirirler ve yabancı bir devletin desteğinden de yararlanabilirler.
- Devlet Zaafı: Devletin terörist eylemlere karşı gelebilecek onları engelleyebilecek kolluk ve askeri güç yetersizliği nedeniyle devlet zaafiyeti meydana gelir. Zaafiyeti olan devlet güçlü bir devletten terörizme karşı destek alabilir. (Ergil,1992: 141)

Siyasal şiddet olayları önceleri Fransa ve Almanya, İtalya, Rusya gibi ülkelerde etkin iken II. Dünya Savaşı sonrası daha geniş alanlara yayılmış ve 1970’li yıllarda zirveye ulaşmıştır. Sosyalist blok dışındaki ülkeleri oldukça etkileyen terör, özellikle Güney ABD, Ortadoğu, Batı Avrupa, Afrika ve Asya ülkelerinde yönetimleri zaafiyete uğratmıştır. Hatta bazılarında devlet destekli karşı terör uygulanmış ve terörizmin boyutları giderek genişlemiştir. (Caşın,2008:188) 1990 yılında Rusya’nın Azerbeycan’daki demokratik gelişmeleri hazmedemeyerek Bakü’ye girmesi, ABD’deki ikiz kulelere El Kaide tarafından gerçekleştirilen saldırılar ve günümüzde IŞİD terör örgütünün saldırıları uluslararası terörizmin örneklerinden yalnızca birkaçıdır. (Caşın, 2008:199)

Günümüzde terörün yaşattıklarına baktığımızda artık Batı ve Doğu demeden dünyanın her yerinde tehdit olmayı sürdüren uluslararası terörizm, özellikle son günlerde Batı’ya endişe dalgası yaratması ve savunmasız bırakması açısından önemlidir. Devletlerin vatandaşını koruması ve güvende tutması yaşanan intihar bombacıları gibi hadiselerden dolayı oldukça zor bir hal almaktadır. (Ekici,2012: 30) Bu zorluğun nedeni klasik tehdit olgusuna asimetrik tehdidin de eklenmesidir. Asimetrik tehdit ise yarattığı hazırlıksız durum nedeni ile ülkelerin siyasi, sosyal ve ekonomik sistemlerinde istikrarsızlık yaratarak az seviyede kuvvet ve teknoloji harcayarak etkin olmayı amaçlayan bir tehdit türüdür. Daha açıklayıcı olmak gerekirse asimetrik tehdit; orantısızlık, sıradışılık, öngörülemeslik, çok yönlülük, hedef gözetmezlik, zayıf istismarcısı olmak, psikolojik etki odaklı olmak, teknolojiyi farklı kavramlarla kullanmak ve dinamiklik unsurları ile içli dışlı gayrinizami bir tehdittir. (Ağca,2010:40-41) Esas görevi halkının refah ve mutluluğunu engelleyen veya engelleyebilecek unsurları ortadan kaldırmak ve bunlara karşı tedbir almak olan devlet, vatandaşlarının özgürlüğünü de sağlamak durumundadır. Bu konuda ABD kurucularından Thomas Jefferson’un “*Güvenlik için özgürlüğünden ödün veren, sonunda ikisini de yitirir*” cümlesi bu durumu açıklamaktadır. (Ağca,2010:43)

11 Eylül 2001 saldırılarından sonra uluslararası terör “islami terör” kavramı ile anılmış ve terörizmin üç özelliği dünyanın her yerinde kabul edilmiştir. İlk olarak terör;

küreselleşmiş, kitleselleşmiş ve kişilerden bağımsız olarak her an her yerde olabilecek bir kavram olarak algılanmıştır. İkincisi terör; teröristlerin de eğitilmiş olduğu ve en son teknolojinin kullanıldığı bir kavram olmuştur. Üçüncüsü, gerçekleşen terör eylemlerinin çoğunluğunun İslami terör kapsamında olduğu ve eylemleri gerçekleştirenlerin de müslüman terörist oldukları dikkat çekmiştir. (Acar,2012:107-108) Ancak 11 Eylül Saldırıları gerçekleştirenlerin ve günümüzde terörü yaşatmaya devam eden terör örgütlerinden biri olarak IŞİD'in üyelerinin müslüman olması ve müslüman menşei ülkelerde örgütlenerek büyümeleri hiçbir şekilde İslamiyet'in terör ile birlikte anılmasını haklı çıkarmamaktadır. (Acar,2012:109) Ancak ard arda gerçekleşen saldırılar sonrasında Avrupa'da İslam, İslamcı, köktendinci, entegrasyonist ve terörist kelimelerinin iç içe girdiği gözlemlenmiştir. (Kawakibi,2007:7)

11 Eylül olaylarının ardından uluslararası terörizmin uluslararası ilişkilerde daha fazla anıldığı tartışılmaz. Bu tarihten sonra ABD başta olmak üzere Batı'nın ana gündem maddelerinin en başında güvenlik sorunu gelecektir. Ülkelerin terörle mücadelelerine baktığımızda mücadele yöntemleri ile ülkelerin siyasal sistemleri arasında bir ilişki olduğu görülebilir. Örneğin, AB ülkeleri gibi demokrasi terimi ile bütünleşmiş ülkelerin terörle mücadelesinde belirli bir sınırlılık hakimdir. Demokrasisi az olan veya tam içselleştirememiş ülkelerde ise toplumsal sınır tanımayan, hak ve özgürlükleri ihmal edebilen ve denetimden uzak uygulamalar kullanabilmektedir. Demokrasinin olduğu yerde hesap verilebilirlik, şeffaflık ve rıza önemli unsurlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Böylece demokratik yönetimler tüm kurum ve kuruluşları ile bağdaşan uyumlu bir politika yürütmek durumundadır.

2.2. Devlet Terörizmi

Savaşın ekonomik ve insan kaybı açısından maliyetinin yüksek olması yüzyılımızda güçlü devletleri terörü ekonomik ve siyasal baskı uygulamak için kullanmalarına neden olmaktadır. Bu arada terörü silah satarak kullanan gelişmiş ülkeler de kısa sürede büyük güç elde etmekte ve teröre maruz kalan tarafa daha çok zarar

vermektedir. (Acar, 2012:71) Günümüzde ucuz insan kaynağı gerektiren terörizm örgütleri küreselleşme süreci ve altyapılar nedeniyle vurma yeteneği oldukça gelişmiş faaliyetleri ile küresel anlamda farkındalık uyandıran ve bir o kadar da gizli ve suçlanacak muhatap bulmanın zor olduğu bir sistem oluşturmaktadır. Bu düzensizliği daha da karmaşık bir alana sürükleyen ve bu güç odaklarının istikrarını sağlayan devletlerin ve devlet benzeri güç odaklarının zaman zaman bundan yararlanmak istemeleridir. (Çitlioğlu, 2005:11) Özellikle zengin hammadde kaynaklarının bulunduğu alanlarda terörü kullanan devletlerin işleri daha da kolaylaşmaktadır. (Acar, 2012: 71)

Belli bir ülkenin düşmanlarına karşı yine bu ülkenin hükümetinin ellerini kirletmeden savaşması için bir takım terör örgütlerinin desteklenmesi ve eğitilmesi mümkündür. Terörizme destek veren pek çok devlet bu yöndeki faaliyetlerini gizlemek istemektedir. Böylece şiddete uğrayan rakibine karşı sorumsuz ve suçsuz görünebilecektir. (Caşın,2008:571) Bu duruma örnek olarak Çin'in Kızıl Muhafızları Mao'nun kontrolü ile hizmet vermiştir. Ancak, grubun kalkıştığı eylemlerden devlet doğrudan sorumlu tutulmamıştır. (Davies, Bulut, 2006: 42)

Devletler istihbarat birimlerini kullanarak veya başka ülkeye ait terör örgütlerini kullanarak bazı siyasal amaçlarını gerçekleştirmeye çalışmıştır. Örneğin 1914'de Avusturya veliahdı Ferdinand'ın Saraybosna'da Sırp milliyetçisi tarafından öldürülmesinin ardında Sırbistan istihbaratı olduğu belirlenmiştir. Soğuk Savaş döneminde ise CIA ve KGB başta olmak üzere birçok girişimlerle devlet terörü kullanılmıştır. (Yalçınkaya, 2011: 220)

Siyasi tarihte devletlerin kendi toplumlarına baskı ve şiddet uyguladığı eski çağlardan Almanya'da Hilter, İtalya'da Mussolini ve Sovyetlerde Stalin döneminde batılı demokratik devletlerin uyguladığını görebiliriz. II. Dünya Savaşı'ndan itibaren istihbarat örgütleriyle içli dışlı hale gelen terörizm, II. Dünya Savaşı'nın sonrasında ise "kuvvet haktır" prensibinin kalkmasıyla yeni bir boyut kazanmıştır. Soğuk Savaş Döneminde işgalci ve düşman olarak görülen hedeflere karşı terör kapsamına girebilecek birçok suikast girişimi gerçekleşmiştir. (Yalçınkaya, 2011:220) Gençliğinde radikal sosyalist

olan Mussolini, İtalyan faşizminin önderliğini yaparken kendisine bağlı teröristlerin eylemlerini sevinçle karşılamıştır. Faşist politikasını şu söylemlerle ifade etmektedir: “Şiddet mi? Asla. Bu sadece tıpkı bir doktorun basilleri öldürmesi gibi zararlı insanların saf dışı edilmesidir, bu toplumsal sağlıktır” demiştir. Terör, Nazi hareketinde de devleti ele geçirme ve Nazi hareketini geliştirmek için araç olarak kullanılmıştır. Nazi ve Faşistlerin ortak özelliği ise terörü meşrulaştırma yoluna gitmemeleridir. Her türlü şiddet amaca varmak için kullanılması uygun görülmüştür. Özellikle Alman Nazizmi kendi çıkarlarını savunmak, politikalarını benimsetmek için çeşitli toplumlara ve özellikle Yahudi kesime devlet terörü yaşatmıştır. Böylece devlet terörü, siyasal otoritenin mevcut devlet politikası ve yönetim modelinin belirlediği esasları kendi halkına baskı yoluyla benimseterek karşı gelenleri bastırmak için terörizmi maşa olarak kullanması olarak yorumlayabiliriz. (Caşın, 2008:554) Devlet terör örgütlerine destek verirken bu desteği destekçi ülkenin ajanları tarafından ideolojik eğitim sağlayarak, öz kaynaklarından mali yardım sunarak, askeri ve hareket desteği sağlayarak, yol göstererek veya saldırılarda gizli servislerini kullanarak çeşitlendirebilmektedir. (Caşın,2008:572)

Nazi Almanyası döneminde altı milyon aşkın Yahudi, çingene ve eşcinsel katledilmiştir. Sovyet Rusya'nın Stalin'i kendi vatandaşlarından milyonlarcasını öldürmüştür. Kamboçya Başbakanı Pol Pot, Kamboçya'da yaklaşık 1.700.000 kişinin ölümüne neden olan baskı rejimini kurmuştur. (McDonnel, 2010:36)

2.3. Nükleer Terörizm

Konvansiyonel silah anlayışı yeni yüzyılda yerini asimetrik savaş anlayışına bırakmıştır. Asimetrik savaş ise araç, gereç gibi donanımlar yönünden birbirleri arasında oldukça fark bulunan iki örgütün yürüttükleri gayrinizami savaş yöntemi olarak bilinmektedir. Ayrıca asimetrik savaşta taraflardan birinin yeri belli iken diğerinin yeri belli değildir. Bu nedenle asimetrik savaşa cephesi belli olmayan savaş da denmektedir. (Acar,2012:128) Asimetrik savaşın tüm niteliklerini barındıran ve yeni küresel savaş aracı olan terörizm, 11 Eylül saldırıları sonrası ve ABD'nin Afganistan ve Irak hareketleri

sonrasında küresel alanda kendini iyiden iyiye göstermiştir. (Ağca,2010:32) “Nükleer Terörizm” ise asimetrik savaşın tehdit boyutu neredeyse en yüksek olan argümanıdır.

Nükleer silah büyük bir yıkıma sebebiyet vermek için fisyon adı verilen atom parçalanmasını kullanan bir cihazdır. Fisyon ise bir atomun enerji ve nötron açığa çıkartarak parçalanması ile gerçekleşmektedir. Açığa çıkan nötronlar zincirleme reaksiyon ile kademeli faaliyet içerisinde daha fazla enerji açığa çıkarmaktadırlar. (Allison, Ayas, 2006:59)

1990’lı yıllarda kitle imha silahları teröristlerin silah edinimini güçlendirecek şekilde devletlerin kontrolündeydi. Ancak Soğuk Savaş sonrasında siyasi olarak hareket eden örgütler daha kararlı mücadele ederek silahları kontrol dışı kullanmaktadırlar. (Özkışlalı, 2008:55) 11 Eylül öncesinde gerçekleşen El Kaide saldırılarında dahi örgütün nükleer silah sağlamak ve kullanmak için yeterli bir koordinasyona sahip olduğu görülmüştür. Bu saldırılarda gelecekte kimyasal, biyolojik ve nükleer silahlarla daha büyük tehditler yaratabilecekleri anlaşılmış ve ABD Özel kuvvetleri konu üzerinde titizlikle durmuşlardır. ((Allison, Ayas, 2006: 34)

11 Eylül sonrasında en ölümcül saldırılardan biri olarak Bali bombalanmasının planlanması ve karmaşıklığı Endonezyalı ve Amerikalı yetkilileri hayrete düşürmüştür. Oklahoma City Bombalanmasında kullanılan amonyum nitratın yapılan silah bu saldırının ikinci boyutunda kullanılmıştır. (Allison, Ayas, 2006:40)

Tehditler piramidinin en yukarisında bulunan nükleer silahın üretimini engelleyebilecek en büyük unsurlardan biri, fisil materyali imalinin zor ve pahalı olmasıdır. (Allison, Ayas, 2006: 20-21) Fisil denilen bu bölünebilir madde, nükleer silahların hammaddesidir. Çekirdeklerin parçalanma süreci olarak fisyon tepkimesi, kaynaktan çıkan nötrön ile fisil maddenin çekirdeğinin parçalanması ile ortaya çıkmaktadır. Eğer sistemde yeterli fisil madde mevcutsa ve uygun geometri yaratılmışsa, zincirleme reaksiyon olacak ve çok büyük bir ısı açığa çıkacaktır. Dolayısıyla nükleer silahın etkisi, fisil madde miktarı ve uygun geometri ile uzun süren zincirleme tepkimelere

bağlıdır. Ayrıca nükleer terör, nihai felaket olmanın yanında önlenabilir olması özelliğini de taşımaktadır. (Allison, Ayas, 2006: 26)

Kimyasal, biyolojik silahlar gibi silahlardan çok daha fazla tehdit saçan nükleer teröre başvurmayı planlayan teröristler metropolit bir alanda radyasyon bombası patlatmayı veya bir nükleer santrale saldırıyı tercih edebilirler. (Allison, Ayas, 2006: 73) Aslında terör örgütlerinin nükleer bomba yapmaları günümüzde pek mümkün değildir. Ancak bu durumun korkutan yanı nükleer silah üretebilecek ülkelerin terör örgütlerine bu anlamda yardım etmeleridir. (Davies, Bulut, 2006: 253) Başta Rusya olmak üzere dünyada nükleer silah barındıran ülkeler; Çin, İngiltere, Fransa, Hindistan, İsrail, Pakistan ve ABD'dir. (Allison, Ayas, 2006: 266) Nükleer silah üretebilen bir ülke demek nükleer silah üretebilecek diğer ülkeler demektir. Sonuçta bir ülkenin gerçekleştirebildiğini diğer ülkeler de gerçekleştirebilir. (Davies, Bulut, 2006: 253) 2002-2003 kışında ABD Başkanı Bush, Irak rejiminin bir beyzbol topundan biraz daha büyük miktarda üretimi gerçekleştirebiliyor, satın alabiliyor veya çalabiliyorsa yakın süreçte nükleer silaha da sahip olabileceği iddiasıyla Irak'ı tehdit olarak göstermiş ve savaş gerekçelerinden kabul etmiştir. (Allison, Ayas, 2006: 20) Nükleer silah üzerinden bir rekabet başlarsa bu dünyayı felakete sürükleyebilmekte ve ülkelerin birbirlerine ve terör örgütlerinin eylemlerine tahammülleri giderek azalabilmektedir.

2.4. Siber Terörizm

Siber kavramı, online bilgisayar ağları arasındaki etkileşimleri tanımlamak için kullanılmaktadır. Bilgisayarların 1940'lı yıllarda ortaya çıkmasıyla siber alem kullanılmaya başlanmıştır. Siber alem, teknoloji sayesinde birbirine bağlanan milyonlarca bilgisayar kullanıcısının oluşturduğu bilişim ve iletişim dünyasıdır. (Nasrat, 2015: 15-16) Siber terörizm kavramı ilk olarak 1980'li yıllarda Barry Collin tarafından gündeme getirilmiştir ve modern araçlardan korkulan dönemi ifade etmiştir. (Özkışlalı, 2008: 69) Sanal şiddet eylemlerinin amacı hedef alınan yapıyı yıpratma ve yok etme amacı

gütmektedir. Bu eylemler büyük maddi zararlara yol açabileceği gibi toplum içerisinde huzursuzluk, panik ve korku da yaratabilirler. (Nasrat, 2015:26)

Siber terörizm, ulus altı gruplar veya resmi olarak tanınmayan gruplar tarafından savaşı olmayan hedeflere yönelik olarak sonu şiddete varan bilgi, bilgisayar sistemleri, bilgisayar programları ve datalara karşı önceden tasarlanan siyasi amaçlı saldırılar olarak tanımlanabilmektedir. (Terzi, Yenal, 2015:187)

İnternet ortamı teröristler için kolay ve ucuz erişim sağlayan, hükümet kontrollerinin az olduğu, dünya çapında potansiyel kullanıcı kitlesi, hızlı bilgi akışı gibi çeşitli nedenler dolayısıyla ideal alandır. (Özkışlalı, 2008:65) İslami militan örgütleri Batı karşıtlığı ve İsrail propagandaları yapmak için interneti kullanmaktadırlar. İran destekli Şii terörist örgütü Hizbullah, Güney Lübnan'da web siteleri aracılığıyla kitaplar satarak hem gelir hem de destekçi elde edebilmektedirler. (Terzi, Yenal, 2015:189)

Collin “Siber Terörizmin Geleceği” adlı makalesinde siber terörizmin hayatımızda yarattığı tehditlere değinmiştir. Siber teröristler bankaları, uluslararası finans şirketlerini ve borsaları tehdit edebilmektedir. Böylece halk, ekonomik sisteme olan güvenini giderek kaybetmektedir. Aynı zamanda siber teröristler hava trafik kontrol sistemini ele geçirerek uçak kazalarına sebebiyet verebilmekte, uzaktan gaz hatları basıncını değiştirebilmekte ve hatta ilaç firmaların ilaç formüllerini kilometrelerce uzaktan kontrol edebilmektedir. (Nasrat, 2015:17) Siber terörizmin gelişiminde ortaya çıkabilecek senaryolar içerisinde barajlarda gedik açma, uçakları çarpıştırma, güç şebekelerini kapatma, dosya çalma, web sayfalarının içeriğini değiştirme, medya yayınlarını bozma gibi bir dizi saldırılar gerçekleştirilebilmektedir. (Terzi, Yenal, 2015:190-191)

Soğuk Savaş dönemi sonrası küreselleşmenin de etkisiyle bilgi akımı giderek güçlenmiş ve “ağ toplumu” modeli dünyaya hakim olmuştur. Ulus devletler kurum ve hizmetini siber uzaya taşımıştır. Uluslararası sistemde rekabet daha geniş alanlara yayılarak bazen kötü niyetli saldırıları da beraberinde getirmiştir. Kapitalizm ve

teknolojinin etkisiyle ile de sınırlar giderek belirsizleşerek sanal dünya daha fazla anılır olmuştur. (Özkışlalı, 2008:34)

Siber terörizm yöntemini kullanan teröristler elektronik bilgi sistemleri ile haberleşme sistemlerine, trafik ışıklarına, elektrik ve doğalgaz gibi kaynaklara, ulaşım, su, bankacılık gibi pek çok alanda faaliyet gösterebilmektedirler. (Özkışlalı, 2008:70) Ordular dahi bilgisayarla işletilen silahlar kullanabilmekte, akıllı bombalar ve güdümlü füzeler GPS (Küresel Pozisyon Belirleme Sistemi) ile yönlendirilebilmekte ve uydular devre dışı bırakılabilmektedir. (Davies, Bulut, 2006:255) Siber terörizmi çekici kılan unsurlar arasında uzaktan isimsiz yürütülebilmesi, ucuz olması, patlayıcı madde gerektirmemesi, maliyeti düşük olması, fazla eleman gerektirmemesi ve az sayıda iz bırakması gibi etkenler sayılabilmektedir. (Özkışlalı, 2008:79) Siber terörün en korkunç tehditlerinden biri olarak bilgisayar virüsleri büyük şirketlere ve en güçlü devletlere zarar verebilmektedir. (Higgins, Florya, 2003:4) Teröristler tarafından bilgisayarlar savaş aleti olarak kullanılmanın yanında reklam yapma ve yandaş toplama aracı olarak da kullanılmaktadır. (Özkışlalı, 2008:55)

Günümüze kadar pek çok meselede siber terörizm etkilerini görmek mümkündür. Örneğin 2002 yılında Bali’da yaşanan patlamanın ardından elektronik yollarla haberleşen teröristler 2005 yılında da bombalama eylemlerinde bulunmuştur. Hindistan-Pakistan arasında Keşmir Meselesinde, İsrail-Filistin arasındaki meselede, NATO’nun Kosova’ya müdahalesinde olduğu gibi pek çok süreçte siber terörizm yaşandığı vurgulanmalıdır. (Özkışlalı, 2008:81) 2007 yılında Mayıs ve Nisan aylarında Estonya da kitlesel siber eylemler ülkenin siyasal sürecini dahi etkilemiştir. (Nassar, 2015:28)

Bilgisayar ağları uyarılar ve otomatik tedbir sistemleri ile korunmalı, yazılım personelleri son derece güvenli önlemler almalı ve muhakkak yedekleme yapılmalıdır. Ancak siber saldırılardan kurtulmanın kesin yolu sadece yetkili kişilerin kullanımına açılan şebekeler kurarak çeşitli organizasyonları dış saldırılardan izole etmektir. Ayrıca uydu sistemleri ile de saldırı olabileceğinden bu risk hissedildiğinde anında kapatma seçeneği de bulunmalıdır. (Davies, Bulut, 2006: 256)

Siber terörizm; belirli bir politik ve sosyal amaca ulaşmak adına bilgisayar veya bilgisayar sistemlerinin hükümet ve toplumu yıldırma ve baskı altına almayı ifade eden bir kavramdır. (Saraçlı, 2007:1059) Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle birlikte yumuşayan ortam kimsenin önünü göremediği “Kimyasal Terörizm”, “Nükleer Terörizm” ve “Siber Terörizm” gibi geleneksel terörizm anlayışının ileri boyutu tehlikesiyle karşı karşıya bırakmıştır. Siber terörizm ile bu teröre başvuran kişi yada gruplar değişik sistemlere müdahale ederek doğru işleyen sistemlere engel olmaktadır. Günümüzde de bunun örneklerini hava kontrol sistemlerine, ilaçların tıbbi formülasyonuna yani; güvenlik, eğitim, sağlık gibi birçok alanın işleyişini bozmasıyla görebilmekteyiz.

Günümüzde terör örgütlerinin sosyal medya araçlarını etkili bir şekilde kullanarak internette faaliyet gösterdiği ve kendi web sitelerinin olduğu bilinmektedir. İnternet ve sosyal medya araçlarını kullanan terör örgütleri bu yollarla propaganda yapmak, bilgi toplamak, yanlış bilgi üretmek, maddi destek sağlamak, kara para aklamak, eleman kazanmak, kendi aralarında iletişim kurmak gibi birçok kolaylığı elde edebilmektedirler. Siber ortamın etkin ve hızlı kısıtlanamaması terör örgütlerine büyük avantaj sağlamaktadır. (Terzi,Yenal, 2015:57)

3. TERÖRİZMİN AMAÇLARI VE NEDENLERİ

Aşağıda bahsedilen terörün çeşitli nedenleri terörizme altyapı hazırlaması açısından değerlendirilmiştir. Bu sebepler kesin terörizm oluşturur demek ve sebepleri alt alta yazmak her ülkede bu sebepler olduğunda terörizmin de yaşanması demektir. Halbuki aynı ülkenin bile değişik bölgelerinde koşullar daha ağır olmasına rağmen terör hareketleri gerçekleşmeyebilir. (Acar,2012:196)

3.1. Terörizmin Amaçları

Terör örgütleri; sistemli şekilde kullandıkları şiddet ile toplumda korku ve panik havası yaratmayı, kitleleri sindirerek itaat etmelerini, devletin varlığını tehlikeye düşürmeyi, devlet otoritesini zaafa uğratarak yıkmayı ve ele geçirmeyi, temel hak ve özgürlükleri yok etmeyi, iç ve dış güvenliği ve kamu düzeni sağlığını tehdit etmeyi hedeflemektedir. Ayrıca terör örgütleri, kitle iletişim araçları aracılığıyla tehdit alanını genişletmekte ve insanları şiddet yoluyla radikalize etme ve kutuplaşma çabasına girmektedir. Terörizm, insanların kaos karşısında direnme gücünü ve düzenli sosyal hayatını korkuyla zayıflatarak kendine beslenme alanı sağlamaktadır. Terörizmin önemli amaçlarından biri itaat ettirmektir. Terör, bazen bir ülkenin başka ülkeyi zayıflatma emelleriyle gerekli yardımlar yapılarak araç olarak da kullanılmaktadır. (Gençtürk,2012:2-3)

Dünyayı etkisi altına alan birinci terör dalgası 19.yy da sanayileşmesini sürdüren batı ülkelerindeki işçilerin sıkıntılı süreciyle ortaya çıkmış ve işçi hareketleri terör olarak nitelendirilmiştir. 20.yy da ikinci terör dalgasında Soğuk Savaş dönemi hüküm sürmüştü ve iki kutuplu sistemde karşılıklı savaş istenmediğinden terör örgütleri desteklenmiştir. Soğuk Savaş sonrası SSCB'nin yıkılarak ABD'nin zafer kazanması üçüncü terör dalgasını yaratmıştır. ABD'nin hüküm süren politikaları, tabandan yetişen tepki kitlelerini barındıran örgütler çıkarmıştır. (Özkışlalı, 2008:50)

Terörün şekli zaman içerisinde değişime uğramıştır. Alman Kızıl Ordu, İtalyan Kızıl Ordu ve ABD'de Weather Underground gibi nasyonel ve sol yapılı örgütlerin başarısızlığı, 20. Yüzyılda radikalizmin şekil almasında önemli rol üstlenmiştir. (Beck, 2015: 264) 20. Yüzyıl sonunda demokrasilerde siyasi sağ ve sol kanatlarda radikalizm yeniden dirilişe geçmiştir. Sağ kanattan örnek verecek olursak; 1995 Oklahoma Saldırısı 11 Eylül Saldırılarından önce Amerikan tarihinin en büyük saldırılarından biri olmuştur. (Beck, 2015: 266) Son yılda ise daha çok radikal islami boyutta terörizm eylemleri ortaya çıkmaktadır. (Beck, 2015:149)

Terörü yöntem olarak seçenler güçsüz olduklarını ve kaybedecek başka birşeyleri olmadığını düşündüklerinden teröre başvurmuşlardır. Uluslararası İlişkiler literatüründe önemli bir eser olan Samuel Huntington bu durumu *Medeniyetler Çatışması* adlı eserinde terörün tarihsel süreçte zayıfın silahı olduğunu ve terörün bir açıklamasının olmadığını ifade etmiştir. (Neumayer, Plümper, 2009:6) Kitleler üzerinde psikolojik baskı kurarak ve çeşitli örgüt veya ülkelerden destek alarak davalarını siyasal pazarlık zeminine oturtmak istemektedirler. (Acar, 2012:137) Terör örgütlerinin eylem planında yer alan aşamalar; hedef tespiti, hedef istihbaratı, keşif, eylem kararı, eylemin uygulanması ve kaçış olarak sıralanabilir. Ayrıca terör örgütleri eylemlerini gerçekleştirirken hiçbir ahlaki ve insani değeri dikkate almadan, çocuk, yaşlı, kadın ayırımı yapmadan, eğitim seviyesi yüksek militanlarla en son teknolojiyi bilerek ve kullanarak, her ülkeden kendine destekçi sağlayabilen vahşette sınır tanımayarak kitlesel eylemleri benimsemektedirler. (Acar,2012:145) Kendine kattığı savaşçılarla ideolojik ortak olduklarını belirten terör örgütü liderleri; savaşçıları emir verdikleri asker olarak kullanmakta, stratejik ve kritik kararlarda savaşçıların fikirlerine yer vermemektedir. Terör örgütlerinin mücadelesinde savaşçılar bazı soyut veya somut motivasyonlarla hareket ettirilirlir ve karar verici olarak rol üstlenemezler. (Neumayer ve Plümper,2009:10)

Terörizm, iletişimde dört bileşeni kullanmaktadır. Bunlar; verici (terörist), alıcı (hedef), mesaj (bombalama), geri bildirim (hedef seyircinin reaksiyonu) dur. Buna göre teröristin ilk hedefine yönelik eylemi semboliktir, asıl hedef geri bildirim yoluyla reaksiyonun derecesini arttırmak ve bir sonraki saldırının nasıl, ne zaman ve nerde yapılacağına dair bilgiler kazanmaktır. (Terzi ve Yenal, 2015:49)

3.2.Terörizmin Nedenleri

3.2.1. Terörizmin Sosyo-kültürel Nedenleri

Uluslararası terörü ortaya çıkan etkenlerin başında sosyal ve toplumsal zayıflıklar, toplumun dış etmenlere açık oluşu, güç boşlukları ve terörün ardındaki devlet destekleri

gelmektedir. Önemli unsurlarda biri de din ögesidir. Örgüt militanlarını bir arada belirli bir amaç uğruna tutmak için dini araç olarak kullanmaktadır. (Özkışlalı, 2008:53) Çoğunlukta olan kesimin azınlıkta olan kesime karşı uyguladığı etnik, dini ayrımcılık politikaları sosyal bütünleşmeyi zorlaştırmakta terör oluşumuna zemin oluşturmaktadır. Ayrımcılık gördüğünü hisseden kesim eşit hak kazanmak ve bağımsız devlet kurmak gibi girişimlerde bulunmak istemek durumunda kalmaktadır. Bu amaca ulaşabilmek için ise zaman zaman terörü araç olarak kullanabilmektedir. (Özkışlalı, 2008:54)

Ülkede toplumların sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel talepleri devlet tarafından karşılanamadığında o toplumda insanları terörizme yönlendirmek de kolaylaşır. İnsanların çalışıp üretmedikleri, idari ve ekonomik düzeni kuramadıkları ülkelerde toplumsal barış ve refah söz konusu olamaz. İnsanların düşüncelerini ifade edebilecekleri katılımcı bir siyaset düzeni de en az bu faktörler kadar önemlidir. Eğer ülke siyasal hizipleşme, siyasal istikrarsızlık yaşıyorsa ve hükümete yönelik halk desteğinden yoksunsa, kamu görevlerinde liyakat esası gözetilmiyorsa, siyasal güç şahsi menfaatlere hizmet ediyor ve kamu kaynakları yanlış kullanılarak şeffaflığın üzeri örtülüyorsa terörizmin oluşumuna ortam hazırlayan siyasal nedenler gerçekleşmiş demektir. (Acar,2012:171-172)

Toplumumuzda farkedilerek veya edilmeyerek birçok eylem, nesilleri şiddete yönlendirebilmektedir. Bunlara örnek verilecek olursa erkek çocuklara hediye olarak oyuncak silah alınması, erkek çocuk doğduğunda veya düğünlerde havaya yağdırılan kurşunlar, kadına karşı şiddetin normal karşılanması, okullarda dayanın çocukları terbiye etmede yöntem olarak kullanılması, töre cinayetlerine hak veren tutumlar gibi birçok alışlageldik yanlış davranışları örnek vermek mümkündür. (Acar,2012:178) Tüm bu alışkanlıkların yanında eğitim sistemindeki geri kalmışlık da bireyleri kötü yöndeki arayışlara sevk edebilmektedir. Eğitimin sağladığı neden sonuç ilişkisini kavramaktan uzak olan gençlik, ilkel ve zararlı yollara başvurabilmekte topluma faydası yerine zararı olan kitlelerin bireyleri olabilmektedirler. (Caşın, 2008:289)

3.2.2. Terörizmin Ekonomik Nedenleri

Ekonomik şartların zorluğu aslında beraberinde terörizmin sosyal ve psikolojik nedenlerini de beraberinde getirmektedir. Aynı zamanda ekonomik geri kalmışlık ve Batı'nın zengin ülkelerine kıyasla gelir dağılımındaki aşırı dengesizlik propaganda malzemesi yapılarak istismar konusu da olmaktadır. (Caşın,2008:282) Kitle iletişim araçlarına uzak kalan toplumlar II. Dünya Savaşı'nın sonundan itibaren radyo, televizyon, sinema gibi unsurlarla tanışmış ve Batı toplumları ile diğer toplumlar arasındaki farklılıklar evrensel düzeyde gözlemlenebilmiştir. Açlık ve fakirlik içerisinde boğuşan insanların zenginlik ve lüks içerisinde yaşayan insanlara karşı ekonomik ve sosyal dengesizliği terörizm ateşini körükleyen unsurlardandır. (Davies, Bulut, 2006: 37)

Genelde teknolojik ve ekonomik anlamda geri kalmış toplumlar yaşadıkları felaketin sorumlularını geri kalmışlık psikolojisi içerisinde dışarıda arayarak giderek hırçınlaşan ve Batıya karşı sürekli kaybettiğine inanan radikal kesim, siyaseti kullanarak terörizmi bir ifade aracı olarak kullanmaya başlamıştır. (Ekici, 2012: 29) 15-30 yaş arası çalışmayan genç işsiz kesimin İslami medeniyet başta olmak üzere tüm medeniyetlerde terör kaynağı olduğu Huntington'un Medeniyetler Çatışması adlı eserinde ifade edilmiştir. (Neumayer,Plümper,2009:7) Ancak beliren radikal terörizmi bölgenin geri kalmışlığına yüklemek olayı sosyal ve siyasal hak arama boyutuna getirecektir. Belli bir yerden sonra terörizmin haklılık arayışını güçlendirebilecektir. (Acar,2012:194) Batı toplumlarının gelişme dinamiğini oluşturan etken nitelikli işgücüdür. Nitelikli işgücünün yetişmesi ve eğitimin çağınkoşullarına uyum sağlamasına bağlıdır. İyi eğitim alan genç kitleler geleceklere güvenle bakarak ülkenin ulusal değerlerine zarar verecek eylemlerden uzak durmaktadır. Gelişmekte olan ülkeler cephesinde ise sanayinin ihtiyaç duyduğu nitelikli personel ihtiyacı etkin bir eğitim politikası olmadığından hem ülkenin kalkınması zorlaştırmış ve hem de potansiyel genç işgücü terör örgütlerine katılmıştır. (Acar,2012:176) Ekonomik ve toplumsal geri kalmışlık, kişi başı gelirin düşüklüğü, nüfus artışı gibi etkenler teröre altyapı hazırlayan önemli unsurlardır. (Acar,2012:188) Bunlara ek olarak devletin kamu kurumlarında şeffaflığın azalması, liyakat esasının

gözetilmemesi, rüşvet ve kara apara aklama gibi yasal olmayan süreçler toplumda istikrarsızlık uyandırmaktadır.

3.2.3. Terörizmin Psikolojik Nedenleri

Terörist kelimesini duyduğumuzda bile hissettiğimiz duygular nefret, kınama ve vahşeti gerçekleştirme noktasında yaşanan şaşkınlıktır. Normal bir vatandaş teröristlere duygusal atıflar yaparak lanetleyebilirken konuyla topluma ışık tutması açısından profesyonel ilgilenenler veya devletlerin konuya analiz boyutunda yaklaşması gerekmektedir. 19.yy ve 20.yy başlarında teröristler daha çok psikolojisi bozuk insanlar kategorisinde değerlendirilirken 20.yy sonlarına doğru teröristlerin terörü bir hak elde etmek için başka yollarının kalmaması, kısa yoldan sosyal ve ekonomik amaçlarına ulaşma ve karşılaştıkları sorunlarla radikal yöntemlerle baş etme çabasından kaynaklandığı görülmektedir. Yapılan araştırmalar neticesinde de görüldüğü üzere uzmanlar teröristlerin neden-sonuç ilişkisi içerisinde hareket ettiklerini belirtmişlerdir. Yani herhangi ruhsal bozukluğun onları esir alması neticesinde korku ortamı yaratmaları ulaşmaya çalıştıkları hedeflere bakıldığında mümkün görünmemektedir. (Bal, 2006: 8-14)

Saygınlık elde ederek kendini geliştirici, üretici, olumlu ve yaratıcı yol ve yöntem bulamayan kişiler içerisinde yaşadığı kaygı, korku, öfke ve can sıkıntılarınısaldırgan davranışları ile gidermeye çalışmaktadırlar. Kendilerinin toplumun dışında tutulduğunu hisseden insanlar başkalarına güven duymaz ve ilgili/ilgisiz saldırgan olayların içerisinde yer almaktadırlar. (Caşın,2008:289)

3.2.4. Terörizmin Jeopolitik Nedenleri

Soğuk Savaş sonrası döneme İslam coğrafyası kültürel ve jeopolitik açıdan değişim sürecine girmiştir. İslam Dünyası kavramının kapsamı genişlemiş sadece Afrika-Asya bağlamında değil, Avrasya (Avrupa-Avrasya) kanalını da içine alan bir kavram

olmuştur. Bunun önemli etkisini AGİT (Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı) içerisinde görmemiz mümkündür. Seksenli yıllarda bu teşkilata üye Müslüman tek ülke Türkiye iken bu sayı dokuza çıkmıştır. (Davutoğlu, 2011:250)

Ortadoğu ve Orta Asya bölgeleri başta petrol ve doğalgaz olmak üzere stratejik hammadde ve tarım havzalarını içine alan, önemli medeniyetlere ev sahipliği yapan ve çeşitli kültürlerin harmanlanarak mozaik oluşturduğu medeniyet alanlarıdır. Avrupa tarihsel süreç içerisinde Ortadoğu'da çıkarları olan bir bölgedir. Avrupa'nın güvenliğine gelebilecek zararlardan dolayı bölgedeki gelişmelere kayıtsız kalmamıştır.

Küreselleşmenin gelişimiyle birlikte dünyanın küçülmesi ve iletişimin gelişimi dünyayı adeta küçük bir köye çevirmiş bununla birlikte toplumların yönetenlerden beklentileri çeşitlenerek artmıştır. Kapitalizm ve emperyalizm gibi olgular bireyleri terör olaylarının akımına kaptırmaktadır. Tüm bu unsurlar değerlendirildiğinde neden belli coğrafyalarda ve neden o coğrafyanın insanlarında teröre meyil olduğu daha açık bir şekilde ifade edilebilecektir. (Çitlioğlu, 2005:20) Dünya haritasını çıkarları yönünde değiştirmek, kendi serbest piyasa mekanizmasını işletmek, kendine engel olan yapıları değiştirmek için gelişmiş ülkeler jeostratejik açıdan önemli ancak sosyal ve ekonomik açıdan sıkıntılı konuları suistimal ederek terörün yaygınlaşmasına zemin hazırlayabilmektedir. (Acar,2012:197-198)

3.3. Uluslararası Terörizmin Etkileri

Terör örgütleri mensupları amaçlarına ulaşamaları ve uzun dönem devam edemeseler de barındırdıkları sosyal ve politik etkiler devam edecektir. Özellikle psikolojik etki uzunca bir süre nüfusu etkileyebilmektedir. Ancak sürekli terör olaylarının insanları duyarsızlaştırdığına dair araştırmalar da yapılmıştır. (Beck, 2015:202)

Terörizm kısa bir süre devam etse dahi iç ve dış politik sistemi derinden değiştirebilmektedir. Örneğin 2004 Madrid bombalanmasının ardından patlama

sonrasında yapılan seçimlerde hiç beklenmedik olarak muhalefet partisi seçimleri kazanmıştır. Patlamalar sonrasında hükümetin takındığı tutum ve şeffaflığa dair konular şüphesiz ki bu duruma neden olmuştur. (Beck, 2015:202)

Terörizm; şüphesiz ki iki taraflı ekonomik bir ziyandır. (Beck, 2015:203) Terör eylemleri devletlerin politik istikrarı sağlamak için savunma harcamalarını ve güvenlik yatırımlarını arttırmakta ve politik eylemleri de harekete geçirmektedir. (Neumayer, Plümper, 2009:9) 11 Eylül saldırıları sonrasında oldukça geniş boyutlu sosyal ve ekonomik zararlar ortaya çıkmıştır. ABD piyasalarına bağlı birtakım uluslararası hava yolu şirketi batmış ve Atlantik'in iki cephesinde tatil ve ulaşım endüstrisi önemli derecede durgunluk yaşamıştır. (Davies, Bulut, 2006: 44)

Terör saldırıları genellikle bir anda olup biten ve devam eden saldırılar olarak iki ana kategoriye ayrılmaktadırlar. İntihar bombacıları bir anda olup bitenler kategorisine girmektedir ve normal terör eylemlerine göre daha fazla kurban söz konusudur. Rehin alma ve uçak kaçırma gibi terör saldırıları ise devam eden saldırılar kategorisine girmekte, diğerine nazaran daha az kurban vermekte ve terör örgütlerinin medya aracılığıyla propagandasına daha fazla zemin oluşturmaktadır. (Davies, Bulut, 2006: 104) Medya sayesinde propaganda yapabilen terör örgütleri kendilerine daha fazla katılımcı edinebilmektedir. (Neumayer, Plümper,2009:9) Muhtemel terörist saldırılar her geçen gün toplumları daha çok endişeye sevk etmekte ve kendimizi koruma kaygısıyla geçmektedir. Terör saldırıları gerçekleşmese de yarattığı korku insanları tehdit etmeye devam etmektedir. (Acar, 2012:138)

Uluslararası terörizmde saldırılar çok boyutlu ve çeşitli şekillerde olmasından dolayı uluslararası nitelikte önlem alma ve işbirliği yapma oldukça zor hale gelmektedir. (Higgins, Florya, 2003:98) Terör örgütlerinin istismar ettiği tüm talepleri yerine getirilse dahi, örgütü tatmin etmek mümkün olmamakla birlikte her koşulda kendine bir başka neden ve eylemci bulabilmektedir. Terör örgütlerinin biri ülke içi sorunlara çözüm amaçlayan iyi yüzü ve diğeri dış destek alarak hedef ülkede amaçlarını gerçekleştirdikleri gerçek yüzü olmak üzere iki yüzü vardır. Etkin bir terörle mücadele için her iki yüzü de

değerlendirilmelidir. (Acar,2012:195-196) Terörizmin öncelikli hedefi, insanı yıldırma için onları korkutmak olduğuna göre buna antitez oluşturulacak olursa, çözümü de sorunu ele alabilecek cesaret olmalıdır. (Higgins, Florya, 2003:4)

Günümüzde uluslararası terörizmin en önemli etki ve sonuçlarından biri olarak yabancı savaşçılar sorunu ele alınmalıdır. BM Güvenlik Konseyi'nin 2178 sayılı kararı ile yabancı savaşçılar; kendi devletleri dışındaki bir devlete terörist eylemler gerçekleştirmek, terör eylemleri planlamak ve hazırlamak ya da eylemlere katılmak için giden bireyler olarak tanımlanmaktadır.

Dünyanın dört bir yanından yabancı savaşçı toplayan terör örgütleri daha hızlı büyümekte ve her yerde etkili olabilmektedir. Suriye'de iç savaşın patlak vermesiyle Avrupa'dan 5 binin üzerinde vatandaş Suriye'ye gitmiştir. Örgüte dahil olanların ve yabancı savaşçıların kimliğini tespit etmek için kaydedilen polis kayıtları ise yetersiz kalmaktadır.

Uluslararası terörizmin en önemli etkilerinden biri de İslamofobi'nin dünya genelinde ve özellikle Avrupa'da artışıdır. İslamofobia'nın keskinleşmesi, 11 Eylül olayları sonrası radikal ve köktendinci İslam'a yönelik algılardan kaynaklanmaktadır. (Saz,2011:481) Batı'nın Araplara yönelik "kültüralist islam" yorumu, ifade özgürlüğü ve saygınlık isteyen bazı kitle ve protestocuların seferberliğine neden olmuştur. Söz konusu durumlar ise AB'nin komşu ülkelerle düzenlenen çerçeve programlarla ekonomi ve politika zeminini oluşturmaktadır. (Biscop vd 2012:28)

4.TERÖRÜ GÜÇLENDİREN UNSURLAR

Teröristlerin güçlenmesinde ideolojik çekim, ortak değerler ve politik kincilik olarak üç faktör belirleyici olmuştur. (Neumayer ve Plümper, 2009:10) 1990'lı yıllara kadar intihar eylemcileri yaygın bir kavram olarak anılmamaktadır. Ancak günümüze kadar gelen süreçte teknoloji çağının yaşanmasının da etkisiyle istihbaratı zor anlaşılan,

çeşitli polis güçlerince engellenmeleri zor olan ve üye katılımının her geçen gün arttığı terör örgütleri yüzünden intihar eylemcileri de yeni terör usulü olarak değerlendirilmektedir. (Özkışlalı, 2008:55) Yine 1990'lı yılların başında bir örgütün başını çekenleri ele geçirildiğinde örgüt dağılma sürecine girebilirken; 21. yüzyıl terör örgütlerinde görev ve yetkiler alt kadmemelere kadar yayılmıştır. 2001 yılı öncesinde terör örgütleri sınır aşan yönleri ile dikkat çekmekteydiler. Ancak bilinen 11 Eylül 2001 tarihinden sonra terörizm, küresel sözcüğü ile paralel anlamlandırılmıştır. Bu saldırılar sonrası tüm devletler de yeni terörizm şekline göre değişime yönelmişlerdir. (Acar,2012:72) Teknoloji ve demokrasi gibi kavramların sunduğu imkanlardan da nemalanarak birbirinden bağımsız küçük hücreler şeklinde örgütlenmeleri terör örgütlerinin işlevini daha hızlı gerçekleştirmelerine neden olmaktadır. (Acar,2012:129-130)

Batı dünyasının terörizm konusunda ortak değerlendirme yapamaması ve dolayısıyla teröristin tam tanımının olmaması, dinin toplumda kutuplaşma yaratması, kitlelerin teröre karşı meyili, teröre karşı caydırıcı ceza olmayışı, devletlerin teröre verdiği destek, engellenemeyen uluslararası terör ağının giderek güçlenmesi, milletlerarası anlaşma ve işbirliklerinin devasa sorun karşısında cılız önlemleri ve yetersizliği uluslararası terörizmi yükselişe geçiren ana unsurlardır. (Caşın, 2008:199)

Terör örgütleri devletlerin aksine özgür ve sorgusuz hareket etmektedirler. Devletlerin terörizmle mücadelesinde en büyük zaafiyeti de buradan kaynaklanmaktadır. Hükümetlerin masum bir sivile zarar vermesi söz konusu olamazken terör örgütleri bu ayrımı yapmamaktadır. Hükümetler kanunun belirlediği sınırların dışına çıkamazken ve giriştiği savaşta halkın desteğine ihtiyaç duyarken terör örgütlerinin böyle bir sorumluluğu olmamaktadır. Özellikle uluslararası terörle mücadelede uluslararası işbirliğinde bu anlamda da çatlama olmaktadır. Uygur dünyanın insanları hükümetlerin demokrasi ve insan haklarını göz önünde bulundurarak hareket etmesini isterken her zaman bu şekilde olmamaktadır. Mesela, ABD'nin terör algısını kuvvetlendiren Irak'a savaşı Fransa'nın katı tavır sergilemesine neden olmuş, NATO'nun Türkiye'ye birliklerini yerleştirmesine

de karşı çıkmış ve demokratik/barışçıl yollarla soruna yaklaşmak gerektiğini ifade etmiştir. (Davies ve Bulut, 2006:259-260)

Terörle mücadelede en zor olan unsurlardan biri küçük bir detayın nelere mal olacağını veya nasıl etki edeceğini hesaplamanın imkansız olmasıdır. Örnek vermek gerekirse bir orman yangınında küçümsenen bir kıvılcım yangını başlatabilir ve hatta yangının kontrol altına alınmasını imkansızlaştırabilir. Sovyetlerin Afganistan işgalinde mücahit olarak bilinen Usame bin Ladin'in terörist Usame bin Ladin'e dönüşmesi gibi birçok örnek verilebilir. (Acar, 2012:73)

Teröristler en az barınmaya ihtiyaç duyduları kadar silah alımı için ve eğitim kamplarının devamı için finansal destek ihtiyacı hissetmektedirler. (Neumayer, Plümper,2009:10) Silah alımını gerçekleştirmeleri için terör örgütlerinin en önemli finansman kaynağı uyuşturucu ticaretinden elde edilmektedir. Böyle çeşitli coğrafyalara doğrudan veya dolaylı olarak zarar veren terör örgütleri, tüm insanlığın sorunu haline gelmiştir. (Acar,2012:125)

Terörizmin nedenleri doğru şekilde analiz edilemediğinde alınacak önlemler terörizmin yaygınlaşmasına ve güçlenmesine neden olabilmektedir. Terörizmin oluşması için belirlenen nedenler esnek tutulmalıdır. Bu koşullar olursa o ülkede terörizm oluşur veya oluşmaz gibi yaklaşımında bulunmak da terörizm gibi çok karmaşık yapıyı anlamak için çıkılan yolda yanlış tespit olacaktır. (Acar,2012:167)

4.1. Doğu Batı Ayrımında Tarihsel Köken

16. yüzyıldan sonra Avrupa dengeleri uluslararası sistemin merkezine oturmuş, siyasi, ekonomik, kültürel gelişmeler sömürgecilik çabalarıyla birlikte 19.yüzyılı Avrupa yılı yapmıştır. 19. Yüzyıl sonu ve 20. Yüzyıl başlangıcında Avrupa ve İslam arasındaki ilişki sömürgecilik ve mandacılık ekseninde gelişmiştir. Cezayir'de Fransa, Fas'ta İspanya, Trablus, Mısır ve Hindistan'da İngiltere ve Endonezya'da bulunan Hollanda

sömürgeleri bu duruma örnek gösterilebilir. (Akdemir, 2009:9) Hatta 20.yüzyılı içerisinde de önemli mesafe kat eden Avrupa yapılanması, dünya savaşlarına yol açarak Avrupa içinde karışıklıkları gündeme getirmiştir. Yalnızca bununla kalmayıp II. Dünya Savaşı'nın akabinde Avrupa, tarih sahnesinde en büyük radikal dış siyaset sürecini deneyimlemiştir. Soğuk Savaş süreci olarak adlandırılan bu dönemde Avrupa, ABD ve Avrasya ilişkilerinde siyaset aracı olarak kullanılmış ve bu güçler tarafından rekabet ortamı olmuştur. Böylece Avrupa kavramı; Batı Avrupa olarak algılanırken, Avrupa'nın doğu kısmı Varşova Paktı bünyesinde kalarak Sovyetler merkezinde anılarak Avrupa'nın Batı endeksli algılanmasına "Doğu" kavramı da dahil edilmiştir. Berlin Duvarı'nın 1989'da yıkılışının ardından Avrupa kıtası bütünleşmiş ve Avrupa içerisinde doğu-batı ayrımı giderek kaybolmuştur. (Davutoğlu, 2011: 199-201)

İslam-Hristiyan çatışmasının en somut örneği olarak Haçlı seferleri, Hristiyan dünyasını Müslüman dünyasının karşısına çıkaran sekiz askeri savaşı içermektedir. Müslüman dünyasının yaşadığı iç karışıklıkları fırsat bilerek Batı, onları İspanya, İtalya, Sicilya ve Akdeniz'den silmek gayretinde bulunmuştur. Hristiyan yönetimi altında yönetilen Müslüman toplulukları aracılığıyla uluslararası sisteme 'siyasal islam' kavramı girmiştir. (Akdemir, 2009: 8) Batı'nın Doğuya olan antipatisi belli bir çatışma veya çatışmalardan kaynaklanmamakla birlikte Müslüman Ortadoğu ile Hristiyan Avrupa arasında batı yarımküresi üzerinde yüzlerce yıldır iktisadi, siyasal ve dinsel hegemonya rekabeti hüküm sürmüştür. Gelinen nokta zaman zaman Batı'ya karşı ters bir Haçlı Seferi olasılığını gündeme getirmiştir. Ortadoğu'nun Müslüman imparatorlukları Avrupa'da genellikle despotizm olarak görülmüş ve baskın rejimlerin bölgenin reform girişimleri engellediği düşüncesine karşılık olarak Batı, katılımcı bir yurttaşlık anlayışını benimsemiştir. Bu anlayışı ile birlikte Batı, Ortadoğu'da emperyal gücünü meşru hale getirebilmeyi başarmıştır. Batı girişimleriyle Ortadoğu'da baskının yerini himayenin almasına sebep olmuştur. (Lindholm ve Şafak,2004:24-26) Müslümanlar tarih boyunca genelde baskıcı siyasi otoriteler tarafından yönetilmişlerdir. Ticari nitelikli işbirliklerinin dışında Müslüman topluluklarının dış ilişkileri İslam devletlerinin geriliklerine bağlı olarak şekillendirilmiştir. (Davutoğlu, 2011:251) Bu nedenle İslami terör liderleri, İslam topraklarına müdahalesinden kaynaklı Batı ülkelerini hedef almış ve hatta İslam

topraklarında Batı birliklerinin bulunması terör örgütlerini veya terör örgütü ve devletleri işbirliğine yönlendirmede (Taliban rejimi ve Saddam yönetiminde olduğu gibi) itici güç olmuştur. (Neumayerve Plümper,2009:)

Ortadoğu'nun tarihsel süreci Batı'ya karşı kinin oluşmasına neden olmuş ve haksızlığa başkaldırı bölgede yıllardır yaşananların da gösterdiği üzere kronikleşmiştir. Ancak Ortadoğu'da zorbalığa ve adaletsizliğe karşı isyanların çok uzun bir geçmişi vardır. 738 yılındaki isyanın lideri Zeyd İbni Ali tüm Müslümanları zalimlere karşı Kutsal savaş açmaya, aşağılanmışları savunmaya ve ganimetleri paylaşmaya çağırmişti. (Lindholm ve Şafak, 2004:452) Doksanlı yılların ortalarında dünya nüfusunun yaklaşık dörtte birini oluşturmasına rağmen başta BM olmak üzere hiçbir uluslararası örgütte yeterince temsil edilemeyen Müslüman toplulukları Bosna, Kosova, Filistin, Çeçenistan, Karabağ, Kaşmir ve Burma gibi bunalım bölgelerindeki problemler, İslam Dünyasına karşı zaman zaman Batı'nın uyguladığı çifte standartlarını gündeme getirmiştir. (Davutoğlu, 2011: 253-254)

Uluslararası terörizm ile anılan çoğu Ortadoğu ülkesi Batı ülkelerini zayıflatmak ve Batı'ya cephe açmak amaçlarına erişebilmek için terörizmi silah olarak kullanmışlardır. Mutlak ve nispeten güçlü devletlerin stratejileri karşısında çıkış noktası bulamayarak sıkışan ve uluslararası anlamda hakkını elde edemeyen bu devletler için terör vazgeçilmez bir unsur olmuştur. Bu durum karşı terörü doğurarak güçlü devletlerin de terörü kendi politikalarını kabul ettirmek amaçlı uygulaması da mümkün olmuştur. (Caşın, 2008:179)

4.2. Küreselleşmenin Terörizme Etkisi ve Medya

Küreselleşme sözlük anlamında dünya milletlerinin ekonomi, siyaset ve iletişim açısından birbirlerine yakınlaşmasıdır. Daha genel tanımında ise küreselleşme; endüstriyel genişleme, kitle iletişim araçlarının yaygınlaşması neticelerinde mesafenin öneminin giderek azalması, siyasi, ekonomik, kültürel, sosyal alanlarda ilişkilerin yoğunlaşması ve ulusal sınırların kalkmasıdır. (Acar, 2012:67-68)

1450 yılında matbaanın icadı ve ardından Rönesans ve Aydınlanma Çağı ile siyasal, sosyal ve hukuki alanda yaşanan değişimler küreselleşmenin ilk dönüştürme sürecidir. (Acar, 2012:69) 16. ve 17. Yüzyıllarda Avrupa’da ulus devletlerin belirmesiyle devletlerarası ilişkiler belirli değer ve normlar arasında belirmeye başlamıştır. Ulus devletlerin artışı ile devletler sisteminin değer ve normları dünya üzerinde yayılmıştır. (Ündücü, 2011:5) Avrupa’da yaşanan bütünleşme ulus devlete dayalı klasik düzeni etkisizleştirerek ulusları AB gibi daha etkin ve geniş siyasi boyutlara yönlendirmektedir. (Baylis, 2008:73) 1500 yılları ve öncesinde zamansal ve mekânsal uzaklık iletişimi de etkileyebilmekte ve sınırlandırmaktadır. Günümüzde ise un ufak bir yerel olay global olayları etkileyebilmekte iken global olaylar da yerel olayları etkileyebilmektedir. Özellikle 16.yy’da beliren kapitalizm dünya sistemini etkileyen iktisadi bir olaydır. Ülkeler arasında oluşan farklılıkları giderek belirginleştirmekte ve dünya ekonomisini üretim ilişkilerine endekslemektedir. (Özkışlalı, 2008:34)

Küreselleşme neticesinde değişen şartlarla meydana gelen istikrarsız ortam güvenlik çalışmalarının hayati önemini gündeme getirmektedir. Bu duruma küreselleşmenin etkisini ekarte eden geleneksel güvenlik anlayışının ileri gelenleri dahi hem fikir olmuşlar ve küreselleşmenin hem bu gün için ve hem yarın için güvenlik alanlarında etkisinin çok büyük olduğunu kabul etmişlerdir. Küreselleşmenin etkilerine baktığımızda ise iç güvenlik ve dış güvenlik arasındaki çizginin belirsizleşmesini sağlamıştır ve ayrıca tehdit kavramını daha da karmaşık hale getirmiştir. Çünkü tehdidin öznesinin kimliği çok belirsiz birimler olabilmekte yani tehdidin birimi devlet olabileceği gibi devlet dışı bir sürü aktör veya birey olabilmektedir. Devlet yeni güvenlik tehditlerinin kapsamı itibariyle geleneksel yaklaşımları neticesinde bu durumla baş edemeyebilir. Bu durumda devlet, bu güvenlik tehditleri ile baş edemediği durumda ulusal, ulus aşırı ve uluslararası düzeyde çok taraflılığı ve işbirliğini teşvik yoluna gidebilecektir. Çatışma ve rekabetin yoğun olduğu bölgelerde bulunan devletler küreselleşme baskılarından kaynaklanan nedenlerle askeri güç yapılanmalarını önemli ölçüde geliştirmektedirler. (Ağır, 2011:109-112)

18. yüzyılda milliyetçiliğin ortaya çıkması ile devletin egemenliği iç-dış, yabancı-vatandaş gibi zıt kavramlara vurgu yapılarak güçlendirilmeye çalışılmıştır ancak 21. Yüzyılın başları da göstermektedir ki etnik milliyetçi ve devlet karşıtı hareketler çoğu devlette güven ve istikrar adına ciddi tehditler yaratmaktadır. Örneğin etnik çatışmalar, istikrarsızlık ve komşular arasında güvenlik açmazları oluşturarak, terörizm ve paralelinde mülteci sorunlarını yaratarak ulusal ve uluslararası güvenlik sorununu daha da perçinlemektedir. (Ağır, 2011:119)

Soğuk Savaş yıllarında bastırılmış milliyetçi eğilimler parçalanmayı da beraberinde getirmiş ve aşırıcılık devletlerarası olmaktan öteye gidip devletlerin iç yapısında da zedelenmelere yol açmıştır. Uluslararası ilişkilerde ortaya çıkan yerel ve bölgesel çatışmalar yine uluslararası kolektif güvenlik ve işbirliğinin önemini gözler önüne sermiştir. Bunun örneği olarak da Birleşmiş Milletler (BM) barışı koruma ve devam ettirme misyonunu örnekleyebiliriz. (Ağır, 2011:119)

Küreselleşme, Soğuk Savaş sırasında güvenlik başta olmak üzere birçok tanımın değişimine neden olmuştur. Uyuşturucu, terörizm, uluslararası suç ve çevresel bozulmadan kaynaklı tehditler küreselleşme nedeniyle her geçen gün artmaktadır. Soğuk Savaşın ardından bölgesel ve etnik çatışmalar güvenlik konuları içerisinde en hayati öneme sahip konular arasında olmuştur. Bilgi ve teknoloji güvenliğinin yadsınamaz unsurları arasında yer almıştır. (Ağca,2010:26) Askeri olanakların gelişmişliği, telekomünikasyon gelişimi ve ekonomik edinimlerin dengesiz dağılımı uluslararası terörizmin gelişiminde önemli unsurlar olmaktadır. (Kılıç, 2007:47) Teknolojideki gelişmeler terörizmin doğasını ve yapısını belirgin ölçüde değiştirmiştir. Gelişmiş silahlara erişimin kolaylığı ve siber saldırı fırsatları teröristlerin eylem alanını genişletmektedir. (Higgins,Florya, 2003:4)

Soğuk Savaşın ardından oluşan uluslararası sistemde Batı dünyasının güç ve sosyo/kültürel anlamda üstünlüğü terörizm oluşumunu besleyen unsurlardan biri olmuştur. ABD'nin çoğu bölgede kanıtladığı askeri gücü ve deniz aşırı varlığı ile kültürel düzeyi yüksek yaşantısı özellikle Ortadoğu'da köktendinci grupların dikkati ve öfkesini

de beraberinde getirmiştir. (Ağır, 2011: 118) Küreselleşme Sovyetler Birliği'nin çöküşünün ardından yeni uluslararası düzen ile Batı değerlerini dünyaya yayma fonksiyonunu hızlandırmıştır. Küreselleşmenin ortak değerler yayması açısından bütünleştirici olması düşünülürken aksine parçalamayı beraberinde getiren de bir olgudur. Bu parçalanma etki altına girmesi amaçlanan ülkelerin etkilere karşı farklı direnç göstermesinden kaynaklanabilir. Çünkü batı toplum, küreselleşmeyi kullanarak sosyal eşitsizliklerden kaynaklı ekonomik ve toplumsal uçurumu daha da derinleştirmiştir. Böylece batılı olmayan toplumun bazı kesimleri batılaşmayı küreselleşmeyle eş tutmuş ve bu sosyal fark neticesinde batılı toplumlara ve batılı yaşam şekline olan nefretini beslemiş ve bu da teröre giden yolları açmıştır. Özellikle ABD'nin Soğuk Savaş'ın bitmesinin ardından küreselleşmeyi siyasal ve ekonomik zaferi olarak kullanması, terör tehditlerinin bilmesine yol açmıştır. (Ekici, 2012,26-27)

Küreselleşmenin gelişimiyle birlikte dünyanın küçülmesi ve iletişimin gelişimi dünyayı adeta küçük bir köye çevirmiş, bununla birlikte toplumların yönetenlerden beklentileri çeşitlenerek artmıştır. Kapitalizm ve emperyalizm gibi olgular bireyleri terör olaylarının akımına kaptırmaktadır. Tüm bu unsurlar değerlendirildiğinde neden belli coğrafyalarda ve neden o coğrafyanın insanlarında teröre meyil olduğu daha açık bir şekilde ifade edilebilecektir. (Çitlioğlu, 2005: 20) Küreselleşme ile birlikte kültürel değişimler de dayatılmıştır. Batıya ait olan birçok kültürel değer, dünyanın küresel değerleri şeklinde lanse edilerek toplulukların yeme, içme, giyme, şarkı ve şiir dinleme ve eğlence anlayışlarını değiştirerek kültürel farklılık üzerinde bir hegemonya oluşturulmuştur. (Terzi ve Yenal,2015:307) Küreselleşme ile birlikte ülke sınırları hızla fiziksel varlıklarını kaybeder duruma gelmişlerdir. Sermaye, kültür ve modanın yanında inanç, suç ve terör unsurları ulus devlet üstü bir alışkanlık ve yaşam alanı kazanmaktadır. (Terzi ve Yenal, 2015:311)

2050'li yıllara kadarki bilimsel destekli tahminler; küresel ısınmanın da götürüleriyle dünyadaki yaşam alanlarının sınırlanacağını, yönetim modellerinde devletlerin güçlerinde azalma olacağını ve devlet dışı aktörlerin daha fazla gücü elinde bulunduracağını göstermektedir. (Çitlioğlu, 2005: 320)

Medya faktörünün de terörizmi güçlendirdiği yadsınamaz konulardan biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Öfkesini her daim taze tutan terör örgütleri saatlerce gerçekleştirdikleri eylemler ve onlarla mücadele için atılacak adımları hesaplayan yayın ve yayım organları ile dolaylı olarak propagandalarını gerçekleştirerek gündemde kalabilmektedirler. Şüphesiz ki, terörist faaliyetlerinin haber değeri oldukça yüksek ve bu konunun ele alınmaması mümkün değildir. Ancak bu iletişim ağının terör örgütlerinin ekmeğine yağ sürdüğü ve onları kasıtsız da olsa kışkırttığı inkar edilemez. (Davies ve Bulut, 2006: 36) Ancak sırf bu nedenle medyanın terörün amaçlarına hizmet ettiği söylenemez. Çünkü demokratik toplumlarda medya, ifade özgürlüğünün en önemli unsurlarından ve çeşitli haberlerin aktarılabilirdiği bir alandır. (Terzi ve Yenal, 2015: 51) Bağımsız ve demokratik bir devlette özgür medya olmazsa olmazdır. Özgür bilgi akışı sayesinde siyasi istikrar, büyüme ve demokrasi en üst düzeyde uygulanabilmektedir. (Terzi ve Yenal, 2015:67)

Medya toplumun heyecan uyandıran sansasyonel olaylarını sergileyerek rating denen ticari kaygılarla baş etmektedir. Özellikle terör haberleri farklı ve dramatik yönüyle haber değeri oldukça yüksektir. Terör eylemleri dikkat çekici mekan ve zamanlarda gerçekleştirilebilmekte ve siyasi açıdan da dikkate değerdir. (Terzi ve Yenal,2015:61) Televizyonlarla ve gazetelerle kamuoyunu terör olaylarına karşı bilgilendirse de zaman zaman teröristlere istemeden dahi olsa yardımcı olabilecek bilgileri verebilmektedirler. Böylelikle hem güvenlik güçlerinin durumu tehlikeye girebilmekte ve hem de teröristlerin kaçmasına zemin hazırlayabilmektedirler. Bu konu hakkında bazı Batı ülkelerinde yasal düzenlemeler mevcuttur. Örneğin İngiltere de yayınlanacak habern devlete zarar verebileceği endişesi varsa basın kuruluşları gerekli şekilde uyarılarak “Devlet Gizlilik Yasası” işleme sokulmaktadır. (Acar, 2012:182-183)

Terörist gruplar açısından bakıldığında davalarının haklılığını savunmak ve şiddetle toplumu yıldırma hedeflerine ulaşmada medyayı kullanmaktadırlar. Böylece sempatanlarına güçlü olduklarını gösterebilmekte ve hedeflerini topluma duyurmaktadırlar. Bizi ne kadar çok sorun ederlerse o kadar çok tanırılar mantığıyla

hareket ederek bir sonraki kişi sen olabilirsin mesajıyla propaganlarına devam etmektedirler. (Terzi ve Yenal, 2015:52-53)

Medya odaklı önemli bir sorun olarak kitlelerin şiddete karşı olan toleransın artması ve farkındalığın azalmasıdır. Toplum şiddeti her gün duyarak ve görerek zamanla şiddeti görme ve kabullenme dereceleri artabilmekte ve teröristler de şiddet yoğunluğunu bu durumla doğru orantılı olarak artırabilmektedirler. (Terzi ve Yenal, 2015:55) Ayrıca medyayı kullanan terör örgütleri dolaylı olarak teröristler arasında iletişim ağı, yeni teknikler, rehinerin kimliği hakkında bilgi, güvenlik kuvvetlerinin alacağı tedbirler öğrenilmekte, medya tarafından terör örgütlerinin gücü abartıldığında güvenlik kuvvetlerinin örgütü tanıma potansiyeli düşürülmekte, muhtemel hedefler belirlenmekte ve halkın eylemlere yönelik tepkisi öğrenilebilmektedir. (Terzi ve Yenal, 2015:59)

4.3. İslamofobinin Terörizme Etkisi

Batılılarca terörizm olgusu, İslamın “cihat” ve “şehitlik” unsurları ile yakın ilişki içerisinde. Dünyada bulunan terör örgütlerinin çoğu din destekli unsurlardır. El- Kaide, Hamas, Hizbullah ve IŞİD dünyada en çok tepki ve korku uyandıran terör örgütleridir. (Ündücü, 2011:12) Ancak biraz daha genele gidersek El Kaide ve IŞİD adeta dünyayı sallayan ve devletlerin politikaların değişiminde başat aktör olan radikal dinci terör örgütleridir.

Bugünkü anlamı ile terörizmi radikalizm ve teknolojinin keşime noktasına koymamız mümkündür. Köktendinci terör örgütleri kendilerine bir alt kimlik yaratmak amacı ile etnik ayrımcılığı körükleyerek Batı ile İslam toplulukları arasındaki ekonomik ve siyasal farklılıkları işaret etmektedir. Batı'nın zenginliği karşısında İslam toplumlarının zayıflıklarına vurgu yaparak bu durumu İslam toplumlarının Batı tarafından sömürülmesine bağlamaktadırlar. İdeolojilerini haklı çıkarmak için dinsel öğretileri araç olarak kullanmaktan çekinmemektedirler. (Terzi,Yenal,2015:312) Örgüt lideri ve militanlarının islam coğrafyasından olması “İslam terörü” kavramını gündeme getirmiş

ve 11 Eylül saldırılarının da ardından İslamofobi Batı’da önemli derecede artmıştır. (Bal, 2006:10-11)

Terör örgütleri küresel dengesizlikler, güç boşlukları ve çöken devlet sistemlerinden beslenmektedir. Ezilen ve sömürülen devlet dendiğinde İslam ülkelerinin hemen hemen hepsi bu kategoriye girmektedir. Son 40 yılda Afganistan’ın işgali, Körfez Savaşları ve sonrasında Irak’ta tüm kurumların yıkılması, İsrail’in Filistin’de yarattığı katliamlar ve ilhak politikaları, Libya’ya müdahale ve Suriye iç savaşı bölge halklarında travmalar yaratmış ve isyan ruhunu ortaya çıkarmıştır. Bununla paralel olarak Batı toplumlarında İslam karşıtlığı ve İslamofobi giderek artmış ve Müslüman dünyasında da ötekileşme algısı gündeme gelmiştir. Duygusal hassasiyetler ve fiziksel yıkıma uğrayan İslam toplumlarında terör örgütlerinin kendilerini hissettirebileceği ortam meydana gelmiştir. (TÜRKSAM, 2015:2)

Batı, sadece Ortadoğu’da değil Kuzey Afrika ve Batı Asya kaynaklı de şiddetleri İslamiyet ile ilişkilendirmektedir. Batı, politik sisteminde de sağ ve sol kanat İslam öğelerine yeterince yer vermemektedir. Ancak bir karşılaştırma yapmak gerekirse liberallerin sağ kanada göre biraz daha esnek olduğu ifade edilebilir. (Pagden,2002:210) Avrupa’da Müslümanlar yanlış temsil edilmekte ve Müslüman olmayan kesimler tarafından ayrımcılığa maruz kalmaktadır. Müslüman kesimler Avrupa’nın modern hayatına tehdit olarak algılanmakta ve suç işleme potansiyeline sahip görülmektedir. Avrupa’da islami koşullara göre yaşam Batı’nın evrensel kurallarından uzak ve mevcut kültür sistemlerine uymayan bir formu olduğu ifade edilmektedir. (Pagden, 2002:209-2010)

Almanya, Fransa, Hollanda Avusturya, İngiltere gibi birçok Avrupa ülkesinde siyasal hayatta ırkçı ve aşırı milliyetçi partiler “İslamofobi” yi kullanarak güç elde edebilmektedirler. Avrupa’da baş gösteren ekonomik kriz ve güvenlik zaafiyetlerinin sebebi Müslüman göçmenlere yüklenerek ayrımcı politikalar yürütülebilmektedir. Ancak bu durum bumerang etkisi yaratarak hem Müslüman ve hem Hristiyan halklara zarar vermektedir. (Acar, 2012: 75)

11 Eylöl olaylarının ardından yeterince tedirgin olan Avrupa çok geçmeden Madrid ve Londra'da radikal terör örgütlerinin saldırılarını deneyimlemiş ve çok sayıda kayıp vermiştir. Günümüzde ise Paris ve AB'nin temsili başkenti Brüksel'de IŞİD (Irak İslam Şam Devleti) radikal dinci terör örgütünün saldırıları önüne geçilemez bir tehditle Avrupa'yı ve tüm dünyayı karşı karşıya bırakmıştır. Avrupa'nın Hristiyanlıktan sonra en fazla barındırdığı din grubunun Kuzey Afrika, Asya ve Ortadoğu'dan gelenlerle "İslamiyet" olması Avrupa'da "İslamofobi" kalıbını geliştirmiştir. Teröre yol açan sebeplerle mücadele etmek için, kültürler ve dinler arası diyalogun gelişimini teşvik etmek gerekmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

FARKLI İDEOLOJİLERDE GÜVENLİK KAVRAMI VE AB'NİN GÜVENLİK KAVRAMINA YAKLAŞIMI

1. İDEOLOJİLER AÇISINDAN “GÜVENLİK” KAVRAMI

Kelime anlamı olarak güvenlik, kendine yönelik tehditlerin bulunmaması olarak ifade edilebilmektedir. Güvenlik kavramının etimolojisi incelendiğinde ise Latince iki kelimenin birleşiminden oluştuğu görülmektedir. Latince güvenlik kelimesi “se” ve “cura” yani “sız-siz” ve “dert” kelimeleri birleşmesiyle dertsiz tasasız anlamına gelmektedir. (Terzi,Yenal, 2015:216)

Uluslararası sistemde devletlerin öncelikli hedefi güvenliğini korumak ve onu idame ettirmektir. Kenneth Waltz ise bu hususu anarşi durumunda güvenliğin en yüksek amaç olduğunu ve güvenlik sağlanamadığında devletlerin güç, huzur ve refah gibi amaçlara ulaşamayacaklarına vurgu yapmıştır. (Ağır, 2011: 102) Güvenliğin kazanılmasının eski dönemlerden beri iki şartı olan ortak çıkar ve karşılıklı güvenlik unsurlarına günümüzde eşitlik, görüş alışverişi, karşılıklı anlayış eklenmiştir. (Ağca,2010:45)

Kimliğin güvenlik politikasında önemli bir etkisi vardır. Nedeni ise toplumsal grupların beraberce hareket etmesinde temel güdü teşkil edebilmesidir. Ayrıca kimlik, insanların kendi çevrelerini ve dış dünyayı algılamadaki işlevi nedeniyle de önemlidir. Bu nedenle kimlik mücadelesinde bulunan bir grubun belirgin özelliklerine yönelik faaliyetleri zorlaştırıldığında veya engellendiğinde gruplar arasındaki düşmanlık ve çatışma artacaktır. 19.yüzyıldan bu yana etnik kökenin üstünlüğü algısı bize modern çağda etnik çatışmaların kimlik üzerinde önemli bir tehdit olduğunu göstermektedir. Kimlik

politikası anlamında güvenlik belli bir grubun kimliğinin dış tehditlere karşı korunmasını gerektirir ve öteki olarak adlandırılan grupların “güvenlik tehdidi” algılamasına neden olur. (Ağır, 2011:120-123)

Güvenliğin fiziksel ve psikolojik olmak üzere iki boyutu vardır. Fiziksel boyutta devletler ulusal sınırlarını korumak, başka devletlerin saldırı ve tehditlerinden uzak durmak gibi öncelikleri ön planda tutmuşlardır. Güvenliğin psikolojik boyutunda ise devletin ve halkının kendini güvende hissetmesi gibi öznel durumları içermektedir. Zaten Devletlerin güvenlikleri otomatik olarak bireylerin de güvenliği demektir. Ancak ne kadar güçlü olunursa olunsun mutlak güvenlik elde etmek mümkün değildir. (Terzi ve Yenal, 2015:219)

Bir ülkenin refahını sürdürmek için güvenliğini sağlamak zorunda olduğu beş temel alan bulunmaktadır. Bunlar: taaruz ve savunma yeteneklerini ihtiva eden askeri güvenlik, örgütler istikrar ve hükümet sistemini ihtiva eden siyasi güvenlik, ekonomik ve mali kaynaklarını ilgilendiren ekonomik güvenlik, dil, din, kültür, ve geleneklerin sürdürülebilirliği ile toplumsal güvenlik, yerel ve küresel biyosferin korunmasıyla ilgili olarak çevresel güveniktir. Sözkonusu güvenliklerin sağlanması ise iyi bir teşkilatlanma, planlama, koordinasyon ve kaynak tahsisi ile gerçekleşmektedir. (Ağca,2010:45)

Birey ve devletlerin en öncelikli gereksinimi olan güvenlik, eski çağlardan beri felsefecilerin ilgi alanında olmuştur. Modern anlamda devletlerin ortaya çıkmasıyla birlikte güvenlik alanında detaylı çalışmalar da gerçekleştirilmiştir. Dünya Savaşları ile konuya yaklaşım daha ileri boyuta giderken Soğuk Savaş dönemi ve sonrasında ise “güvenlik” uluslararası sistemde en öncelikli konu olarak ele alınmıştır. (Terzi ve Yenal, 2015:215) Ayrıca güvenlik sağlama çabaları insan haklarına zıt olan hiçbir unsuru içermemelidir. Bu nedenle terör karşıtı programlarda insan haklarını koruma hususu eklenmektedir. (Bennoune,2008:9) Konuya dair girişimlere realist bir düşüncenin ürünü olan NATO ve idealist düşüncenin ürünü olan BM örnek verilebilir. (Terzi ve Yenal, 2015:108) Soğuk Savaş döneminde NATO ve Varşova Paktı iki bloğun da karşılıklı

güvenliklerini sağlayan ve karşıdan gelebilecek saldırıları bertaraf etme amacına yönelik savunma sistemleri olmuşlardır. (Terzi veYenal, 2015:217)

Devletlerin uluslararası terörizm ile mücadele etmesinde en önemli ve öncelikli adım dış tehditlere karşı yeterli güvenliği sağlamaktır. (Pavlovic, 2009:87) Yani, terörle mücadelede çözüme giden ilk hamle yine devletlerin kendilerine dönük olarak güvenlik duvarını zayıflatmamaktır. Bu çerçevede güvenlik çalışmalarında realizm ve idealizm gibi ideolojik kuramların etkisi Soğuk Savaş dönemi ve sonrasında önemini göstermiştir. (Kanat vd., 2016: 569)

Tehditle tanımlanan kavram olarak güvenlik; uluslararası terörizm, kaçakçılık ve organize suçlar gibi tehditlerin yok edilmesiyle ilişkilidir. Ancak güvenliğe yönelik anlayışların en çok zorlandığı alan çeşitli nedenlerden ötürü uluslararası terörizm olmaktadır. Nitekim Soğuk Savaş'ın bitimi ile birlikte uluslararası terörizm tarihte hiç olmadığı kadar ciddi tehdit unsuru olmuştur. (Kanat vd., 2016: 576) Böylece günümüze kadar gelen süreçte uluslararası güvenliğe yönelik en büyük tehdit olarak uluslararası terörizm, dünyanın çeşitli alanlarında küresel güvenlik çalışmalarını gerektirmektedir. (Pavlovic, 2009:18)

1.1. Realist Açıdan “Güvenlik” Kavramı

Klasik realist teorisyenler doğrudan güvenlik kuramını ortaya koymamış uluslararası politikaya dair öne sürülen güvenlik kavramına ciddi katkıda bulunmuşlardır. II.Dünya Savaşı'nın ardından disiplinin egemen teorisi olarak klasik güvenlik terminolojisinin oluşumunda önemli rol oynamıştır. Bu nedenlerle realizm, klasik güvenlik paradigmasının kavramsal, kuramsal ve metodolojik altyapısını inşa etmiştir. (Sandıklı, 2012:5)

Morgenthau ve realizm ile birlikte uluslararası ilişkilerde güç kavramı ön plana çıkmıştır. Realistler çalışmalarının odak noktasına güç unsurunu yerleştirmiş ve güç

unsurunu etki, nüfuz, büyüklük gibi kavramlarla ilgili olarak kullanmışlardır. Buna göre realizmde güç; nüfuz ve etkileme kabiliyeti ile eş anlamlı olarak kullanılmaktadır. Ancak Morgenthau'ya göre güç sürekli artırılmadığı sürece bir anlam ifade etmeyecek ve düşmanlar giderek güçlenecektir. (Terzi ve Yenal, 2015:222-223) Bu kuramın temel hipotezi sadece belli jeopolitik durumlarda bütünleşmenin mümkün olduğudur. Bu bağlamda Morgenthau'ya göre Avrupa bütünleşmesi de Fransa'nın Almanya'nın gücü ve etkisini kontrol altında tutma hedefinin yönlendirdiği bir süreçtir. (Ağca,2010:71)

Realizmin güvenlik tanımlamaları daha ziyade sürekli bir güvensizlik ortamı veya güvende olmama hali üzerinden gerçekleşir. Arnold Wolfers'in güvenliği "kazanılan değerlere yönelik tehlike olmama hali" olarak tanımlamasında görüldüğü gibi realist yaklaşım güvenliği daha çok güç- güvenlik ve tehdit üçgeniyle ele almaktadır. Bu anlayışa göre uluslararası aktörler "herkesin herkesle çatıştığı" tehditlerle dolu güvensizlik ortamında varlıklarını ve kazandıkları değerleri korumak için gücü elinde bulundurmaları gerekmektedir. Realizmin güvenlik anlayışının temelinde insan doğasının kötü olduğu ve uluslararası politikayı açıklamakta "anarşi" metaforunun önemi vardır. Uluslararası sistemin temelinde olan bu düşünceye göre uluslararası aktörler olan ulus devletlerin güç ve çıkar mücadelesi, uluslararası ilişkiler sistemini oluşturmaktadır. Realist teorisyenlere göre devletler en azından ulusal güce sahip olmak için askeri hazırlık içinde bulunmalıdırlar. Çünkü devletlerin varlıklarını sürdürmeleri ve uluslararası güvenliklerini inşa etmeleri askeri güç şartları ile paralel yönde seyretmektedir. Realistler, askeri güç ve kapasiteye verdikleri önemin göstergesi olarak devletlerin uluslararası ortamda karşılaştıkları sorunları ve uluslararası ilişkileri belirli bir analize göre incelemektedir. Bu yaklaşıma göre birincil politika (high politics) ve ikincil politika (low politics) ayırımına gidilir ve piramidin en üstüne askeri güvenlik ve stratejik konular yerleştirilmektedir. (Sandıklı, 2012:7) Birincil politikayı askeri-stratejik konular oluştururken, ikincil politikayı ekonomik, sosyal, kültürel konular oluşturmaktadır.

Klasik paradigma, güvenliği ulusal güvenlik kavramı üzerinden ve askeri güç ekseninde bütünleştirerek 1945-1990 yıllarında güvenlik literatürüne etkisi olmuştur. Klasik güvenlik paradigmasının temel ilgi alanı ise devletlerin istikrarına yönelik

tehditlerle mücadele etmek için üzerinde gelişmeleri gereken askeri imkan, kabiliyet, kapasite ve stratejilerdir. Soğuk Savaş konjonktürüne hakim olan tehdit odaklı klasik güvenlik paradigması “iki süper güç arasındaki çekişmenin doğrudan silahlı çatışmaya dönüşmemesi” şeklinde özetlenebilecek kısıtlı bir çerçevede kurulmuştur. Realizmin klasik güvenlik paradigmasını kısıtlı çerçevede meydana getirmesinde konjonktürel değişkenlerin etkisi yadsınmaz. Soğuk Savaş döneminde genelde bloklar ve özeldense ABD ve SSCB arasında güvenliğin sıkışması ve güvenlik pratiğinin çatışma eksenli gelişmesine yol açarak paradigmanın dar alanda tutulmasına da neden olmuştur. Sınırlı olan bu geleneksel güvenlik anlayışı sayesinde klasik güvenlik formülünün çerçevesi de çizme imkanı olmuştur. (Tehdit= kapasite*niyet) Soğuk Savaş yıllarında anılan iki büyük güç ulusal güvenlik hesaplarını sadece birbirlerinin kapasitelerine dayandırmışlardır ve birbirlerini güvensizliğe iterek güvenlik paradigmasını “güvende olma” yerine “güvende olmama” durumunda kurgulamışlardır. (Sandıklı, 2012:11-12)

Uluslararası sistemde devletler, ilişkilerde birbirlerinden faydalanma odaklı hareket eden en önemli uluslararası aktörlerdir. Kantçı düşünceye göre kalıcı barış bu şartlar da mümkün değildir. Edward H. Carr ve Morgenthau görüşlerine göre devletlerin tek yapabileceği güç dengesini sağlayabilmektir. Kenneth Waltz ve John Mearsheimer gibi neorealist yazarlarca güvenlik veya güvensizlik büyük oranda uluslararası sistemin yapısından kaynaklanmaktadır. Onlarca anarşi süreklidir ve bu nedenle şiddet uluslararası alanda kendini gösterecektir. Neorealist yazarlar için uluslararası politika her zaman savaşın mümkün olabileceği acımasız bir rekabet sürecidir. İşbirliği mümkündür ancak bu işbirliğinin sınırları vardır. (Baylis,2008: 69-85) Morgenthau “Politics Among Nations” adlı eserinde gücü “insanın diğer insanlar üzerindeki kontrol kabiliyeti” olarak nitelerken siyasal güç, “gücü uygulayan aktör ile üzerinde güç uygulanan aktör arasındaki psikolojik ilişki” olarak tanımlamaktadır. (Terzi ve Yenal, 2015:221)

Klasik güvenlik çalışmalarına en fazla katkıda bulunan yaklaşım güvenliğe odaklanan ve doğrudan güvenlik kuramı oluşturmasıyla “neorealizm”dir. Stephen M.Walt’ın 1970’li yılları “Güvenlik Çalışmalarının Rönesansı” olarak betimlemesi neorealizmin klasik güvenlik literatüründeki önemli etkisini göstermektedir.

Neorealizmin “güvenlik ikilemi modeli” Soğuk Savaş konjonktüründe devletlerin nükleer ve konvansiyonel silahlanma pratiğini özetleyen kavram olarak literatüre girmiştir. Güvenlik ikilemi (Security Dilemma) modeline göre bir devletin güvenliğini sağlamaya yönelik hareketleri mevcut ya da olması muhtemel düşmanlarının güvenliğini tehdit etmekte ve bu aktörleri tehlikeye sokmaktadır. (Sandıklı, 2012:8) Thucydides “Peloponnes Savaşı Tarihi” adlı eserinde Atina ve Sparta arasındaki savaşı incelemiş ve güvenlik ikilemini ile ilgili çalışmalarını burdan yürüterek Hobbes gibi pek çok realisti etkilemiştir. (Terzi ve Yenal, 2015:233) Rakipler veya komşu devletler güçlenen bir devleti kendine tehdit olarak göreceğinden onlar da güçlenmek için çaba sarfedecek ve güçlenme yarışına gireceklerdir. Ancak iki taraf hiçbir zaman tam anlamıyla güvenli olamayacağından bu durum “Güvenlik İkilemi” kavramıyla ifade edilmiştir. (Terzi ve Yenal, 2015:219)

Klasik realistler ve neorealistler dünyayı gördüğü gibi açıklarlar ve geçmişte durum nasılsa büyük ölçüde gelecekte de öyle olacağı düşünmektedirler. Geçmişte yaşanılardan alınan en önemli ders ise güvenliğini sağlamada gücün hayati öneme sahip olduğudur. Her iki ideoloji için de Soğuk Savaş sonrası dönemde güvenliğin doğasında ciddi bir değişim beklenemez. (Baylis, 2008:73)

1.2. Liberalist Açıdan “Güvenlik” Kavramı

Liberalizm, bireyi merkeze alarak devleti “bireyin güvenliğini korunmada” temel aktör olarak görmekte ve uluslararası kurumlar, çok uluslu şirketler, sivil toplum kuruluşlarını ve devlet dışı aktörleri analiz etmektedir. Liberalizm, devletlerarası güç politikalarına odaklanan yaklaşımın aksine politikanın düşüncenin ürünü olarak değerlendirmektedir. Bu ideolojiye göre düşünceler değişebilir ve böylece devletlerarası işbirliği tesis edilebilir. Liberalizm işbirliği odaklı olmasının yanı sıra uluslararası ilişkileri işbirliği olması şartıyla uluslararası ilişkilerde aktörlerin mutlak kazanç sağlayacaklarını savunmaktadır. Onlara göre realizmde olduğu gibi “sıfır toplamlı oyun” yoktur. Bu düşünceye göre rekabet ve çatışma yanlış algılamalardan kaynaklanmıştır.

Yanlış algı ve güvensizliğe neden olacak koşulların düzelmesi durumunda devletler birbirleriyle işbirliği yapabilir. (Sandıklı,2012:13) Liberalizm çıkar kavramını sadece askeri ve siyasi temelli öngören realizmle çatışmakta ve realizmi eleştirmektedir. (Terzi,Yenal,2015:226) Bu ideolojinin savunucularına göre uluslararası hukuk ve normlar tesis edildiğinde kollektif güvenlik de sağlanacaktır. Uluslararası hukuk anarşik topluma düzen getireceğinden kollektif güvenliği de oluşturacaktır. Ulus veya bireyler ortak hedeflerini paylaştıklarının farkında olduklarında bu hedeflere ulaşmak adına işbirliği yolunu seçmeleri, uluslararası düzenleyici mekanizmaları ve uluslararası toplum kavramını ortaya çıkarmıştır. Liberalizmde kurumsallaşma uluslararası kurumların düzen sağlama çabalarıyla oluşturulabilir ve kurumsallaşmanın güvenlik konusunda üstlendiği rol çok özeldir. Kollektif güvenlik sistemi demokratik barış kuramının, demokratik devletlerin birbiriyle savaşmama durumunda işlerlik kazanacaktır. Tüm bu nedenlerle bu görüşü savunanlar uluslararası sistemde işbirliği ağlarını oluşturarak güvenliğin tesisine yönelik çalışmalar yapmaktadır. (Sandıklı, 2012:14)

70 ve 80’li yıllarda devletler silahlanma yarışının yarattığı belirsizlik halinde işbirliği yapma ihtiyacı hissetmiştir. Çünkü amaçları güvensiz ve belirgin havayı solumak değil, risk ve tehditleri azaltmak yönünde olmuştur. Milletler Cemiyetinin ilk zamanlarında idealizm görüşü hakimken, Soğuk Savaş sürecinin önemli bir kısmında realizm ve Soğuk Savaşın bitmesiyle yeni yeniden idealizm doğmuş ve 11 Eylül olaylarının ardından ise tekrar realizm ideolojisi benimsenmiştir. Neorealist yaklaşıma göre uluslararası kurumların savaşı önleme adına hiçbir etkisi yoktur. Çünkü bu kurumlar devlet çıkarlarının ve uluslararası sistemin sınırlarından ibaret olarak görülür. İşbirliği veya rekabet gibi sonuca götüren kararları veren de bu çıkar ve sınırların etkisidir. (Baylis, 2008:76- 84)

1.2. Fonksiyonalizmde “Güvenlik” Kavramı

Fonksiyonalizm yaklaşımının temsilcisi Quincy Wright, David Mitrany ve Inis L.Claude bütünleşmeyi karmaşık ve karşıt çıkarları olanlar arasında ağ örülerek savaşları

imkansız hale getirmek olarak belirtmişlerdir. (Karluk, Dural, 2013:79) Söz konusu kurama göre dünyadaki savaşların ana nedenlerini siyasal ve ekonomik istikrarsızlıklar oluşturmaktadır. Kurama göre ulus devlet yapılanması ve milliyetçilik anlayışları çatışmaları körüklerken kalıcı bir barış ortamı için ekonomik ve sosyal refah şart unsurlardır. (Ağca,2010:71)

Avrupa bütünleşmesi üzerinden konuyu ele aldığımızda devlet ile entegrasyon arasındaki ilişkileri güvenlik bağlamında incelemek kolaylaşacaktır. Bilindiği gibi Almanya ve Fransa yıllardır birbiriyle çatışma halinde olan birbirine ciddi tehdit olan iki önemli ülkeydi ve ortak hedefler neticesinde işbirliğine yönelerek ve güvenlik sorunsalı üzerinde beraber hareket ederek bütünleşme sürecini başlatmışlardır. Avrupa bütünleşmesi özelinde kurulan fonksiyonalizm ideolojisinin temel argümanları şöyledir:

- siyasal kaygısı olmayan uluslararası örgütleri ön plana çıkarmak
- ulus devletlerin uluslararası kurumlara yetki devrini gerçekleştirebilmek
- teknik konuları ön plana çıkarmak ve siyasal kaygıları geri planda bırakmak
- bir alanda başlayan fonksiyonel örgütlenmenin zamanla diğer alanlara yayılmasını sağlamak
- devletlerin uluslararası kurumlar aracılığı ile işbirliği içinde hareket etmelerini sağlamak

Avrupa bütünleşmesini ortak çıkar kavramı ile izah eden fonksiyonalistlere göre bütünleşme devletlerden ziyade baskı grupları ve mesleki işbirliği örgütlerinin sınırlı alanda başlayan ve daha sonra diğer sektörleri de içine alan sistemin ürünüdür. Robert Schuman ve Jean Monnet'in AKÇT girişiminin diğer sektörlerde de bütünleşmeyi tetiklemesi bu duruma örnek gösterilebilir. Fonksiyonalist teori; bütünleşmeden ziyade barışın tesisini, savaşın ortadan kalkmasını ve devlet üstü örgütlenmeleri önermektedir. (Ülger, 2015:16-17)

Görüldüğü üzere fonksiyonalizmin ideali entegrasyon şemsiyesi altında kalıcı barış ve güvenliğin oluşturulduğu bir dünya toplumu modeline ulaşmaktır. İşlevselcilik

bütünleşmeyi özel ve belirli sorun kapsamında özellikle ekonomik sektörlerde ortak yatırım ve işbirliği yapılması olarak ele almaktadır. (Karluk ve Dural,2013:79)

Fonksiyonalist kuramın güven inşa etme üzerine yaklaşımında realizmin çok fazla ele almadığı teknoloji, ulaşım, kültür ve çevre gibi alanları gündeme getirip işbirliği ortamını sağlamasının önemi büyüktür. Karl Deutsch gibi bu kuramın öncüleri mikro birlikteliklerin zamanla makro bütünleşmelere dönmesini yani çoğulculuğun güvenlik topluluğu yaratacağına dayandırmıştır. Çoğulcu güvenlik anlayışına göre devletlerarası işbirliğine giden etkileşim ne kadar geniş kapsamlı ve askeri konulardan uzak olursa barışın gerçekleşmesi de o kadar mümkün olacaktır. (Sandıklı, 2012:16) Düşünce sistemlerini fonksiyonalizmin temel savlarını referans olarak oluşturan plüralist ve transnasyonalist kuramlar analiz düzeyi olarak küresel sistemi ele almaktadırlar. Buradaki küresel sistem, oyuncularını sadece devletlerden olmayan ve çeşitli sorunlara çözüm arayan karmaşık bir yapı olarak tanımlanmaktadır. Ayrıca küresel sistemi açıklamada Burton'un "örümcek ağı" (cobweb) metaforu sıkça referans gösterilen bir modeldir. (Sandıklı, 2012:17- 18)

Kademeli bir bütünleşmeyi öngören neofonksiyonalist kuram ise Ernst B.Haas'ın David Mitrany'den de etkilenerek yayımladığı (Ağca,2010:74) "Avrupa'nın Birleştirilmesi: Siyasi, Sosyal ve Ekonomik Güçler 1950-1957 adlı kitap ile literatüre kazandırılmış ve Avrupa bütünleşme sürecini ve bütünleşmenin siyasi bütünleşmeye varıp varmayacağını açıklamayı amaçlamıştır. Yeni işlevselciliğin en temel kavramı olan spill-over yani yayılma, bir alanda gerçekleşen işbirliğinin diğer alanlara da yayılabileceğini ifade eden bir kavramdır. Bütünleşmenin itici gücü olarak komisyon gibi supranasyonal grupların yanında çıkar grupları ve siyasi partiler oluşturmaktadır. (Karluk ve Dural,2013:14)

2. KÜRESELLEŞME SÜRECİNDE DEĞİŞEN “GÜVENLİK” ALGISI

Küreselleşme neticesinde değişen şartlarla meydana gelen istikrarsız ortam güvenlik çalışmalarının hayati önemini ve yenilenme ihtiyacını (Ağca,2010:30) gündeme getirmektedir. Bu hususta küreselleşmenin etkisini ekarte eden geleneksel güvenlik anlayışının ileri gelenleri dahi hem fikir olmuşlar ve küreselleşmenin bugün ve yarın için güvenlik alanlarında etkisinin çok büyük olduğunu kabul etmişlerdir. Küreselleşmenin etkileri, iç güvenlik ve dış güvenlik arasındaki çizginin belirsizleşmesini sağlayarak tehdit kavramını giderek karmaşık hale getirmiştir. Tehdidin öznesinin kimliği çok belirsiz birim veya kişiler olabilmekte yani tehdidin birimi devlet olabileceği gibi devlet dışı kurumlar veya devlet-devlet dışı bireyler olabilmektedir. Devlet ise yeni güvenlik tehditlerinin kapsamı itibariyle geleneksel yaklaşımları neticesinde bu durumla baş edemeyebilmektedir. Devlet, bu güvenlik tehditleri ile baş edemediği durumda ulusal, ulus aşırı ve uluslararası düzeyde çok taraflılığı ve işbirliğine giderek riskleri kontrol etmek isteyebilir. Çatışma ve rekabetin yoğun olduğu bölgelerde bulunan devletler küreselleşme baskılarından kaynaklanan nedenlerle askeri güç yapılanmalarını önemli ölçüde geliştirmektedirler. (Ağır, 2011:109-112) Devletin ülke toprakları üzerinde yönetme yetkisi olan egemenlik kavramı bu hususta önem arz etmektedir. Nitekim devlet, Westfalya Sistemine dayanan toplum sözleşmesi olarak egemen devlet teorisine uygun olarak topraklarında kendi istediğini değil bireylerinin güvenlik ve ihtiyacını göz önünde bulundurmalıdır. Çünkü toplum sözleşmesine göre bireyler topluluğun güvenliği için üst otoriteye bağlı ve onun garantörlüğündedir. (Ağca,2010:29) Halkın desteğini almadan hareket eden devletler, kendi halklarını da tehdit unsuru olarak görebilmekte ve devlet yöneticilerinin halka yönelik şüpheleri devlet-birey ilişkilerini zedeleyebilmektedir. (Ağca,2010:45)

16. ve 17. Yüzyıllarda Avrupa’da ulus devletlerin belirmesiyle devletlerarası ilişkiler belirli değer ve normlar arasında belirmeye başlamıştır. Ulus devletlerin artışı ile devletler sisteminin değer ve normları dünya üzerinde yayılmıştır. (Ündücü, 2011:5)

Avrupa’da yaşanan bütünleşme ulus devlete dayalı klasik düzeni etkisizleştirerek ulusları AB gibi daha etkin ve geniş siyasi boyutlara yönlendirmektedir. (Baylis, 2008:73)

18. yüzyılda milliyetçiliğin ortaya çıkması ile devletin egemenliği iç-dış, yabancı-vatandaş gibi zıt kavramlara vurgu yapılarak güçlendirilmeye çalışılmıştır ancak 21. yüzyılın başları da göstermektedir ki etnik milliyetçi ve devlet karşıtı hareketler çoğu devlette güven ve istikrar adına ciddi tehditler yaratmaktadır. Örneğin etnik çatışmalar, istikrarsızlık ve komşular arasında güvenlik açmazları oluşturarak terörizm ve paralelinde mülteci sorunlarını yaratmış ulusal ve uluslararası güvenlik sorununu perçinlemiştir. (Ağır, 2011:119)

Soğuk Savaş yıllarında bastırılmış milliyetçi eğilimler parçalanmayı da beraberinde getirmiş ve aşırıcılık devletlerarası olmaktan öteye gidip devletlerin iç yapısında da zedelenmelere yol açmıştır. Uluslararası ilişkilerde ortaya çıkan yerel ve bölgesel çatışmalar yine uluslararası ortamda kolektif güvenlik ve işbirliğinin önemini gözler önüne sermiştir. Bunun örneği olarak da Birleşmiş Milletler (BM) barışı koruma ve devam ettirme misyonunu örnek verebiliriz. (Ağır, 2011:119)

Askeri olanakların gelişmişliği, telekomünikasyon gelişimi ve ekonomik edinimlerin dengesiz dağılımı uluslararası terörizmin gelişiminde önemli unsurlar olmaktadır (Kılıç, 2007: 47) Soğuk Savaşın ardından oluşan uluslararası sistemde Batı dünyasının güç ve sosyo/kültürel anlamda üstünlüğü de terörizm oluşumunu besleyen unsurlardan biri olmuştur. ABD’nin çoğu bölgede kanıtladığı askeri gücü ve deniz aşırı varlığı ile kültürel düzeyi yüksek yaşantısı özellikle Ortadoğu’da köktendinci grupların dikkati ve öfkesini de beraberinde getirmiştir. (Ağır, 2011: 118) Küreselleşme, Sovyetler Birliği’nin çöküşünün ardından yeni uluslararası düzen ile Batı değerlerini dünyaya yayma fonksiyonunu hızlandırmıştır. Küreselleşme ortak değerler yayması açısından bütünleştirici olması düşünülürken aksine parçalamayı beraberinde getiren de bir olgudur. Bu parçalanma etki altına girmesi amaçlanan ülkelerin etkilere karşı farklı direnç göstermesinden kaynaklanabilir. Çünkü Batı toplumunun küreselleşmeyi kullanarak Batılı toplumlarda sosyal eşitsizliklerden kaynaklı ekonomik ve toplumsal uçurumu daha

da derinleştirmiştir. Böylece Batılı olmayan toplumun bazı kesimleri Batılılaşmayı küreselleşmeyle eş tutmuş, Batılı toplumlara ve Batılı yaşam şekline olan nefretini besleyerek teröre giden yolları açmıştır. Özellikle ABD, Soğuk Savaş'ın bitmesinin ardından küreselleşmeyi siyasal ve ekonomik zaferi olarak kullanması açısından terör tehditlerinin baş hedefi haline gelmiştir. (Ekici, 2012,26-27)

Küreselleşmenin gelişimiyle birlikte dünyanın küçülmesi ve iletişimin gelişimi dünyayı adeta küçük bir köye çevirmiş bununla birlikte toplumların yönetenlerden beklentileri çeşitlenerek artmıştır. Kapitalizm ve emperyalizm gibi olgular bireyleri terör olaylarının akımına kaptırmaktadır. Nitekim kapitalizmin büyüme ve yayılma ihtiyacı küreselleşmenin temel etkenleridir.(Ağca,2010,26) Tüm bu unsurlar değerlendirildiğinde neden belli coğrafyalarda ve neden o coğrafyanın insanlarında teröre meyil olduğu daha açık bir şekilde ifade edilebilecektir. (Çitlioğlu, 2005: 20)

Küreselleşmenin insanlık için olumlu gelişme olduğunu düşünen kesimler, sınır ötesi serbest ticaretin artarak refahı yükselttiğine inanmaktadırlar. Küreselleşme karşıtlarına göre ise dünya çok uluslu şirketlerin yönetip denetlediği bir pazar olarak görülmektedir. (Acar, 2012: 96) Ancak şu gelişme inkar edilemez ki; küreselleşme süreciyle birlikte sosyal refah devleti anlayışının son bulmasıyla birlikte gelir dağılımındaki bozukluk artmış ve paralelinde işsizlik de artmıştır. Özellikle Avrupa'daki ülkeler küresel rekabete vurgu yaparak işgücü üzerindeki sosyal amaçlı koruma mekanizmalarını kaldırmaya yönelmektedirler. (Terzi,Yenal, 2015:306)

1970'lerin ortasında Petrol Krizi'nin yaşanmasıyla korumacı sosyal refah devleti anlayışı son bulmuş ve 1971 yılında Breton Woods Sistemi'nin çökmesiyle birlikte sabit kur sistemi terk edilmiştir. Başta ABD olmak üzere Almanya, İngiltere ve Japonya gibi gelişmiş ülkeler birbirlerinin ardı sıra sermaye hareketlerindeki kısıtlamaları kaldırmışlardır. (Terzi,Yenal, 2015:299) Böylece 1990'lı yıllara dek süregelen bu durum 90'lı yılları küreselleşmenin zirveye ulaştığı yıllar olarak tabir edilmesine neden olmuştur. Dünya öncelikle ekonomik anlamda daha sonra sosyal ve kültürel anlamda hızlı bir entegrasyon sürecine girmiştir. Bu sürecin hızlı geçmesinin nedenleri sermaye ve mal

hareketleri üzerindeki sınırların kaldırılması, bilişim teknolojisindeki gelişmeler ve çok uluslu şirketlerin pazara yönelmeleri olarak ifade edilebilmektedir. (Terzi,Yenal, 2015:300)

Ulus devletler arasındaki geleneksel ilişki olan diplomasi işlevselliği küreselleşmeyle birlikte azalmıştır. Uluslararası ilişkilerde aktörler devlet-devlet ilişkisi olmanın ötesinde devlet-ulusaşırı şirket/örgüt olarak çeşitlenmiştir. (Terzi ve Yenal, 2015:305) Geleneksel müttefiklerden ziyade devlet altı ve devletlerarası gruplarla işbirliği küreselleşmeye yönelik gereksinimler olarak ortaya çıkmıştır. Sonuç olarak küreselleşme; demokratikleşme ve devlet dışı güvenlik aktörlerinin ortaya çıkması ile devletin uluslararası alanda etkin rolünü zayıflatmıştır. Hükümetler ve sivil toplumlar arasında oluşan gerginlikler devletlerarası ilişkileri tehdit etmiş ve bu durum sivil toplum aracılığı ile karşılıklı güven tesis etmeyi gerekli kılmıştır. (Ağca,2010:31)

3. SOĞUK SAVAŞ DÖNEMİ AT'NİN “GÜVENLİK” YAKLAŞIMI

II. Dünya Savaşı sonrası bütünleşme fikirleri dile getirilmiş ancak bütünleşme fikirleri aynı doğrultuda ilerlememiştir. İngiltere, İrlanda ve İskandinav ülkeleri federalist bir yapıyı reddederek daha çok işbirliği odaklı yapı istemişlerdir. Soğuk Savaşın ilk on yılında bütünleşme adına somut bir gelişme olmasa da Birleşik Avrupa Harekatı ve Avrupa Federal Birliği fikirleri gibi bütünleşmeye giden yol için gerekli zemin oluşturulmuştur. Bütünleşmeye iten nedenler ise II. Dünya Savaşı sonrası Avrupa'nın ABD çıkarları doğrultusunda büyük kayıplar vermesi ve Almanya'nın bir tehdit olmaktan çıkarılması amacı olarak ifade edilebilmektedir. 1945 yılında Yalta ve Postdam Konferansları ile Almanya'nın silahsız hale getirilmesi, Nazilerden arındırılması ve suçluların cezalandırılması gibi kararlar alınmıştır. 1947 yılında Dunkirk anlaşması ile İngiltere ve Fransa olası Alman saldırısına karşı birbirlerine yardımı taahhüt etmiş ve 1948 yılında bu antlaşma elli yıllığına uzatılmıştır. (Karluk ve Dural,2013:5-6)

Savaş sonrasında ABD ekonomisi ileride yaşanabilecek işsizlik ve ihracat gelirlerindeki azalmalardan duyduğu endişe ile dolar stokları eriyen Avrupa'nın durumuna yönelik önlemler alınmasını gerekli kılmıştır. ABD-Avrupa ihracatının canlandırılması için Avrupa pazarı güçlendirilmesi ve olası yapısal sorunların önüne geçilmesi hedeflenmiştir. Bu etkenlerin yanında Fransa ve İtalya'da komünist pazarın güçlenmesi Avrupa içerisinde büyük tehdit yaratmıştır. SSCB'nin Doğu Avrupa'da da nüfuz artışı ile etki alanını genişletmesine karşılık ABD Başkanı Harry Truman, 12 Mart 1947 tarihli konuşmasında Türkiye ve Yunanistan'a dört yüz milyon dolar yardım yapacağını ifade etmiştir. Truman Doktrini'nin ardından Avrupa'ya ekonomik desteği getiren serbest ticarete dayalı Marshall Planı ise 5 Haziran 1947 tarihinde Amerikan Dışişleri Bakanı George Marshall Avrupa'nın ekonomik olarak yeniden imarını ve Sovyet baskınlığını önlemeyi hedefleyen plan olmuştur. Avrupa Devletleri plan çerçevesinde ihtiyaçlarını belirlemek için Avrupa Ekonomik İşbirliği Konferansını kurmuşlar ve özellikle İngiltere ve Fransa'nın tereddütleri giderilmiştir. Devletleri ihtiyaçlarına yönelik rapor hazırlanmış ve nihayetinde 1948 yılında plan onaylanarak yürürlüğe girmiştir. Marshall Planına yönelik düzenleme için 1948 Nisan'da Avrupa Ekonomik İşbirliği Örgütü kurulmuş 1961 yılında ise sözkonusu örgüt Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü(OECD)'ne dönüşmüştür. Avrupa'nın kalkınmasında önemi yadsınamaz olan Marshall Planı, 1953 yılında sona ermiştir. Truman Doktrini, Marshall Planı gibi yakın temasların ardından 4 Nisan 1949 tarihinde kurulan NATO ile Avrupa ilişkiler sıkılaştırılmış, Avrupa savunması NATO içerisinde anılmaya başlamıştır. (Karluk, Dural,2013:7-9)

Modern anlamda bilinen terörizmin ortaya çıkış yeri olarak Avrupa, yıllarca savaşlardan ve uluslararası terörizmden en çok nasibini alan bölge olmuştur. Geçmişteki hata ve yaşantılarından ders çıkararak bir kez daha faşist İtalya ve Nazi Almanya gibi tehditlerle karşılaşmamak için savunma, güvenlik ve ekonomik anlamda bütünleşmeler hedefleyen bazı Avrupa devletleri çeşitli girişimlerde bulunmuştur.

3.1.Soğuk Savaş Dönemi AT'nin "Güvenlik" Sağlama Çabaları

6 Ağustos 1945 tarihinde radyodan gerçekleştirdiği konuşmasında ABD Başkanı Harry Truman, II. Dünya Savaşı'nın bittiğini ve atom çağı/ nükleer çağın başladığını ilan etmiştir. Artık büyük devlet olmanın şartının sömürgelerle değil uzay teknolojisi ve atoma hükmetmek ile sağlanacağı bir döneme girildiği anlaşılmaktaydı. (Acar, 2012:43) II. Dünya savaşı sonrası dönemde yaşanan Soğuk Savaş iki kutuplu sistemi beraberinde getirmiş ve ABD ve SSCB kutupları arasında gerginlik Avrupa'nın daha önce komünist tehdidi hedef alan güvenlik politikalarını etkisizleştirmiştir. 4 Nisan 1949'da NATO'nun kuruluşu Soğuk Savaş döneminin en iz bırakan gelişmesi olarak hafızalara kaydedilmiştir. Avrupa ise bu süreçte birlik oluşturma ve bütünleşme sağlama süreçlerini hızlandırarak II. Dünya Savaşı'nın yaralarını sarmaya çalışmış ve Sovyet tehdidinden korunmak için çaba göstermiştir. (Gençalp, 2011:767-768)

Soğuk Savaş döneminin önemli sonuçlarından biri olan "alan genişlemesi" uluslararası ilişkilerde kendini göstermiştir. 1945'lere dek Avrupa politikası dünya politikası olarak görülürken; Asya, Afrika ve Latin Amerika gibi ülkeler Avrupa politikasının oyuncularını olarak görülmekteydi. Ancak bu yıldan sonra bu bölgeler uluslararası ilişkilerde etkin ve bağımsız alanlarını barındıran bölgeler olarak ortaya çıkmışlardır. (Acar,2012:42)

Soğuk Savaş döneminde terör kelimesi devletler nezdinde sıklıkla kullanılması açısından da önemliydi. 1960'larda terörizm terimi siyasi literatürde belirgin ölçüde yerini almıştır. 60'larda konvansiyonel silahlarla ortaya çıkan çatışmaların nükleer savaşa dönüşme ihtimali uluslararası bir tehdit ortamı yaratmıştır. Bu dönemde yurttaş ve insan hakları Batı demokrasilerinde ivme kazanmıştır. 1960'ların başında Vietnam Savaşı ile yoğun siyasi şiddet dönemi başlamış ardından Başkan Kennedy'nin 1962'de ölümü şiddet tepkimelerini tetikleyen süreçler olmuştur. Ernest Che Guevara'nın 1967'deki ölümü ve Martin Luther King'in 1968'deki ölümü 60'ların sonlarında yaşanan siyasi çatışmalara yön vermiştir. Bu karışıklık süresinde Filistin Kurtuluş Cephesi, Geçici İrlanda Kurtuluş

Ordusu ve İtalyan Kızıl Tugayları devreye girmiştir. 1960'larda ve sonrasında uluslararası terörizmin problematiği olarak FKÖ (Filistin Kurtuluş Örgütü) nün yürüttüğü mücadeleye taraf olup olmama durumu ve devletlerin terörü araç olarak kullanması da bu dönemde önem arz etmiştir. (Saraçlı, 2007: 1054-1055) 1960'larda FKÖ (Filistin Kurtuluş Örgütü) terörün tırmanmasına yol açmıştır. Bu dönemde çeşitli örgütleri bünyesinde barındıran FKÖ son yıllarda ise mücadelesini siyasi yöntemlerle yürütme hedefine koyulmuştur. 1960'ların sonlarına doğru Yeni Sol akımının etkisiyle Batı Dünyası yeni bir karışıklık ortamına girmiştir. Öğrenci hareketleri olayları Türkiye'nin de aralarında bulunduğu Batı dünyasını etkilemiştir. Üniversite yerleşme merkezleri işgal edilmiş, resmi otoritelere cephe alınmıştır. Bu süreçler neticesinde ABD Başkanı'nın görevi sonlanmış ve Gaulle'ci Fransız rejimi zarar görmüştür. Öğrenci hareketlerinin süresi iki ila üç yıl kadar sürse de bu olaylardan terör örgütleri türemiş ve bunun neticesinde 1970-80'lerde tüm dünyada birçok terörist örgüt aktif olarak var olmuştur.

Doğu ve Batı blokunda yer alan devletler karşılıklı savaşı göze alamamalarından ve doğrudan teröre başvurmadan düşman bildikleri tarafa karşı terör örgütlerini destekleyerek dolaylı yoldan terörü araç olarak kullanmışlardır. Böylece "Soğuk Savaş Dönemi Terörü" uluslararası ilişkiler literatüründe yerini almıştır. (Bal,2006:9) SSCB'nin tarih sahnesinden gitmesiyle birlikte yaşanan marjinal etnik ve milliyetçi akımlar yasadışı göç, uyuşturucu kaçakçılığı ve terör gibi güvenlik zaafiyeti yaratan unsurlar Avrupa Topluluğu ülkelerinin bir takım önlemler almasını gerektirmiştir.

3.1.1.Batı Avrupa Birliği

Batı Avrupa Birliği (BAB), NATO harici güvenlik sağlama girişimlerinin başlangıcı olarak kuruluşu 17 Mart 1948 İngiltere, Fransa, Hollanda, Belçika ve Lüksemburg devletlerinin bir araya gelerek ekonomik, sosyal ve kültürel işbirliği ve Ortak Savunma Anlaşması'na dayanmaktadır. Bu oluşum 50 yıllık süreci kapsamış ve çok yönlü bir işbirliğini vaad etmiştir. 6 Mayıs 1955'te faaliyete geçen BAB, NATO gölgesinde bir örgüt olarak işlevselliğini ispatlayamamıştır. Çünkü kurucu anlaşmasındaki karşılıklı

taahhütlerde vurgulanan NATO'nun sorumluluğu bu örgütün zayıflığını desteklemektedir.

II. Dünya savaşının ardından Avrupa'nın büyük devletleri artık siyasi, askeri, ekonomik güçlerini büyük oranda yitirmiştir. Avrupa devletlerin yaraları ile ilgilenmesi SSCB'in bölgeye nüfuz etmesi fırsatını elde etmesine neden olmuştur. SSCB, özellikle Avrupa'nın doğusunda etkili olan güçlü bir tehdit haline gelmiştir. Avrupa ise bir yandan ABD güdümünde Ekonomik İşbirliği Örgütü (OECE) ve NATO müdahaleleri, diğer yandan SSCB güdümünde Karşılıklı Yardımlaşma Konseyi (COMECON) ve Varşova Paktı ile ekonomik ve askeri açıdan dış müdahalelere mahkum ve ikiye bölünmüş haldeydi. Tüm bunlara ek olarak hızla toparlanan ve sanayisi ve nüfuzu ile korkutan Almanya, başta Fransa olmak üzere bölge ülkelerini savaş ihtimali üzerinde endişelendirmekteydi. Almanya'nın savaş tavrını tekrar benimsemesi sadece Fransa için değil tüm Avrupa için endişe kaynağı olmuştur. Tüm bu tehditler karşısında yapılacak en iyi önlem güvenlik adına atılacak en önemli adım bütünleşme ve ortak amaçlar etrafında birleşme olarak görülmüştür. Bu amaçlarla Soğuk Savaş Dönemi boyunca ilk hareketin 17 Mart 1948 tarihli BAB ortak savunma sisteminin sinyalini veren anlaşma dikkate değerdir. (Açıkmeşe, 2014: 135-136)

BAB ile girişilen güvenlik sağlama çabalarının ardından Almanya, Belçika, Hollanda, İtalya ve Lüksemburg 1952'de kurucu devletlerin ulusal ordularının üzerinde bir savunma topluluğu hedefleyen bir Avrupa Savunma Topluluğu (European Defence Policy) Anlaşması imzalanmış ancak Fransız ulusal meclisinin vetosu nedeniyle hayata geçirilememiştir. 1961 yılında Fransa'nın devlet ve hükümet başkanlarının kararlarıyla Ortak Dış Güvenlik sağlamak adına yetkili bir organ oluşturulmasını öngören Fouchet Planı, AB ülkelerinden yalnızca Almanya'nın onayını alabilmiş bu nedenle 22 Ocak 1963 Elysee Anlaşması imzalanabilmiştir. Bu anlaşma ise ironik bir şekilde Fouchet Planı gibi ortak bir kurum öngörmemiş sadece yılda iki kez devlet büyüklerinin Dışişleri ve Savunma alanında bir araya gelmeleri söz konusu olmuştur. Analiz edildiğinde güvenlik alanında tek başarılı girişim Batı Avrupa Birliği olmuştur. 1949 yılında NATO'nun kuruluşuyla önemi azalsa ve 1984 yılına kadar çok başarılı olmasa da devam etmiştir. 27

Ekim 1984 Roma Deklerasyonunda BAB'ın aktif olması ve kriz bölgelerine müdahale edebilecek konuma getirilmesi amaçlanmıştır. Bunun ardında 1987 yılında Lahey'de aynı hedefin vurgulanması AB'nin kendi güvenlik duvarını kendisinin oluşturması konusunda kararlılığını göstermiştir. BAB'ın rolünü belirleyen temel belge Maastricht Anlaşması 1993 yılında yürürlüğe girmiştir. Ancak üye devletler BAB'ın güvenlik unsuru olması hakkında konsensüs oluşturulmuşken BAB'ın işlevi konusunda “Avrupacı (Almanya-Fransa-Belçika-Lüksemburg)” ve “Atlantikçi (İrlanda-İngiltere-Portekiz-Danimarka-Hollanda)” arasında anlaşmazlıklar çıkmıştır. Avrupacı yaklaşım BAB'ı siyasi bir organ olarak temsil ederken AB ile arasında ast-üst ilişkisi olmasını ve Birlik üyelerinin bağımsız güvenlik oluşumu için gerekenleri önermiştir. Atlantikçi görüşe göre ise BAB, AB'nin savunma boyunu temsil etmeli ve NATO'nun Avrupa ayağını temsil etmelidir. Ancak uzun görüşmeler neticesinde taraflar arasında uzlaşa sağlanabilmiştir. Buna göre BAB, AB'nin gelişiminin ayrılmaz ve tamamlayıcı unsuru olarak AB'nin savunma odaklı kararlarında BAB'ın uygulayacağı vurgulanmıştır. Bununla birlikte BAB'ın uygulamalarının NATO ortak güvenlik ve savunma politikasıyla uyumlu işleyeceği ve NATO'dan kaynaklı yükümlülöklere saygılı olacağı kararlaştırılmıştır.

7 Şubat 1992'de imzalanan Maastricht Anlaşması ile AB'yi kuran devletler “Ortak Dış ve Güvenlik Politikası” adında yapı oluşturmuşlardır. Maastricht Anlaşması ile birlikte Batı Avrupa Birliği (BAB) de AB'nin savunma ayağı haline gelmiştir. BAB'ın AB'nin kendi savunma politikasını oturtana dek Birliğin gelişiminin ve güvenliği için önemli ve tamamlayıcı unsuru olduğu kabul edilmiştir. Ancak AB bugün gelinen noktada NATO'ya olan bağlılığını ve onun öncül pozisyonunu kabullenmeye devam etmektedir. (Açıkmeşe, 2014: 140-148)

BAB Maastricht anlaşmasıyla AB'nin askeri kanadı ve ayrılmaz ve tamamlayıcı parçası olurken, Amsterdam Anlaşması ile de AB'nin gelişiminin ayrılmaz parçası haline gelmiştir. Ancak Birliğin BAB'ı NATO karşısında özerk bir yapıya kavuşturma hedefleri NATO ile ilişkilerini ön planda tutmak isteyen Atlantik grubunun tepkisi, ekonomik yetersizlikler ve operasyonel eksiklikler nedeniyle gerçekleşmeleri mümkün olmamıştır.

BAB üyesi devletler BAB'nin askeri güçlerini kullanmak maksadıyla görev alanları; insani ve yardım görevleri, barışı koruma görevleri, muharebe güçlerinin kriz yönetimindeki barış yapmayı içeren görevlerden oluşmaktadır. Bu oluşum Avrupa Savunma Kimliğinin güçlenmesine ve ABD'den bağımsız bir güç olmasına katkıda bulunamamıştır. Avrupa, NATO'ya bağımlı olmaya devam etmiş ve bu durumun artışı olarak savunma harcamalarında ve özerk güçler oluşturma ihtiyacında azalmalar olmuştur. Ancak eksisi ise ABD'ye bağımlı, operasyon yeteneği sınırlanan bir Avrupa Savunma Kimliğinin oluşudur. (Güç, 2008:22-24)

BAB, Fransa'nın Almanya'nın silahlandırılması karşısında kuşkularının İngiltere tarafından bertaraf edilmesiyle ortaya çıkan Avrupa savunma birimi olmuştur. Ancak savunma kuvvetlerine sahip olmayışı Avrupa savunmasını NATO kabiliyetlerine kanalize etmiştir. Özellikle Soğuk Savaş sonrası süreçte Avrupa da bu durumu kabullenmiş ve yedi BAB üyesi devlet Atlantik İttifakının Avrupa ayağını güçlendirme kararı almışlardır. NATO'dan kopmayan BAB içerisinde AB savunmasının güçlendirilmesi hedeflenirken bir takım kaygılar da gün yüzüne çıkmıştır. Almanya ve Fransa'nın Avrupa'nın savunma ayağının güçlendirilmesi için koşulsuz destek verirken İngiltere ve Hollanda AB gücünün ABD'ye tehdit oluşturabileceği endişesi ile Avrupa'dan birliklerini geri çekip Avrupa savunmasını zayıflatabilecekleri ihtimali üzerinde olmuştur. Ancak süreç içerisinde BAB komutanlık ve birliği olmamasına rağmen Irak İnan savaşı sürecinde Basra Körfezi'nde mayın temizleme operasyonları, 1990-1991 Körfez Savaşı sırasında Irak'ta deniz ambargosunun izlenmesi, 1992-1993 Sırbistan'a uygulanan ambargo gibi süreçlerde aktif rol oynamıştır. (Yücel,2007:168)

3.1.2.Avrupa Savunma Topluluğu

Kore Savaşı'nın başlaması ile ABD; NATO'nun güçlendirilmesine vurgu yapmış ve Avrupalılardan askeri güçlerini arttırmalarını istemiştir.ABD, Avrupa'nın yeterli savunma desteğini Almanya olmadan veremeyeceklerini öngörüp Almanya'nın da silahlandırılmasını ve NATO'ya katkı yapmasını istemiştir. Savaş sonrası tüm planlarını

Almanya'nın silahsızlandırılmasına yönelik gerçekleştiren devletler ve özellikle Fransa doğal olarak bu öneriye sıcak bakmamıştır. Fransa Başbakanı Rene Pleven, katkı çıkmazına çözüm bulmak adına "Avrupa Savunma Topluluğu" oluşturulmasına ve Avrupa ordusu kurulmasına dair plan hazırlamıştır. Plana göre Avrupa ordusuna katılacak ülkeler savaş zamanı savunmalarını üst düzey Müttefik Komutanlığı'nın idaresi altında üstlenecek ve diğer zamanlarda ilgili devletlerin sorumluluğu altında olacaklardır. (Karluk ve Dural,2013:12)

Paris Anlaşması'nın mimarlarından Jean Monnet'in katkılarıyla Fransa Başbakanı Robert Pleven tarafından "Pleven Planı" olarak adlandırılan öneri ortaya atılmıştır. Bu plana göre ulusüstü Avrupa Savunma Topluluğu kurulması ve Almanya'nın savunma sistemi içerisine dahil edilmesi önerilmiştir. Herhangi bir saldırıda taraflar birbirlerine yardım etmeleri, taraflar arasında herhangi bir ayırım gözetilmemesi ve ortak komutanlık himayesinde ordu kurulması hedeflenmiştir.

1950 yılında parlamentoda onaylanmayan Pleven Planı, 1952 yılında görüşülen AST (Avrupa Savunma Topluluğu) Antlaşmasına giden yolu açmıştır. (Karluk ve Dural,2013:12) NATO toplantısında Atlantik Konseyi üyelerin onayını almasının ardından 27 Mayıs 1952 tarihinde Avrupa Savunma Topluluğu Antlaşması imzalanmıştır. Ancak Fransa önce dış politikada birlik sağlanması şartı koşmuş, ardından da yorumlayıcı protokollerle diğer ülkelerin tepkisini almıştır. Fransa, 30 Ağustos 1952 tarihinde Avrupa Savunma Topluluğu'nu kuran antlaşmayı reddetmiş ve talep ettiği Avrupa Siyasi Topluluğu projesi de ortadan kalkmıştır. (Ülger, 2015:35-37) Böylece Avrupa Savunma Topluluğu'nu kuran antlaşma Fransız ulusal meclisinde 30 Ağustos 1954 yılında reddedildiğinden Avrupa Savunma Topluluğu da dağılmıştır. (Toje,2008:26)

Başarısız bir girişim olarak AST esasen Avrupa'da Amerika gücünün yerini alabilecek güçlü bir Avrupa silahlı kuvvetleri yaratmak ve Almanya'nın Avrupa dahilinde savunmaya katılımı için silahlanmasına olanak sağlamak olmuştur. (Kirchner, Sperling, 2007:1)

Avrupa Savunma Topluluğu'nun hemen ardından Avrupa Siyasi Topluluğu girişimi de gündeme gelmiştir. AKÇT'yi bir ileri aşamaya taşıyan Avrupa Siyasi Topluluğu ile üye ülkeler arasında ekonomik bütünleşmenin yanında dış politikada bütünleşme de hedeflenmiştir. Avrupa Savunma Topluluğu ile Avrupa Siyasi Topluluğu beraber değerlendirilmişse de 1954 yılında Avrupa Savunma Topluluğu anlaşmasının Fransa parlamentosunda reddi üzerine Avrupa Siyasi Topluluğu fikri de hayata geçirilememiştir. Bu toplulukların kurulmamasının ardındaki en büyük neden Fransa'nın içerisinde cereyan eden olaylardır. De Gaulle taraftarları ve komünistler parlamentoda birlikte hareket ederek toplulukların parlamentodan geçmesine engel olmuşlardır. İki topluluğun kurulmaması bütünleşme adına kötümser bir hava yaratsa da AKÇT'nin gösterdiği başarı umut olmuştur. Böylece ekonomik alanda yapılan adımların daha etkili olduğu görüşü hakim olmuştur. Bu sebeple bütünleşme yoluna ekonomik alanda devam edilmiştir. (Karluk,Dural,2013:12)

3.1.3.Avrupa Siyasi İşbirliği

Temel antlaşmaların kurucu ülkelerinin 1970'lerin başında dış politikada işbirliği yapmaları için başlattıkları girişim olan Avrupa Siyasi İşbirliği'nin ilk hareket noktası olarak Belçikalı siyasi Direktör olan Vicomte Etienne Davignon tarafından hazırlanan belge olan Davignon Raporu, 27 Ekim 1970 tarihinde Avrupa Topluluğu Dışişleri bakanları tarafından kabul edilmiştir. Avrupa bütünleşmesinde tek sesliliği yaratmak amacıyla işbirliğine vurgu yapan Davignon Raporu, zamanla siyasal bütünleşmenin de sağlanacağını ifade etmiştir. Topluluk üyelerinin düzenli aralıklarla birbirleri ile görüşme ve dayanışmada bulunmalarını öngören bu raporla "Avrupa Siyasi İşbirliği" mekanizması kurulmuştur. Kurucu antlaşmaların dışarısında cereyan eden bu kuruluş Avrupa Topluluğu dışında yani hükümetlerarası düzeyde tutulmuştur. Böylece Dış işleri bakanları yılda iki kez siyasi direktörlerden oluşan Siyasi Komitenin ise yılda dört kez toplanması öngörülmüştür. Bağlayıcı taahhüt olmadan işbirliği gerçekleştirilmesini sağlayan Avrupa Siyasi İşbirliği'ni güçlendiren kilometre taşı sayılabilecek "Kopenhag Raporu" ile devletler birbirlerine danışmadan uluslararası gelişmelerde duruş sergilemeyeceği karara

bağlanmıştır. Avrupa Siyasi İşbirliği, 1970 yılından Helsinki Nihai Senedinin imzalandığı 1975 yılına dek AT üyelerinin birlikte hareket edebilmesini sağlamıştır. Ancak bu işbirliğine damga vuran önemli gelişme olarak Belçika Başbakanının Tindemans Raporuna göre; Topluluk ve Avrupa Siyasi İşbirliği arasındaki ayrım ortadan kaldırılarak devlet ve hükümet başkanlarından oluşan Avrupa Konseyi, ortak dış politikanın kapsam ve sınırlarını belirlemesidir. Bu işbirliğine güvenlik boyutunun da eklenmesi Londra Raporu ile gerçekleşecektir. (Ülger, 2015:55-56)

Avrupa Siyasi İşbirliği Afganistan işgali, Arap İsrail çatışması karşısında net tutum ortaya koyan Venedik deklarasyonu gibi çoğu konuda başarılı olmuştur. Ancak bu kuruluş Eski Yugoslavya Cumhuriyetlerinin tanınması sürecinde ve Körfez Krizi gibi konularda da başarısızlığını göstermiştir. (Ülger, 2015:57)

ASİ yapısının hukuki zeminini üye devlet hükümetlerinin AT zirveleri oluşturmaktadır. 1973 Kopenhag Raporu, 1979 Lüksemburg Raporu, 1981 Londra Raporu gibi raporlarla ASİ mekanizmasının kurumsal kimliği zenginleştirilmiştir. Yılda dört kez bir araya gelen bakanlıklar toplantıları, Siyasi Komite Toplantıları, çalışma grupları, Başkanlık toplantıları, üye devlet büyükelçileri arasında bulunan COREU ağı olarak da bilinen özel teleteks haberleşme ağları ve üçüncü ülkelerde bulunan üye devlet büyükelçilikleri arasındaki işbirliğine yönelik görüşmeler bu kazanımlar arasındadır. (Türker,2007:137-138)

1970 yılında başlatılan ASİ, 1972 Paris Zirvesinde politik danışma mekanizması güçlendirilmiş, topluluğun sesini tüm dünyaya duyurmak kararlaştırılmış, dış politikada üye devletlerin uyumlu politika izlemesi kararlaştırılmıştır. Böylece AB, iktisadi gücünün yanında siyasi gücünü de güçlendirme yönünde adımlar atmıştır. (Yücel,2007:91) 1986'da kabul edilen Tek Avrupa Senedi ile Avrupa Siyasi İşbirliği, Topluluk sözleşmesine katılmış ve Avrupa dış politikasında hukuki temel sağlanmıştır. (Büyükbaş, 40)

4. SOĞUK SAVAŞ SONRASI AB (AVRUPA BİRLİĞİ)'NİN KURULUŞU VE GÜVENLİK YAKLAŞIMI

Soğuk Savaş dönemi Avrupa'da özellikle ideolojik anlamda terör örgütü faaliyetlerinin önemli derecede arttığı dönemdir. 1968-1987 yılları arasında Avrupa'da 2718 terörist saldırı gerçekleşmiş ve Avrupa taraf olmadığı sorunlara dahi taraf olmak zorunda kalmıştır. Soğuk Savaşın sona ermesi ile Avrupa'da terörizm gibi devlet merkezli olmayan tehditler ön plana çıkmıştır. Balkanlarda gerçekleşen etnik ve dini temelli çatışmalar etnik farklılıkları ve dini ayrımcılığı körükleyen terör örgütlerinin yükselmesine neden olmuştur. (Ovalı,2006:81-82)

SSCB lideri Mihail Gorbaçov'un 1985 yılında göreve gelmesiyle perestroika (yeniden yapılanma) ve glasnost (yumuşama) politikaları SSCB'nin çöküşünün başlangıcını oluşturmuştur. SSCB'nin çöküşü ile Soğuk Savaş sona ermiş ve eski dönemde federe statüsünde olan cumhuriyetlerin tamamı bağımsızlıklarını ilan etmişlerdir. Doğu Bloku'nun çöküşü ile bloğa bağlı devletler ciddi değişim yaşamışlardır. Örneğin Bulgaristan'da Todor Jivkov iktidarı terk etmek zorunda kalmış, Romanya'da ise Çavuşesku iktidarı 22 Aralık 1990'da düşürülmüştür. Yine Doğu Bloku ülkelerinde muhalefet partileri seçimlerden başarılı çıkarak iktidara gelmiştir. Polonya ve Çekoslovakya gibi bazı ülkelerde Cumhurbaşkanı değişerek değişim tepeden başlamıştır. (Karluk ve Dural,2013:160-161)

Doğu Bloku'nun sonunun gelmesiyle uluslararası örgütlerinin de sonunun gelmesi kaçınılmaz olmuştur. Bu bloğun askeri ve savunma alanında temsili olan Varşova Paktı 25 Şubat 1991 tarihinde ve bloğun ekonomik işbirliği olarak bilinen COMECON 28 Haziran 1991'de feshedilmiştir. Böylece Doğu Bloku'ndan kopan ülkeler savunma alanında NATO'ya, ekonomik anlamda ise AET/AB'ye yaslanmışlardır. (Karluk ve Dural,2013:161)

Bir yüzyıldan daha kısa sürede iki öldürücü savaşı iliklerine kadar hisseden Avrupa ülkeleri, savaş yanlısı tutumları ortadan kaldırmak için 1950'li yıllarda AKÇT

(Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu) ve AET (Avrupa Ekonomik Topluluğu) ile Avrupa bütünleşme sürecini başlatmıştır. (Pagden, 2002:171) AB yolunda başarılı düzenlemeler ve Soğuk Savaş sonrası tüm değişimler Batı ülkelerine yönelik ilgiyi arttırmış, ekonomik ve güvenlik sağlama adına Batı'ya yaslanılmıştır. Özellikle ekonomik anlamda gelişen Avrupa, bütünleşme sürecine Doğu Avrupa ülkelerini de dahil etmiş ve buraların yeniden yapılandırılmasına katkıda bulunmuştur. Böyle bir girişimde bulunmadan önce net bir tavır sergilememiş ve henüz olgunlaşma aşamasına geçmediğinden katettiği yolu riske atmak istememiştir. (Karluk ve Dural,2013:161)

Soğuk Savaş sonrası AB'nin kuruluşu ve gelişimi açısından oldukça önemlidir. Avrupa'ya yönelik yaklaşımlarda Fransa ve Almanya gibi iki büyük üyenin uyumsuzluk yaşadığı konuların en başında AB'nin kurumsal mimarisi gelmektedir. Almanya, Avrupa bütünleşmesi hakkında uluslararası yaklaşımdan yana olurken Fransa ise hükümetlerarası yaklaşımdan yana olmuştur. Almanya, Avrupa Parlamentosu'nun ve nitelikli oyçoğunluğunun arkasında durmuş ve AB'nin yürütme organı olan Komisyon'a çok fazla arka çıkmamıştır. Hatta Walter Hallstein'den başka kimse Alman Komisyon Başkanı olmamıştır. Almanya'nın AB'nin kurumsal reformu savunmasının altında yatan nedenin federalizme olan yatkınlığı olarak anlaşılırken, uluslararası yapıyı benimsemesinin nedeni ise milliyetçi geçmişinden aldığı dersler olduğu tahmin edilmektedir. (Avrupa Birliği Ansiklopedisi, 2011, 52-53)

Soğuk Savaş süresince AT devletlerinin güvenlik çalışmaları daha çok NATO yeteneklerini kullanarak zamanla özerk bir Avrupa Ordusu yaratmak üzerine odaklanmışken; Soğuk Savaş sonrası süreçte güvenlik hedefleri, işbirliğini simgeleyen ve NATO yeteneklerini kullanarak küresel sorunlarla birlikte mücadele etme eğilimi gösteren seyir izlemektedir. Bunun en temel sebebi ise artan uluslararası güvenlik tehditlerine karşılık tutarlı ve etkin bir cevap vermenin ancak ve ancak işbirliğiyle mümkün olabileceği gerçeğidir.

AB özellikle 11 Eylül sonrası dönemde iç ve dış güvenliğinde doğru bildiği yanlışların farkına vararak uluslararası terörizmi daha ciddiye alan düzenlemelerle

kurumsal yapılarını güçlendirme yoluna gitmiştir. Yirmibirinci yüzyılın en ciddi tehdidi olarak uluslararası terörizm, AB'nin derinleşme sürecine etki eden önemli bir itici güç olmuştur.

4.1. Maastricht Antlaşması

11 Aralık 1991 tarihinde Hollanda'nın Maastricht kentinde kabul edilen, 7 Şubat 1992 tarihinde imzalanan Avrupa Birliği Antlaşması olarak da bilinen Maastricht Antlaşması 1 Kasım 1993 tarihinde yürürlüğe girmiştir. (Avrupa Birliği Ansiklopedisi,2005:106) Anlaşma ileride gerçekleşebilecek anayasal değişikliklerin önü açmış, mevcut uygulamaları rasyonelleştirerek uyum politikasının önemi teyit edilmiştir. (Avrupa Birliği Ansiklopedisi, 2005:111) 1992 yılına kadar gelinen süreçte hükümetlerarası bilgi alışverişine dayanan ve yasal zeminde bağlayıcılığı olmayan ve polisiye işbirliği şeklinde politikalara rastlanmaktadır. Maastricht ile birlikte yasal zemine oturan iç güvenlik politikaları Birlik genelinde bağlayıcılık kazanmıştır. (Ovalı, 2006:85)

Antlaşmanın imzalanmasının ardından Birlik içerisinde sıkıntılar kendini göstermiştir. İlki Danimarka'nın AB Antlaşmasını onaylamamasıdır. Uzlaşi ile bu soruna çözüm getirilse de benzer sorunlar İngiltere ve Fransa'da da yaşanmıştır. Sonuçta tüm üyelerin onayladığı bu antlaşma 1 Kasım 1993 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Bakanlar Konseyinin nitelikli çoğunlukla karar almasında beliren soruna “Yanya Uzlaşısı” ile çözüm getirilmiştir. Bir diğer sorun ise Komisyon Başkanı Jacques Delors'un yerine kimin geleceği konusunda olmuş ve bu sorun da çözüme kavuşmuştur. Yugoslavya Krizi sorunu ise Almanya'nın Slovenya ve Hırvatistan'ı tek taraflı tanıması nedeniyle AB çerçevesinde alınan dış politika kararlarına uyulmadığı görülmüştür. (Karluk ve Dural,2013:164-165)

1992 yılı Avrupa bütünleşmesi adına oldukça önemli bir yıldır. Bu yılda hem gümrük birliği tamamlanmış ve Avrupa bütünleşmesi yeni bir noktaya ulaşmış hem de geleceğin Avrupasını şekillendiren Maastricht Antlaşması imzalanmıştır. Maastricht

Antlaşması kurucu anlaşmaları belirgin ölçüde değiştiren bütünleşmenin örgüt yapısını ve karar alma mekanizmasını kurgulayan önemli bir metindir. Anlaşmaya göre AB, ulusüstü boyutta olan Avrupa Topluluğu, Ortak Dış ve Güvenlik Politikası, Adalet ve İçişlerinde İşbirliği olmak üzere üç sütun üzerine oturtulmaktadır. Avrupa Topluluğu dışında olanlar hükümetlerarası karakter taşımaktadır. Ancak 2007 yılında imzalanıp 2009'da yürürlüğe giren Lizbon anlaşmasına kadar söz konusu sütun sistemi işleyecek, Lizbon anlaşması ile sütun sistemine son verilecektir. (Ülger, 2015:61-62) Lizbon Antlaşması ile sütun sisteminin ortadan kalkmasıyla eş anlolu olarak demokratik standartta yükselme yaşanmış ve Avrupa Temel Haklar Şartı anlaşmalarla aynı hukuki değerde ve AB hukuk sisteminin bir parçası olmuştur. Ayrıca sözkonusu anlaşma AB'nin dış ilişkilerinde daha görünür bir profil sergilemesi için Ortak Dış Politikası ve Güvenlik Politikası Yüksek Temsilcisi ve Avrupa Dış Eylem Servisi gibi kurumsal yapılanmaları getirmiştir. (Karluk ve Dural, 2013:202)

Maastricht Anlaşması ve ardından 1997 Amsterdam Anlaşması ile üye devletleri geleneksel anlaşmalardan daha sıkı bir şekilde birbirine bağlanarak AB'nin hukuki temelleri meydana getirilmiştir. (Türker, 2007:36) 2 Ekim 1997 tarihinde imzalanarak 1 Mayıs 1999 tarihinde yürürlüğe giren Amsterdam Anlaşması sayesinde Avrupa Birliği Antlaşmasına ve Avrupa Topluluğu Anlaşmasına yeni hükümler eklenmiştir. (Avrupa Birliği Ansiklopedisi, 2005:112)

Maastricht Antlaşması hakkında olumlu ve olumsuz değerlendirmeler yapılmıştır. Maastricht anlaşması yanlılarına göre Avrupa karanlık tarihinden ve kötü geçmişinden ders çıkarmalı ve bütünleşme yoluna giderek güçlendirilmiş AB ile ulusların zarar verme potansiyelini sınırlayan bir oluşuma yaslanmalıdır. Maastricht anlaşması karşıtlarına göre ise AB ulusların yok edilme sürecinin bir başlangıcı olduğu iddiası ortaya atılmıştır. (Pagden, 2002:171)

Maastricht Antlaşması; ekonomik ve para birliği, ODGP'yi oluşturulması, Avrupa Parlamentosunun karar alımında işbirliğiyle karar almayı güçlendirmek, uygunluk ve yerindenlik ilkesini korumak, Adalet ve İç İşlerinde üye devletler arasındaki işbirliği

mekanizmasının gelişimini sağlamak ve Birlik vatandaşlığı kavramını ifade etmek gibi önemli değişiklikleri barındırmaktadır. (<http://www.europeanlawmonitor.org/treaties/eu-treaties-treaty-on-european-union-maastricht-treaty-of-nice-lisbon-treaty.html>) Ayrıca söz konusu antlaşma, topluluğun kurumsal kapasitesini güçlendirmek için nitelikli kararlar alınması yönünde düzenlemeler getirmiş ancak başta ODGP olmak üzere bazı alanlarda oybirliği kuralı devam etmiştir. (Ağca,2010:63)

AB, ulus devletlerden oluşsa da ulus devlet karşıtı ve uluslarüstü bir yapı olarak bilinmektedir. (Pagden, 2002:171) Klasik devlet sisteminden farklı olarak Avrupa Birliği, klasik devlet düzeyinde yaşanan problemlerin çözümsüzlüğünden ve dünya savaşlarından çıkarılan dersler sonucunda savaşın çözüm seçeneği olmaması görüşüne dayandırılarak kurulmuştur. II. Dünya Savaşı sonrası küresel düzeyde Milletler Cemiyeti'nin devamı olarak düşünülebilecek Birleşmiş Milletler Örgütü kurulurken, bölgesel işbirliğinin nadide örneği olarak ise Avrupa Birliği işaret edilebilmektedir. Ulusüstü bir yapıda olan AB'de, devletler egemenlik yetkilerinin bir kısmını örgüte devretmiş, karar alma haklarından feragat etmiştir. (Ülger, 2015:14)

4.1.1.EUROPOL

28-29 Temmuz 1991 Lüksemburg toplantısında Avrupa Konseyi, iç güvenlikle ilgili bakanların EUROPOL (European Office of Police) kurulmasına dair rapor hazırlamasını istemiştir. Aslında buna daha önce Alman hükümeti de ABD'nin FBI'ına benzer bir kuruluşun Avrupa'da da olmasını teklif etmiştir. Hazırlanan rapor Maastricht'te Avrupa Konseyi'ne teslim edilmiştir. EUROPOL Maastricht Anlaşmasında ele alınmış ve 4 Eylül 1992 tarihinde somutlaştırılarak kurulması öngörülmüştür. Kuruluşun sözleşmesi 1995'te hazırlanmış parlamento onaylarından geçmesinin ardından 1999 tarihinde yürürlüğe girmiştir. (Higgins ve Florya,2003:106)

Maastricht Antlaşmasının içeriği 200 madde, 17 ek protokol ve 33 ek'ten oluşmakta ve tükecinin korunmasından bölgesel politikalara dek yeni alanlar dahil edilmiştir.

Sözkonusu antlaşma ile uyuşturucu ile mücadele, göç, iltica ve organize suçlarla mücadelede başarı elde etmek adına Avrupa Polis Birliği (EUROPOL) kurulmuştur. (Ülger,2015:63) EUROPOL, 1 Temmuz 1999'da çalışmaya başlamış, merkezi Lahey'de olan bu kurum 1 Ocak 1999'dan itibaren terörizmle mücadele alanlarında yetkilendirilmiştir. Bu kurumun başlıca amacı uluslararası suçlar, terör, uyuşturucu trafiği, insan kaçakçılığı, yasa dışı madde kaçakçılığı, gibi meselelerde ihtiyaç duyulan bilgi alışverişini sağlamaktır. Yani diğer ülkelerin istihbaratının bir merkezde toplanmasına imkan tanımıştır da denebilir. Görünen o ki EUROPOL Avrupa'nın hemen hemen her iç güvenlik meselesi ile donatılmış bir kurumdur. (Asan, 2007:40)

Amsterdam Anlaşması ile EUROPOL'ün görev alanı derinleştirilerek terörizm, uyuşturucu madde ticareti ve kaçakçılık suçlarıyla mücadele edebileceği şekilde donatılmıştır. Bu Anlaşmaya göre bu kuruluş, terörizm ile mücadelede eş güdüm içerisinde çalışması beklenirken EUROPOL'e verilen bütçe ve personel yetersizliği terörle mücadelede başarısız sonuçlar üretmesine neden olmuştur. (Arslan,2013:66) Amsterdam Anlaşması'nın 29. Maddesi uyarınca terörizmle mücadelede atılacak adımlara dikkat edilmiştir. Anlaşmaya göre;

- EUROPOL dahil polis örgütleri, gümrükler ve diğer yetkili kurumlar arasında daha yakın işbirliği,
- Üyelerin adli ve diğer yetkili organları arasında yakın işbirliği,
- Gerektiğinde üye devletlerin cezai konularda mevzuatlarını yakınlaştırmak (Arslan,2013:66-67)

EUROPOL, günümüzde IŞİD'in Avrupa'da idari birimler oluşturduğunu ve buradaki militanlara eğitim verildiğini raporlayarak Avrupa'nın olası tehditlere karşı dikkatli olması gerektiğini ve güvenliğin üst seviyelerde olması için devletleri uyarmıştır.

AB, Hague'de operasyonel kısımda oldukça zayıf olan AB istihbarat bürosunu yani EUROPOL'u güçlendirme kararı almıştır. EUROPOL'un 'counter-terrorism' stratejisi 20 Eylül 2001'de içişleri bakanları tarafından onanmış, 21 Eylül 2001'de başbakanlarca onaylanmış ve aynı yılın Kasım ayında yürürlüğe girmiştir. Üye devletlerden 12

EUROPOL yetkilisi ve 23 özel ajan temin edilerek özel bir ofis kurulmuştur. Ancak her ülkenin güvenlik yapısı eşit şartlarda sağlanamadığından ve her ülkenin sistemi farklı olduğundan pratikte verimsizlik söz konusu olabilmektedir. Örneğin, İspanya’da ulusal polis, sivil koruma ve güvenlik servisi varken, İskandinavya’da ise tüm güvenliği sağlayan tek bir servis vardır. EUROPOL’un talep ettiği bilgiler üye devletin iç istihbaratında tehdit teşkil etmesi açısından EUROPOL’e bilgi aktarımında reddedilmeler yaşanabilmektedir. Karşılaştırma yapılacak olursa sınırlı kaynakları ve etkileşimlerinden dolayı küçük üye devletlere baktığımızda büyük devletlerden EUROPOL içinde bilgi paylaşımında daha istekli olduğu görülmektedir. (Szyzkowitz, 2005:176-177)

4.1.2. Petersberg Deklerasyonu

19 Haziran 1992 yılında kabul edilen Petersberg Deklarasyonu AB’nin Güvenlik ve Savunma politikası içinde hazırlanmış askeri ve güvenlik konulu olan barışın inşası sürecini hedefleyerek refahı getirmeyi amaçlayan bir deklarasyondur. Bu deklarasyonla Batı Avrupa, AB’nin savunma unsuru olarak geliştirilmesi ve NATO’nun Avrupa kanadının güçlendirilmesi için araç olarak kullanılması yönünde karar alınması açısından önemlidir. Deklarasyona göre Batı Avrupa Birliği ülkeleri askeri güçlerini insani ve kurtarma misyonlarında, barış misyonlarında, çatışmaların önlenmesi ve kriz yönetimi için misyonlarında kullanmalıdırlar. Bu deklarasyon güçlü bir transatlantik ortaklığını desteklerken Maastricht Anlaşmasına eklenen BAB deklarasyonunun 30.No’lu uygulamasının önemini de göstermektedir. Bu deklarasyon Avrupa devletleri açısından savunma harcamaları azaltması ve özerk güçler oluşturması açısından olumlu gelişmeler yaratsa da ABD’ye bağımlı olması ve operasyon yeteneği sınırlanması açısından olumsuz etkileri olmuştur. (Güç, 2008:24)

BAB’ın kurulması, AB’nin ortak güvenlik ve savunma politikası oluşturma yönünde attığı en önemli adımlardan biridir. Maastricht Anlaşmasının ardından BAB’ın konumunu daha güçlü hale getirip fonksiyonlarını netleştirmek Petersberg Görevleri’nin kabulüyle sağlanmıştır. BAB’ın müdahale edebileceği alanları tanımlayan Petersberg Görevleri

1992 yılında kabul edilmiştir. (Gençalp, 2011:768) BAB 1992 yılında aldığı “Petersburg Kararları” ile AB’nin herhangi bir güvenlik krizi anında üstleneceği sorumlulukları sıralamaktadır. Bunlar; barışın yeniden tesisini sağlamak, kriz yönetimindeki müdahale güçlerinin görevleri, insani yardım, barışı koruma gibi geniş kapsamlı görevlerden oluşmaktadır. Alınan bu kararlarla aşılacak istenen BAB’ın AB’nin “Güvenlik ve Savunma” ayağını temsil etmesidir. NATO’nun herhangi tehdit algılamasına engel olmak niyetiyle AB, NATO ile iyi ilişkilerini korumak adına AB üyesi olmayan bazı NATO üyesi Avrupa ülkelerine BAB’da farklı statülerde üyelik kazandırma yolunu açık tutmuştur. (Akgül, 2012:95) Ayrıca deklarasyonda Avrupa Güvenlik ve Savunma kimliğinin gelişiminde BAB’ın operasyonel yönünün kuvvetlendirilmesi söz konusu olmuştur.

4.1.3. ODGP (Ortak Dış ve Güvenlik Politikası)

Temeli Avrupa Siyasi İşbirliği’ne dayanan Ortak Dış ve Güvenlik Politikası (ODGP) (Ülger,2015:62) ilk kez 1991 yılında kabul edilen ve 1993 yılında yürürlüğe giren ve aslında 1970’lerden beri kademeli olarak gelişen sürecin sonucu olarak Maastricht Antlaşması ile gündeme gelmiştir. (Türker,2007:136)

Maastricht Antlaşması’nın yürürlüğe girmesiyle AT’nin dış politika amaçları Ortak Dış ve Güvenlik Politikası (ODGP) olarak isim değiştirmiştir. Bu antlaşma’nın ODGP’ye yönelik hükümlerinde ASİ sisteminde belirli bir değişiklik yapılmadığı ve yeni başlıklar eklendiği görülmektedir. Bu antlaşma ile ODGP; Adalet ve İçişleri olmak üzere iki hukuki yapıyı içermektedir. Buna göre ortaya çıkan yapı Avrupa Topluluğu, ODGP/AGSP, Adalet ve İçişleri olmak üzere üç yapıya sütundan oluşmaktadır. Maastricht Antlaşmasınının J.4 Maddesinde ODGP’nin içeriği açıklanarak Birliğin güvenliğini ilgilendiren ve uzun vadede ortak savunmayı sağlayabilecek her konu dahil edilmektedir. ODGP’nin hedefleri;

- a) Birliğin ortak değerleri, çıkarları, bağımsızlığı ve bütünlüğünü BM ilkeleri ile uyumlu olarak korumak

- b) Birliğin güvenliğini tüm yollarla güçlendirmek
- c) BM Sözleşmesi, Helsinki Nihai Senedi ve Paris Şartı hedeflerine uygun olarak sınır dışındakileri kapsayabilecek barış ve güvenliği güçlendirmek
- d) Uluslararası işbirliğini geliştirmek
- e) Demokrasiyi, hukuk devletini, insan haklarına saygıyı ve temel hürriyetleri pekiştirmek ve geliştirmek olarak belirlenmiştir. Ayrıca ODGP'nin araçları olarak da “ortak tutumlar”, “ortak eylemler” ve “ortak kararlar” olarak belirlenmiştir. 1999'da yürürlüğe giren Amsterdam Antlaşması ile bu araçlara ortak stratejiler de eklenmiştir. Yine bu antlaşma ile ODGP Yüksek Temsilciliği makamı oluşturulmuştur. (Türker,2007:138-140)

7 Şubat 1992 yılında Maastricht antlaşmasında ODGP'nin sınırları oldukça geniş tutulmuş, Avrupa güvenliği ve savunmasına yönelik tüm konular ODGP kapsamına dahil edilmiştir. Maastricht Antlaşmasına göre üye devletlerin ortak çıkarları ve işbirlikçi tutumları çerçevesinde ODGP'nin amaçları: Birliğin ortak değerlerini ve temel çıkarlarını korumak, üye devletlerin güvenliğini pekiştirmek; BM Ana Sözleşmesi, Helsinki Nihai Senedi ve Paris Şartı amaçları ile uyumlu uluslararası barış ve güvenliği korumak; uluslararası işbirliğini güçlendirmek; demokrasi ve hukuk düzenini geliştirmek ve pekiştirmek; insan haklarına ve temel özgürlüklere saygıyı geliştirmek olarak belirlenmiştir. (Ülger, 2015:154) Ortak Dış ve Güvenlik Politikası ortak politika olmasından ziyade AB üye devletleri ve kurumları arasında koordinasyon sağlayan bir mekanizma olarak düşünülmelidir. (Toje,2008:8)

4.2. Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası Oluşum Aşaması

4.2.1. AGSK

Maastricht Antlaşması'nın yürürlüğe girmesi ve Avrupalı devletlerin NATO içerisinde Avrupa ayağını güçlendirmeyi istemeleri NATO devlet ve hükümet başkanları tarafından memnuniyetle karşılanmıştır. NATO'nun Avrupa ayağını güçlendirmek amacıyla ABD'nin de desteğiyle Ocak 1994 NATO Brüksel Zirvesinde “Avrupa

Güvenlik ve Savunma Kimliği” kurularak Avrupa ülkelerini ortak savunma gücü ve BAB için NATO imkanlarını kullanabilmek adına dönüm noktası olarak “Birleşik Müşterek Görev Gücü/Kuvvetleri” kurulması kararlaştırılmıştır.

1994 Ocak ayında gerçekleştirdikleri bu zirvede NATO devlet ve hükümet başkanları, NATO ile BAB arasında gelişmekte olan işbirliğinin memnuniyet verici olduğunu dile getirerek NATO’nun ODGP kapsamında BAB hareketleri için imkan ve kabiliyetlerinin kullanılması konusunda hazır olduklarını ifade etmişlerdir. BAB ile işbirliğini geliştirmek ve AGSK’ni yansıtmak, Kuzey Atlantik Konseyi İttifakı’nın çalışmaları arasında yer almıştır.

BMGK “ayrılabilir ancak ayrı olmayan” askeri yeteneklerin BAB ve NATO tarafından kullanılması hususlarında düzenlenmiştir. Haziran 1996’da Berlin ve Brüksel NATO Dışişleri ve Savunma Bakanları toplantılarında AGSK’nın NATO içerisinde oluşturulmasına karar verilmiştir. Böylece atlaslaşan ilişkileri kuvvetlendirmek, NATO içerisinde Avrupalı ülkelerin etkin ve bütünleşik katkısını sağlamak ve BMGK kavramının tam olarak hayata geçirilmesi hedeflenmiştir.

1997 Temmuz Madrid Zirvesinde NATO’nun hükümet ve devlet başkanları NATO içerisinde oluşturulan AGSK’yı memnuniyetle karşıladıklarını ve BAB ile işbirliğine ilişkin sürecin hızlı bir şekilde tamamlanmasını istemişlerdir. NATO içerisinde AGSK oluşturulması için bazı düzenlemeler yapılmıştır: NATO’yu güçlendirmek için yeni prosedürlerde BAB’ın gereksinimlerinin de dikkate alınması, BAB’ın NATO’nun imkan ve kabiliyetlerinden yararlanması için gerekli usullerin belirlenmesi, NATO içerisinde BAB’ın siyasi kontrolü ve stratejik yönlendirmesini sağlayacak çok uluslu bir Avrupa komutanlığının oluşturulması, NATO’nun desteklediği BAB yönetimindeki harekatta danışma ve bilgi paylaşımı düzenlemelerinin oluşumu, BAB misyonları için askeri planlama ve tatbikatların geliştirilmesi için çalışmaların başlatılmaları konuları olmuştur. (Türker,2007:57-58)

BMGG ile Avrupa ve NATO arasında “ayrılabilir fakat ayrılmayan” ilişki kurulmuş ve NATO’nun Avrupa ayağı güçlendirilmiştir. Çünkü NATO bu eylemle NATO üyesi olup AB’ye üye olmayan Avrupa ülkelerini de Avrupa güvenliğine dahil etmiş ve bağımsız AB ordusunun önünü kesmiştir. NATO’nun 1996 Berlin Zirvesinde atılan adımlarla “Berlin Plus” adı verilen bu sistem AB üyesi olmayan Avrupalı NATO müttefiklerinin Avrupa’nın güvenliği konusunda NATO’nun imkan ve faaliyetlerini kullanarak faal etkileri olmaları açısından önemlidir. Bu nedenle AB’nin savunma ve güvenlik alanında NATO şemsiyesi altından çıkamadığını söylemek mümkündür.

1994 Ocak Zirvesinde ABD Başkanı Bill Clinton’un girişimiyle “Barış İçin Ortaklık” geliştirilmiş ve Orta ve Doğu Avrupa’da komünizmin etkisini silmeyi ve ABD’ye yakınlaştırmayı amaçlamıştır. ABD’nin Doğu Avrupa’yı Batı’ya kazandırma projesi olarak da bilinen “Barış İçin Ortaklık” projesine dahil edilen ülkeler 1997 Madrid Zirvesi neticesinde genişlemenin parçası olmuşlardır. Doğu’ya doğru genişleme sürecine dahil olan ilk ülkeler Polonya, Macaristan, Çek Cumhuriyeti olmuştur. (Akgül, 2012:96-97)

4.2.2. St Malo Deklerasyonu

Kosova Krizi sonrasında AB üyeleri arasında yaşanan gerilimler ve ABD ile çatışan hususlar üye ülkeleri çözüm arayışına yöneltmiş ve nihayetinde Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası’nın gelişiminde önemli yeri olan 1998 St.Malo Bildirisi’ne giden yolu açmıştır. (Açıkmeşe,2014:132-133) 1998 yılında İngiltere Başbakanı Tony Blair’in savunma konularında Avrupa’nın daha çok sorumluluk alma talebi Avrupa ülkelerinin gündemine gelmiştir. İngiltere geleneksel Atlantikçi yaklaşımından farklı yol izlemeyerek NATO’ya ortak olabilecek güçte bir oluşum yapılanmasının gerekli olduğunu ifade etmiştir. Fransa Cumhurbaşkanı Chirac ve İngiltere Başbakanı Tony Blair AB’nin özerk hareketini mümkün kılacak ‘Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası’nın oluşturulmasını amaçlamışlardır.

Fransa ve Almanya'nın başını çektiği NATO'dan bağımsız ordu kurulması Maastricht anlaşmasına konu edilmiş, NATO yanlısı Danimarka ve İngiltere'ye AB Dış Politikasının askeri kaynağının BAB tabanlı yapılanmayla oluşturulması teklif edilmiş ve böylece NATO'ya tehdit oluşturmadan AB'nin küresel güvenlik alanında rol oynayacağını ve iradesinin göstergesi olmuştur. (Akgül, 2012: 93-94) 1998 Aralık ayında St Malo uzlaşması iki temel değişime tanıklık etmiştir. Birincisi askeri konularda hassas olan Fransa'nın NATO'ya karşı tavrı özellikle Bosna Bunalımı sonrası değişmiştir. İkincisi İngiltere Avrupa'nın askeri mevcudiyetinin ancak AB içinde geliştirilebileceğini ve AB-ABD arasındaki olası dengesizliğin Atlantik ortaklığına zarar vereceğini düşünmüştür. Daha sağlıklı ve dengeli bir "Avrupa Savunması" fikrini ortaya çıkaran bu iki önemli Birlik üyeleri 3-4 Aralık 1998 tarihlerinde St. Malo'da İngiltere ve Fransa arasında gerçekleştirilen görüşmelerde St Malo Bildirisi yayınlanmıştır. Bildirinin içeriği; AB'nin uluslararası düzeyde tam etkin rol alması (Toje,2008:45) ve Amsterdam Antlaşması'nda ODGP kapsamında ele alınan konuların hayata geçirilmesi, Konsey'in ortak bir savunma politikası oluşturarak AB Antlaşmasının beşinci bölümündeki faaliyetleri kapsayacak şekilde ele alması, AB'nin özerk hareketler icra edebilecek yeteneklere sahip olma zorunluluğu (NATO ve Brüksel Antlaşmasına aykırı olmayacak şekilde), özerk hareketler için gerekli kurumsal yapılanmanın oluşumu, AB'nin savunma sanayii ve teknoloji destekli güçlü bir silahlı kuvvetlere ihtiyacı olduğu maddeleri yer almaktadır. Bu bildiri Londra'nın Avrupa'ya dönüşü ve Fransa'nın Atlantik tarafına tavizinin birleşme noktasıdır. (Türker,2007:60-61) Böylece iki büyük güç Avrupa'da Amerikan güvenlik yapısından otonom istediklerinin iradesini ortayakoymuşlardır. Bu girişim "ayrılabilir ancak NATO'dan ayık olmayan" Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikasına giden yolda önemli bir adım olmuştur. (Toje,2008:46)

Fransa ve İngiltere girişimi olan St.Malo Deklerasyonu Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikasının başlangıcına işaret etmektedir.(Toje,2008:8) AGSP kurucu anlaşması St. Malo Deklerasyonu'nda (Türker,2007:60) AB'nin uluslararası pozisyonlarda etkin olabileceği ve uluslararası krizlerde etkin olmak için yeterli askeri destekle beslenen bir kapasite ihtiyacında olduğu ifade edilmiştir. 1998 yılına dek AB güvenliğinde NATO temelinde ve AGSK'nın gelişimini destekleyici politikalar öne

sürülmüştür. St. Malo Bildirisinden sonra ise Avrupa'nın savunma yeteneklerinin AB içerisinde geliştirilmesi benimsenmiştir. St Malo Bildirisinden sonra olası risklere Birlik içerisinde hazırlıklı olunması ve AGSP'ye yönelik kararların AB bünyesinde alınmasına değinilmiştir. (Gençalp, 2011:769)

İki kritik AB üyesinin girişimi olan St. Malo Bildirisi ile AB'nin operasyonel altyapı ve kumanda yeteneklerinin yanında askeri yeteneklerinin de güçlendirilmesi hedeflenmiştir.(Krichner ve Sperling,2007:242) St. Malo kararlarının benimsendiği Köln Zirvesinde AB'nin uluslararası krizlerle mücadelesinin sağlanması için özerk bir eylem kapasitesinin desteklenmesi öngörülmüştür. (Gençalp, 2011:145) Bu deklarasyonla Avrupa'nın uluslararası kriz durumlarında uluslararası alandaki rolü rekabet edebilen güçlü bir Avrupa ve savunma sanayiinin geliştirilmesi amacı ön planda tutulmuştur. Gerekli istihbarat, kaynak ve kapasiteye ulaşmak için kurum ve personellerin gereksiz artışını engellemek de hedefler arasındaydı. St. Malo Deklarasyonu'nda BAB, AB'ye entegre edilmek istenmiş ve AB'nin ikinci sütunu olarak Ortak Dış ve Güvenlik Politikası altında yer alması istenmiştir. (Güç,2008: 28-30)

Söz konusu deklarasyon AB'nin savunma ve güvenlik alanında kontrol alanı oluşturabilmesi için oldukça önemli bir adım olarak değerlendirilebilir. Ancak söz konusu bildiri ABD ve AB arası transatlantik ilişkileri zedelediğini de söylemek mümkündür. Çünkü NATO, AB'nin savunma ve güvenlik alanında güçlenmesini desteklediği AGSK yapısı altında imkanlarını Avrupa'ya açmayı kabul ederken Avrupa, güvenlik ve savunma politikasını NATO bağılılığından kurtarmak ve kendi çatısında oluşturmayı hedeflemektedir. (Gençalp, 2011:770)

St. Malo Zirvesinden üç gün sonra dönemin ABD dışişleri bakanı Albright 3D Kuralı olarak anılan ve NATO-AB ilişkilerini özetleyen uyarı dizisinde NATO stratejilerini ifade etmiştir. Buna göre;

- NATO ve AB herhangi bir hizipleşmeden uzak duracaklardır. Atlantik ötesi bağlar koparılmadan sürdürülecektir. (No Decoupling)

- Savunma kaynakları ve teçhizatları konusunda NATO'nun altyapısı kopyalanmayacaktır. (No Duplicating)
- AB üyesi olmayan NATO üyelerine karşı ayrımcılık yapılmayacaktır. (No Discrimination)

İkinci maddede NATO'dan sağlanan kaynakların kopyalanmamasının yanında hiçbir şekilde geliştirilmemesi de vurgulanmaktadır. (Zhussıpbek,2009:80) O dönemde bu üçüncü maddelerden yararlananlar arasında başta Türkiye olmak üzere AB'ye üye olmayan Çek Cumhuriyeti, Polonya ve Macaristan ile Norveç, Kanada, İzlanda bulunmaktadır. (Akgül, 2012:99)

Özetle AB'nin NATO içerisinde geliştirmek istedikleri Avrupa güvenliğine AGSK denilmekte iken, AGSP ise NATO'dan özerk ve NATO kaynaklarını kullanarak güvenlik sağlamaları politikalarına denmektedir. Bahsedildiği gibi AGSP de NATO'ya ve üyelerine yönelik endişe verici husus taşımayacak aynı şekilde NATO da AGSP'ye ve AB'ye yönelik karşı tutum sergilemeyecektir.

4.2.3.AGSP

AGSP'yi ortaya çıkaran iki önemli husus güvenlik tehditlerine karşı Avrupalı bir cevap verilmesi ihtiyacı ve 11 Eylül sonrası ortaya çıkan değişim süreci olmuştur. 1991 Temmuz'unda AB'nin Slovenya'da karşılaştığı ilk askeri yüzleşme ile AB, sorumluluk sahası olarak bildiği alanda bulunmuştur. Bosna çatışmaları ile AB üye devletleri askeri yetersizlikten ziyade daha önemli bir sorunla karşı karşıya kalmıştır. Bu sorun çoğu zaman AB içerisinde aşına olduğumuz "ortak hareket edememe" sorunu olmuştur. Tarihi nedenlerle Almanya; Hırvatistan ve Slovenya'nın egemenliğini tanımakta istekli davranırken; Fransa, güç yoluyla sınır değişimine karşı çıkmakta; İngiltere sınır değişiminde herhangi bir çıkarı olmadığından çatışmaya müdahalede bulunmak istememiştir. Tüm bu nedenlerle Avrupalı devletler değerlerine tamamen zıt olan katliamların önüne geçememiş ve etnik temizliğe dur diyememiştir. Sonuç olarak

Miloseviç, II. Dünya Savaşı sonrasında yaşanan en büyük katliamları gerçekleştirmiştir. Bölgenin karşı karşıya kaldığı kötü son Avrupa'nın güvenilirliğini zedelemiş, savunma konularında kurumların yetersizliği ortaya konmuş ve operasyonel birlikteliği sağlamak için BAB tarafından "Petersberg Görevleri" tanımlanmış, AB üye devletleri ve AB'nin kurumsal yapısı arasındaki boşluk ortaya çıkmış, ABD ve NATO'nun müdahalesinin önemi kavranmış, Avrupa'nın askeri yetersizliği AB'yi ABD'ye bağımlı kılmıştır. (Türker, 2007:58-60)

Avrupa yapılanması Bosna bunalım sürecinde irade yetersizliği göstermiş ve Batı Avrupa Birliği'nin gelişiminin yavaşlığının ancak NATO tarafından telafi edilebileceği yönündeki inançları güçlendirmiştir. (Davutoğlu, 2011:231) Avrupa'da yaşanan Balkan trajedisi, AB iç karışıklıkları karşısında yaşanan insanlık dramı ve AB'nin basiretsizliği, İngiltere ve Fransa'yı 1998 yılında NATO'dan bağımsız bir ordu kurulması konusunda perçinlemiş ve bunların sonucunda "Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası" nı oluşturmuşlardır.

AB'nin Ortak Dış ve Güvenlik Politikasının parçası AGSP, AB'ye operasyonel nitelikte askeri ve sivil destek sağlamaktadır. AB, AGSP ile yeni görevler üstlenerek Avrupa ve ABD arasında dengeli işbirlikleri hedeflemektedir. AGSP gelişiminde bakıldığında Köln Zirvesi ve Helsinki Zirvelerinde AGSP'nin kurumsal ve askeri yapısına dair önemli kararlar alınmıştır. AGSP, oluşumunun amacı çok yönlü olarak değerlendirilmelidir. Bir tarafta Atlantik ile ilişkileri sağlama almak amaçlanırken diğer tarafta AB içerisinde savunma endeksli yaklaşımı güçlendirerek güvenlik alanını sağlamlaştırmak hedeflenmiştir. Nitekim Soğuk Savaş sonrası süreci bu ihtiyacı ziyadesi ile arttırmış, mantıklı ve ortak karar alarak doğru hamleler yapma ihtiyacını pekiştirmiştir.

11 Eylül Olayları sonrasında Avrupa Konseyinin olağanüstü toplantısında terörizmin her türlü çeşidiyle mücadele edileceği yönünde kararlar alınmıştır. Bu konuda AGSP bağlamında 2002 Haziran Seville Zirvesinde AB'nin terörizmle mücadelede daha aktif olması yönünde çalışmalar yürütülmüştür. Bu çalışmaların odağında ODGP'nin

gelişimi, AGSP'nin operasyonel hale getirilmesi, diğer tüm politikaların bu politikalarla uyumlu hale getirilmesi gündemde olmuştur. (Türker,2007:71)

AGSP yani AB'nin operasyonel yetenekleri kapsamında 2003 yılının ilk yarısında Bosna Hersek Polis Misyonu, Makedonya'daki CONCORDIA harekatı ve Demokratik Kongo Cumhuriyetindeki ARTEMIS harekatı gerçekleştirilmiştir. AB'nin ilk kriz yönetimi harekatı olarak Bosna Hersek Polis Misyonu görevinin amacı Bosna Hersek'te barışın sağlanması ve bölge politikalarına olumlu katkıdır. AB'nin ilk askeri kriz harekatı olan CONCORDIA harekatında ise Makedonya hükümetinin isteği üzerine istikrarlı ve güvenli bir ortamın sağlanması amacı esas alınmıştır. Bu iki harekatta NATO imkan ve kabiliyetlerinin kullanıldığı harekatlardır. Son olarak Demokratik Kongo Cumhuriyeti'nin Ituri bölgesindeki Bunia şehrinde istikrar ve insani durumun iyileştirilmesine yönelik BM Güvenlik Konseyi'nin AB'yi görevlendirdiği ARTEMIS harekatında ise NATO'nun imkan ve kabiliyetleri kullanılmamıştır. (Türker, 2007:78) Bu harekatların dışında Demokratik Kongo Cumhuriyeti'ne ilişkin Kinghasa Polis Misyonu, Gürcistan'a yönelik Themis Hukukun Üstünlüğü Misyonu, Bosna Hersek'e yönelik Althea harekatı ve Irak'a yönelik Lex Tümlşik Hukukun Üstünlüğü Misyonu, EUPAT Polis Tavsiye Timi, Filistin'e yönelik EUPOL COPPS AB Polis Misyonu ve EUBAM Rafah AB Sınır Destek Misyonu, Sudan'a yönelik AMIS II Desteği, Endonezya'ya yönelik Aceh İzleme Misyonu ve Moldova ve Ukrayna'ya yönelik Moldova ve Ukrayna'ya sınır desteği Misyonu harekatları AGSP harekatları kapsamına dahil edilmiştir. (Türker, 2007:115-116)

2007'de imzalanan 2009'da yürürlüğe giren Lizbon Anlaşmasıyla AGSP ile ilgili hükümler Birlik anlaşmalarının muhtevasında yer almış ve AGSP'nin kurumsal yapısı, karar alma mekanizması ve operasyon yürütme kapasitesi güçlendirilmiştir

Avrupa yaşanan başarısız girişimlerden ve başarısız stratejilerinden ders alarak yoluna devam etmiştir. Şüphesiz ki AGSP de bu başarısızlıkların neticesinde meydana çıkarılmış etkili bir savunma yapılanmasıdır. AB'nin topluluk sürecinde gerçekleştirilen 1957 Roma Antlaşması dağılan Avrupa Savunma Topluluğu'na yönelik atılan adım olurken; 1970 petrol şokları ile Avrupa kur sistemi ortaya çıkmış; Bosna ve Kosova

sonrası süreçte ise askeri yetersizlikler belirlenmiş ve Birliği AGSP'ye götüren St Malo süreci başlamıştır. 2003 ABD'nin Irak işgalinde zayıf dış politikası nedeniyle Avrupa Güvenlik Stratejisi ortaya çıkarılarak dış politikasına yeni bir soluk kazandırılmıştır. AB yaşadığı başarısızlıklar neticesinde ders çıkarmakta ve ardından önlem almaktadır. (Türker,2007:58)

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

AB'NİN ULUSLARARASI TERÖRİZMLE MÜCADELE POLİTİKASI VE GÜVENLİK SAĞLAMA ÇABALARI

1. AB'NİN BÜTÜNLÜĞÜNÜ KORUMAK VE GÜVENLİĞİNİ TESİS ETMEK AMAÇLI GİRİŞİMLERİ

Uluslararası savaş; nükleer çağda etkisini ve çekiciliğini yitirerek yerini asimetrik saldırılar ve çoklu işbirliklerine bırakmıştır. Nitekim güvenlik sorunları ulus devletlerin kapasitesini aşarak her geçen gün daha karmaşık hale gelmektedir. (Ağca,2010:43) Bu sebeplerdir ki; tehditlerin tanım ve teşhisini yapmak hedefi belirlemek adına oldukça zorlaşmaktadır. Niccolo Mavhiavelli, alınan yanlış önlemlerin ve tedavilerin bu hastalığı daha kötü etkileyeceğini vurgulayarak sorunun tanım ve teşhisinin önemi üzerinde durmuştur. Politik düzensizliği zararlı bir hastalığa benzeten Mavhiavelli, belli bir zaman sonra sorunun tanımının yapılması kolaylaşacak ancak erken önlem alınmadığı için hastalığı tedavi etmek hayli zor olacağı yönünde bakış açısı getirmiştir. Bu yönden bakıldığında uluslararası toplum, uluslararası terör için doğru teşhis ve uygun tedaviyi tanımlamada başarısız olmuştur. Hatalı teşhisler hastalığı giderek ciddileştirdiğinden tek yanlı ve sorgulanabilir tedaviler terörizm problemini giderek karmaşıktırıştır. Tüm devletlerin üzerinde anlaştığı terörizm tanımının yapılması ve gerekli önlemlerin alınması ancak samimi bir işbirliği ile mümkün olmaktadır. (Caşın, 2008:183-188) Bilinmektedir ki, bir ülkenin başka ülkelerin yardım ve desteği olmadan kendi güvenlik sorunlarını çözmesi, sorunun küresel yapısı nedeniyle mümkün görülmemektedir. (Ağca,2010:44)

Soğuk Savaş Döneminde uluslararası sistemde iki kutuplu düzenin bozulmasıyla birlikte güvenlik, siyasi ve ekonomik parametreler önemli değişiklikler geçirmiştir. Kuvvet merkezlerinin el değiştirmesiyle birlikte uluslararası konjonktür yeni bir dönemece girmiştir. Küreselleşme süreci ile terörizm gibi tırmanan tehditler ulus devletlerin yetersizliklerini göstermiş ve uluslararası işbirliğini zaruri kılmıştır. İşbirliğini devletlerarası düzeyden dünya çapında işbirliğine dönüştürmek kolay değildir. Artık teröristler her ülkenin güvenlik örgütlerini ve devletlerin yasal sistemlerindeki zayıflıkları tespit edebilmektedir. Özellikle Avrupa kıtası, ürünler ve insanlar için oldukça aktif ve etkin bir piyasadır. AB'nin bunu baz alarak oluşturduğu genişleme süreci, serbest piyasa, iç pazar yaratımı hedefleri, ulaşımda modernizasyon ve ticaret akımını güçlendirme politikalarının hepsi beraberinde güvenlik problemlerini de ortaya çıkarmıştır. Esasen Avrupa kıtası; çeşitli terör hareketlerinin derin yaralar açabileceği, hayata ve ekonomiye dair zararlar verebileceği hassas ve kırılgan bir bölgedir. Güvenliği sağlanamayan endüstriyel yerleşim yerleriyle dolu zengin bir bölge olması nedeniyle de çok sayıda göçmen hareketlerini deneyimlemiştir. Doğu Avrupa'nın liberalleşme süreciyle birlikte refah arayan güneyden ve Afrika'dan insanların akın etmesi bu duruma örnek oluşturmaktadır. Terörist gruplar göç dalgasıyla birlikte fırsat bulabildiği anda içeri sızabilmektedir. Hatta nadiren de olsa diplomatik olarak yetkilendirilenlerin dahi Birleşik Krallık ve Fransa'da olduğu gibi teröre destek verdiği görülebilmektedir. (Higgins ve Florya,2003:97)

Avrupa tarihi ideolojik ve siyasi şiddet odaklı terör eylemleri ile çok öncelerden tanışmıştır. 19. ve 20. Yüzyıllar Avrupa'da şiddet ve radikal eylemlerin hüküm sürdüğü dönemler olmuştur. 1894 yılında İtalyan anarşisti tarafından öldürülen Fransa Başkanı Sadi Carnot, 1897 yılında Küba Sorununda savaştı tutum sergileyen ve İtalyan anarşisti tarafından öldürülen İspanya Başbakanı Canavas del Castillo, 1898 yılında İtalyan anarşisti tarafından öldürülen Avusturya Kraliçesi Elizabeth ve 1900 yılında İtalyan Amerikan anarşist tarafından öldürülen İtalyan Krali Umberto siyasi şiddet döneminin aşağıdan yukarıya gerçekleştiğinin en somut örnekleridir. (Ekici,2010:46)

Ulus devletlerin para basma, vergi alma, silahlı güç bulundurma ve gümrük uygulaması gibi temel egemenlik hakları AB birlik sürecinde ulus devletlerin tekelden ulus üstü yönetimlere sistematik bir biçimde devredilmiştir. (Ağca,2010:60) AB, Avrupa kıtasında tek başarılı bölgesel örgüt olarak ilişkilerini bölgelerarası antlaşmalarla güçlendirmektedir. Barselona Süreci, Akdeniz İçin Birlik, Komşuluk Politikası ve Genişleme Politikası AB'nin bölgesel antlaşmalarla sınırlarındaki ve içerisindeki serbest ekonomi furyasını dalgalandırmak ve terörizm, kitlesel göç, silahların yaygınlaşması gibi olası tehditleri önlemek amaçlı girişimleridir. AB, bu amaçlara ulaşmak için her yıl Arap Ligi ülkeleri ve Körfez İşbirliği Konseyi ülkeleri dahil periyodik zirvelerle politik diyalogunu güçlendirmekte ve her yıl Ortak Konsey toplantıları ve politik ve ekonomik düzeyde Bakansal Toplantılar yapmaktadır. (Tino,2012:4-6)

Avrupa Topluluğu'nun Ortadoğu ve Akdeniz'e yönelik politikası, özellikle 1973 petrol krizinin patlamasıyla zor bir dönemece girmiştir. 1975 Avrupa Parlamentosu bildirgesinde Komisyon Başkanı François Xavier Ortoli, problemleri Avrupa Topluluğu'nun görmezden gelmemesi gerektiğini ve bağımsızlıklarının tehlikede olduğunu ifade etmiştir. Çünkü ABD hala kıtasal çapta enerji ve hammadde kaynaklarına sahiptir ve istikrarsız alanlarda etkisini sürdürmesi kaçınılmaz görülmüştür. Bu nedenle gelişen ülkelerle ilişkiler yeniden ele alınmış ve gelişen dünya ile yeni ilişkiler kurulmaya başlanmıştır. Komisyon, buna yönelik olarak enerji sağlayan gelişmekte olan ülkeler, hammaddeler ve Avrupa ihracatı için yeni pazarlar arayışı olan üç ayaklı düzenlemeyi öngörmüştür. Görüldüğü üzere petrol krizinin ardından Avrupa'nın gelişmekte olan ülkelerle ilişkileri Avrupa ekonomik stratejisinin geleceği için hayati önemde olmuştur. Bunun ötesinde oluşturulan ilişkiler, örgütün kardeşlik ve adalet ilkelerine bağlı olarak Asya, Afrika ve ABD politikasında da önemli parçalar olmuşlardır. Böylece AT, demokrasiyi temsil eden, küresel rolü artan ve güçlü bölgesel ilişkiler oluşturabilen profilini güçlendirmiştir. (Mold, 2007:38-44)

1979 yılında petrol fiyatlarının yeniden tırmanışa geçmesi, Irak-İran Savaşı'nın enerji kaynaklarını etkilemesi, enerji taşımacılığında alternatifsiz olan Hürmüz Boğazı meselesi

gibi durumlar Topluluğun, Türkiye dahil Ortadoğu ve Akdeniz bölgesinde ilişkilerine yeni bir güdü kazandırmıştır. (Mold,2007:44)

1.1.Barselona Sürecinin Devamı Olarak “Akdeniz İçin Birlik” 2008

Akdeniz bölgesi yüzyıllardan beri çeşitli dil, din, kültür gibi unsurlarla mozaik bir görüntü sergileyen, Avrupa ülkeleri ile ilişkileri tarihsel temellere dayanan bir bölgedir. 1960’lardan sonra Batılı ülkelerin sömürgeleri nispeten azalmış ancak bölgede oluşan dengesizlikler, büyük güçlerin yeniden yapılanma sürecine dahil olmasına neden olmuştur. Bilindiği gibi Akdeniz bölgesi; Filistin sorunu, Arap İsrail gerginliği, 1973 petrol krizinin yarattığı ortam, işsiz işçi akımı, göçler gibi ciddi bunalımlarla baş etmekte güçlük çekmektedir. Bölgede her geçen gün artan sıkıntılar, Avrupa Topluluğu ülkelerinin güvenliğini de etkilemiştir.

Batı’nın petrol zaafiyeti, Akdenizli Arap ülkeleri ile ticari ilişkilerini de etkilemiş ve çıkar çatışması olmaması adına özellikle ikili anlaşmalar kendini göstermiştir. (Güler, 2010:2-3) Arap kurumları ile zayıf ilişkileri neticesinde AB, Akdeniz ülkeleriyle Akdenizli ülkelerin ekonomik ve ticari gelişimleri açısından büyük kolaylıklar sağlayan ikili ilişkileri tercih etmiştir. (Tino,2012:7)

AB’nin geleneksel ilişkileri bölgeye yaklaşımını belirleyen etmenler arasındadır. Gelişmekte olan ülkelerde yoğun gerilimlere rağmen AB, güçlü bir politik ve sosyal görünüm sergilemektedir. Bu bağlamda ABD’ nin kapitalizm modelinin dizginini çıkaran açık bir alternatif sunmaktadır. Sosyal adalet, AB projelerinin esasen tabiatı gereği mevcuttur. Refah politikalarında merkezi rolü neticesiyle AB, genişleme politikasında değişim için önemli bir katalizördür. (Mold, 2007:19)

Avrupa’nın Akdeniz ülkeleri ile ilişkileri, Barselona süreci öncesinde de gündemde olmuştur. Hatta yukarıda da bahsedildiği üzere 1973 petrol krizinin ardından bölgeye yönelik yaklaşımlar tekrar ele alınmıştır. Akdeniz ülkeleri ile oluşturulan düzenlemeler ve

1975'te imzalanan Loma Konvansiyonu tüm Afrika kıtasını ticaret ve yardım alanında kucaklayan girişimleri başta ABD olmak üzere uluslararası topluluğa AT'nin ABD ve SSCB gibi küresel bir oyuncu olarak potansiyeli ve tutkusunu, Avrupa-Afrika ilişkilerinin gücünü ve kalitesini göstermiştir. (Mold, 2007:44)

1980'lerde AT'nin dış ilişkilerinde işbirliği yaklaşımında üç ana özellik ayırt edilmiştir. Bunlar; tematik ve bölgesel parametreler göz önünde bulundurularak bütçe içerisinde yardım oranlarının artması, Yunanistan, Portekiz ve İspanya'yı içeren güneye doğru genişlemenin sonucu olarak Latin Amerika ve Akdeniz'e yönelik erişilebilir kaynakların katlanarak artması ve son olarak Parlamento, Konsey ve Komisyon olan AT kurumları arası görüşmelerde bütçe görüşmeleri çok önemli bir alan olmuştur. (Mold,2007:46) 1990'da Komisyona sunulan bildiri ile Yenilenmiş Akdeniz Politikası (YAP) kapsamında bölgesel işbirliğine odaklanılmış, kalkınma projeleri desteklenmiş ve Akdeniz ülkelerinin IMF yapısal reformlarının olumsuz yanlarının telafisini öngörülmüştür.

1980 başlarında Avrupalı devletler, Akdeniz'de bulunan İslam ülkelerinden 4 milyonu aşan göçmen barındırmıştır. Ekonomik götürüleri bir yana gelen grupların kıtada İslami terörizmi tetiklemesinden endişe edilmiştir. Buna göre Birlik, bu göç sorununa çözüm bulmak amaçlı özellikle İspanya ve İtalya'nın Akdeniz sınırlarında sınır kontrollerini sıkılaştırmıştır. (Uzun, 2003-2004:10)

1994 yılında Korfu'da gerçekleşen Komisyon'da AB'nin Akdeniz politikası ile ilgili genel değerlendirme yapılması istenmiştir. Komisyonun hazırladığı raporda yeni Akdeniz politikası sayesinde uzun vadeli girişim olarak Orta ve Doğu Avrupa ile Akdeniz ülkeleri arasındaki denge sağlanmak istenmiştir. (Güler, 2010:2-4) Böylece Barselona Süreci veya Avrupa Akdeniz Ortaklığı, 27-28 Kasım 1995 tarihinde 15 AB üye devletinden ve 12 Akdeniz devletinden (Fas, Tunus, Cezayir, Mısır, Kıbrıs, İsrail, Ürdün, Lübnan, Türkiye, Filistin Otoritesi, Suriye, Malta) oluşan 27 katılımcı ile Barselona Bildirgesi'nin ilanıyla başlamıştır. Bildirge ile Akdeniz Havzasında barış, istikrar ve refahı stabil hale getirmek istenmiştir. (Uzun, 2003-2004: 2) AB üye devletleri ve 12 Akdeniz ortağı üç temel amaca

yoğunlaşmıştır. Birinci amaç; siyasal ortaklık ve güvenlik konularına değinerek Avrupa Akdeniz Paktı kurulmasını öngörmüştür. İkinci amaç; Avrupa ve Akdeniz ortakları arasında serbest ticaretin kademeli olarak sağlanarak refah alanı yaratma ve yaşam seviyesinin yükseltilmesi, toplumsal ve ekonomik alandaki sorunların üstesinden gelme, AB'nin mali destek vermesi, yoksulluğun azaltılması, dengeli sosyo ekonomik gelişme, sürdürülebilir ekonomik gelişimin sağlanması, pazar ekonomisinin iyileştirilmesi, rekabet gücünün artırılması, enerji sektöründe işbirliği gibi konuları kapsamaktadır. Üçüncü ve son amaç ise insani boyutlarda işbirliği, terörizm, ırkçılık, yabancı düşmanlığı gibi sorunların üstesinden gelmeyi hedeflemektedir. Sonuç olarak görülmektedir ki; bu üç amaç da esasen önyargıların yıkılarak kültürel diyalogu geliştirerek tehdit oluşumunu azaltmayı, yaşam farklılıklarının en aza indirgenmesi hedefi ile göç, terör gibi sorunları engellemeyi hedeflemektedir. (Güler, 2010:5-6) Barcelona Bildirgesi, terörizm başlığı altında terörizm engellenmesi adına yapılacak işbirliğinin düzenli ve sık görüşmelerle desteklenmesi gerektiği vurgulanmıştır. Terörizmi engellemede insan haklarına gereken önemin verilmesi ve yaptırımların orantılı uygulanması konuları da bu bildirgenin unsurları arasındadır. (Ekici, 2012:52)

Akdeniz Havzasını barış, istikrar, refah bölgesine dönüştürmeyi amaçlayan Avrupa Topluluğu; Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle bölgede bulunan silahların bölgenin yapısal sorunları için kullanılmasını engellemeye yönelik strateji izlemektedir. Topluluğun genişlemesiyle özellikle Yunanistan, İspanya ve Portekiz katılımı ile gerçekleştirilen genişleme Akdeniz bölgesine atfedilen önemi artırmaktadır. Bölgenin enerji deposu olarak Avrupa'ya petrol ve doğalgaz sağlayarak önemli bir alternatif olması, bölgede refah oluşturma çabasının tek nedeni değildir. Dünyada ve özellikle Ortadoğu'da yaşanan radikal değişimler (İran Devrimi, Arap Baharı, Filistin Sorunu), göçlerin yoğunluklu olarak refah bölgesi olarak algılanan kara Avrupasına yönelik olmasını sağlamaktadır. Barselona Bildirgesi de daha çok bu korkulardan kaynaklı olarak ele alınmış ve aynı zamanda bildirse sayesinde ekonomik refahı oluşturma gayretine de girilmiştir. (Uzun, 2003-2004:2)

Göç konusu, Avrupa Akdeniz Ortaklığı için önceliklerden biri olma özelliğine sahiptir ancak çatışan çıkarlar nedeniyle burada da oldukça az ilerleme kaydedilmiştir. 1995-2006 yıllarında yaklaşık 9 milyar Euro bölgeye destek ayrılmasına rağmen ikna yetersizliği ve tasarruf yetkisinin AB inisiyatifinde olması gibi nedenlerden ötürü beklenen hedefler gerçekleştirilememiştir. Ancak esas problem AB'nin ticaret, göç ve destek gibi konularda bölük pörçük stratejisi ve biraraya gelmek için çaba sarfetmemesi olmuştur. Sadece AB değil Güney Akdeniz partner ülkeleri de sosyal, ekonomik ve politik reformlarda kararlılık gösterememiştir. (Biscop vd 2012:44-45)

1995 Barselona Bildirgesinden on yıl gibi uzun bir süre sonra 27 Kasım 2005 tarihinde ilk kez hükümet başkanları düzeyinde ilk toplantı gerçekleştirilmiş ve 2003 Aralık ayında Avrupa Akdeniz Parlamento Asemblası kurulmuştur. Süregelen on yıl içerisinde ise pek fazla yol alınmamıştır. Zaten söz konusu Asemblenin yaklaşık on yıl kadar uzun bir sürede kurulması, ortaklığın istenen sonuçları elde edememesinin işareti olmuştur. (Arman,2011:53)

Barselona Süreci ile Avrupa Akdeniz politikası olgunlaşmışsa da Akdeniz Havzasında barış, istikrar, refah bölgesi yaratmayı amaçlayan Barselona Süreci, beklenen başarıyı sağlayamamıştır. Petrol ve enerji çıkarlarının hedeflenen amaçların önüne geçmesi, vaad edilen bazı yardımların çok azının temin edilmesi, Cezayir ve Filistin'de baş gösteren sıkıntılar, engellenemeyen uyuşturucu ve göç trafiği, Ortadoğu'da çeşitli silah edinimlerinin yaygınlaşması gibi bir dizi problem Avrupa ve Akdeniz'deki tedirginlikleri artırmış ve süreç başarısızlıkla tamamlanmıştır. Barselona Sürecinin başarısız olması hissedilen ihtiyacın son bulmasına neden olmamış aksine "Akdeniz İçin Birlik" projesi için adımlar atılmıştır. (Güler, 2010:9)

14 Temmuz 2008 tarihinde Fransa'da gerçekleştirilen zirvede AB ve Akdeniz'e komşu ülkelerin bir çatı altında toplanmasını amaçlayan oluşum olarak "Akdeniz İçin Birlik" kurulmuştur. Akdeniz Birliği, Komisyon dahil tüm AB üyelerini ve Barselona Sürecine dahil olmuş olan tüm Akdenizli ülkeleri kapsamaktadır. Oluşturulan Birlikle

hedeflenen Avrupa, Afrika ve Ortadoğu'da köprü oluşturarak etkileşimleri artırmaktadır. Birliğe Arap Birliği üyeleri de davet edilmiştir. (Güler, 2010:10)

Akdeniz İçin Birlik'te devlet ve hükümet başkanları altı öncelikli alan belirlemiştir. Bu alanlar; su ve çevre kirliliği, denizcilik ve karayolları düzenlemeleriyle kentsel dönüşüm, sivil koruma ve sosyal ilişkiler, alternatif enerjiler ve iklim, yükseköğretim ve araştırma, iş geliştirme gibi alanlar olmuştur.(<http://www.euneighbours.eu/medportal/content/341/Union%20for%20the%20Mediterranea>) Avrupa Akdeniz ilişkilerinin belirgin özelliği çok fazla girişim ve altyapı yaratılmasına karşın bunların pratikte uygulanmayışı arasındaki dengesizlik olmuştur. Bunun nedeni ülkeler arasında ikili ilişkiler yürütölmek istendiğinden kaynaklanabilir. (Biscop vd 2012:29)

Terörle mücadele, Birliğin bölgeye yönelik reform sürecinin önüne ciddi engeller koymuştur. Özellikle 11 Eylül saldırılarının ardından Fas, Mısır, Türkiye, Endonezya, İspanya ve Birleşik Krallık gibi bazı ölkelerde yoğunlaşan terörist saldırılar, politik reform önceliğini hesaplanmadık şekilde ikinci plana atmıştır. Kültürel çeşitliliğin en yoğun olduğu bölgelerden Akdeniz bölgesinde medeniyetler ve çıkar çatışmaları, farkındalık yaratmak için çıkan çatışmalar, bölgenin üç dinin ve çeşitli kültürlerin etkileşim noktası olmasından kaynaklanmaktadır. (Mold,2007:101-102)

Silahların yayılmasını önleme ve teröre destek verenlerle mücadele etme amaçlarını barındıran Akdeniz İçin Birlik'in Barselona Süreci ile benzer olan yanları mali işbirliği, refah, barış ve güvenlik gibi kavramlarda hedeflenenler olmuştur. Barselona Bildirisinde siyasal ortaklık kademeli serbest ticaret alanı, insani ve kültürel konularda ortaklık gibi konulara değinilirken Akdeniz İçin Birlik için ortak göç politikası, ekolojik sorunlar, su kaynakları, terörizm ve suç gibi çok çeşitli konularda birlikte hareket etme sürecine girilmiştir. Akdeniz Birliği, Barselona Sürecine kıyasla daha fazla üyeye sahipken iki girişimde de güvenlik ön planda tutulmuştur. Barselona Bildirisinde silahsızlanma ve insan hakları gibi unsurların altı çizilirken, Akdeniz Birliği; silah yarışı nedeniyle ortak güvenlik hedefli barışı garanti etmiştir. Barselona Süreci, Avrupa Yatırım Bankası ve

MEDA gibi mali programlardan yardım alırken Akdeniz Birliği, projesinin ülkeler ulusal bütçelerinden kaynak ayırmasına gitmek istememeleri nedeniyle ekonomik altyapısı oluşturulmamıştır. Ayrıca her iki girişimde de hedeflenen ticari başarı, AB'nin uyguladığı Ortak Tarım Politikası ve Akdenizli ülkelere uygulanan tarife ve kotalar nedeniyle sağlanamamıştır. (Güler, 2010:11-12) Avrupa Akdeniz Ortaklığı, üye devletlerin yapısal dönüşümleri açısından yeterli argüman kullanamamıştır. (Arman,2011:52)

Avrupa Akdeniz ilişkilerinin ana unsuru mali yardımlardır. Özellikle MEDA Programı (Akdeniz Ekonomik Kalkınma Alanı), ortaklığın kuruluşunun kolaylaştırılması ve serbest ticaret bölgesinin kademeli olarak gerçekleştirilmesi adına oldukça önemlidir. Ülkelerin gelişmişlik seviyeleri göz önünde bulundurularak mali yardımları gerçekleştiren program; en az mali yardımı İsrail devletine, en fazla mali yardımı ise Tunus devletine yapmıştır. Sözkonusu program; ekonomik geçiş süreci, ekonomik ve sosyal kalkınma, bölgesel ve sınır işbirliği olmak üzere üç alanda faaliyet göstermiştir. (Güler, 2010:8)

1.2.Genişleme Politikasında “Güvenlik” Unsuru

AB; AET'den AB'ye geçiş sürecinde iç pazarın tamamlanması, Avrupa Tek Senedi, ekonomik ve parasal birlik, AB modeli ve siyasi işbirliği gibi alanlarda ilerlerken bir yandan da genişlemeye devam etmiştir. (Karluk,Dural,2013:170-171) AB; coğrafi genişleme yöntemiyle bölgesel güvenliği sağlamayı hedeflemiş ve bütünleşme içerisinde güvenli alan yaratmayı hedeflemiştir. (Yücel, 2007:82)

AB, içerisindeki uyuma politikalarla şekil vermek çabasında olurken yakın çevresi ve dış dünya ile ilgilenmeyi bir kenara bırakmamıştır. Örneğin; Avrupa bütünleşmesinin ilk yıllarında Fransa, İspanya ve Portekiz gibi ülkeler, Avrupa dışındaki ülkelerle geleneksel bağlarını ve ekonomik ilişkilerini sürdürmeye devam etmiştir. Bunlara ek olarak Almanya, gücünü ve etkisini arttırmak için Doğu Avrupa ülkeleri ile bağlarını arttırmıştır. Bu ilişkilere bağlılık Doğu Avrupa ülkelerinin gelişimine yardım etmek güdüsünden ziyade, kendi dönüşümlerini ve güvenlik alanını yaratma gereksiniminden

kaynaklanmıştır. (Mold, 2007:17) Aslında AB'nin Genişleme Politikası, bir nevi "önleyici güvenlik politikası"dır. Aday ülkelerin katılıma kabul edilmesiyle bölgelerindeki mevcut risklerin büyük tehditlere yol açmasının önü engellenmek istenmiştir.

2004 ve 2007 yıllarındaki genişlemelerle Kuzey Afrika, Ortadoğu, Güney Kafkasya AB'nin yeni komşuluk alanları olmuştur. (Arman,2011:45) Özellikle İngiltere ve Danimarka'nın katılımıyla Birliğin etkileri denizaşırı alanlara sıçramış, ikinci ve üçüncü genişleme dalgası ile de Birlik, güney yönünde genişleme yaşamıştır. Kuzey Afrika, Orta Doğu ve Güney Kafkasya yeni komşuluk alanlarının ortak özelliği; istikrarsız ancak zengin enerji kaynaklarının olmasıdır. (Arman,2011:45) Bu katılımlarla Birlik, tek pazar ve tek para alanını da genişleterek genişlemenin, güvenliği de sağlaması için otoritenin merkezileşmesi, AB yönetim tarzının kabul görmesi ve yaygınlaştırılması, askeri kapasitenin artırılması gibi önlemleri de göz önünde bulundurmıştır. (Yücel,2007:174-175)

AB'nin giderek genişlemesine paralel olarak savunma ve bütünleşme giderek zorlaşmaktadır. Ayrıca AB'nin karar alma mekanizmasında üyelerin veto yetkisi AB'nin dünya siyasetinde önemli bir siyasal karar alıcı olmasının önüne geçmektedir. (Büyükbaş, 48) AB'nin Genişleme Politikası Avrupa'da bölücü sınırlar çizilmesine engel olmalıdır. (<http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/78367.pdf> Erişim Tarihi: 12.12.2003)

AB'nin 2004 ve 2007 yıllarındaki genişlemeleri ile değişen sınırlar, Birlik ve üyelik perspektifi olmayan ülkeler arasında daha derin ilişkiler ağını kurmayı gerektirmiştir. (Carafa ve Kopra,2008:1) Avrupa bütünleşmesi ile paralel olarak Avrupa güvenliği de yeniden biçimlenme ihtiyacı hissetmiştir. Güvenlik dönüşümü yaşanmış ve giderek savaş yoluyla çözümlenmeler arkaya atılarak uzlaşma odaklı hareket edilmiştir. Bununla beraber Soğuk Savaş döneminde bilindik kutup liderleri arasındaki nükleer, biyolojik ve ideolojik argümanlarla şekillenen tehditler de giderek boyut değiştirmiş, bunlara çevresel, sosyal, iktisadi yeni tehditler de eklenmiştir. Tüm bu unsurlar bir araya geldiğinde AB gibi küresel bir gücün stratejik güvenlik açılımları yapması kaçınılmaz olmuştur. Bu duruma paralel

olarak ODGP ve AGSP 'nin etki alanı, AB genişleme süreci ile ele alınmaktadır. (Yücel,2007:158)

1989'dan beri sosyalist süreçten kopuş yaşanmış ve gelişmekte olan ülkeler AB yoluyla gelişmiş ülkelere yakınlaştırılmıştır. 2004 yılında Polonya, Macaristan, Litvanya, Estonya, Letonya, Kıbrıs ve Malta'yı içeren genişleme; AB genel durumunda karamsar bir hava yaratsa da bu genişleme Birliğin çıkarlarını söndürmeden gelecek genişlemelere teşvik olmuştur. Nitekim 2007' de Romanya ve Bulgaristan ve 2013'te de Hırvatistan AB'ye katılmıştır. (Mold,2007:73)

2007 yılına gelindiğinde AB'nin, dünyanın en önemli pazarı ve küresel iktisadi gücü (Yücel,2007:148) olduğunu söylemek yanlış olamayacaktır. Günümüzde de AB'nin etkin ve aktif pazar olarak dünya ticaretinin kaderini belirlediğini söylememiz mümkündür. Ancak, AB'nin geçirdiği genişlemenin, gelişmekte olan ülkelerde önyargıların ve haksızlık hissinin oluşmasına neden olduğu söylenebilir. Örneğin Fas ve Tunus; Avrupa'nın Yunanistan, Portekiz ve İspanya'yı içeren genişlemesinden dolayı endişe duymuştur. Çünkü AB'nin önceki genişlemeleri AB'nin Kuzey Afrika ülkeleri ile ihracat yapmasını engellememiştir. Ancak söz konusu genişleme ile AB, Kuzey Afrika'ya olan bu bağımlılığını yitirmiş zeytinyağı ve portakal gibi Kuzey Afrika'nın anahtar ihraç ürünlerini Güney Avrupa ülkeleri ile ikame etmiştir. Ayrıca bazı uzmanlar AB genişlemesinin üçüncü dünya ülkelerinin problemlerine yönelik ilgiyi dağıttığını da ifade etmektedir. Ancak belki de genişlemenin de etkisiyle Avrupa dünyada ekonomik yardım akışının yaklaşık yarısını gerçekleştirmektedir. Genişleme ile gelen demokratikleşme ve ekonomik düzelme, Afrika'nın refahı için de önemlidir. (Mold, 2007:17-18)

İç sorunlar yaşayan üye devletler; geçirdikleri sıkıntılı süreci aşmak için AB otoritesinin kurumlarına yönlendirmelerde bulunmuş ve tek başına halledemeyeceği meselelere çözüm arayışına girmiştir. Örneğin; İngiltere, IRA terör eylemleri ve tehlikesi nedeniyle Ortak Pazar'a girmesinden birkaç yıl sonra terörle mücadele için girişimlere başlamıştır. İngiltere, 2 Aralık 1975 Roma'da Avrupa Konseyi'ne hukuk ve düzenin devamına yönelik çalışmalarda bulunulması için teklifte bulunmuştur. Aslında bu girişim

organize suç ve terörle mücadeleye yönelik işbirliğinin ilk programı olarak kabul edilmiştir. Bu program, 1976 Haziran'da Lüksemburg'da 9 üyenin İçişleri Bakanlarınınca onaylanmıştır. 1 Haziran 1977 tarihinde Londra'da gerçekleştirilen toplantıda bakanlar bir dizi önlemler almışlardır. Bu önlemler, terörist hareketlere yönelik bilgi paylaşımı, terör hareketlerin e karşı koymak için benimsenmesi gereken teknikler, silah kaçakçılığı kontrolü, polis personel değişimi, sivil havacılık güvenliği olarak sınıflandırılabilir. (Higgins, Florya,2003:102)

AB genişleme politikası, yumuşak güçle rekabetçi uluslararası avantajı ortaya çıkaran çekirdek bir proje olmanın yanında AB'nin kimliğini yansıtan bir projedir. Bütünleşmeye yönelik en önemli sorun, üye ülkelerin ekonomik ve sosyal farklılıklarının uyumsuzluğu, çok kültürlülük ve tek kültürlülük çatışmalarıdır. (Ağca,2010:64) Her genişleme, Birliğe yeniden şekil vermesi gereken uyarıcı niteliğindedir. Birliğin bing bang genişlemesi yani en büyük genişlemesi olarak 2004 yılındaki Doğu ve Orta Avrupa genişlemesi, eski üye devletler arasında uyuşmazlık yaratması açısından bu duruma çarpıcı örnektir. (LaGro, Jorgensen,2007:51)

AB'nin güvenlik politikası olarak genişleme sürecine paralel olarak işleyen ve genelde genişleme öncesi değerlendirilen aşama olarak derinleşme süreci, siyasi birliğe doğru atılan adımı ifade etmektedir. Bütünleşme dinamiğine yönelik derinleşme süreci iyi analiz edilmeden daha fazla genişleme gerçekleştirilmek istenmemektedir. Genişleme sürecinde egemenliğin kaybı veya bölünmesi sorunları ortaya çıkabilirken, derinleşme sürecinde ise egemenliği kullanan mekanizmanın el değiştirmesi ve kurumsal düzenlemeler olmadan ulus üstü yapıların hakim kılınması sorunları gün yüzüne çıkabilmektedir. (Ağca,2010:107-109) Genişlemeyi içeren bir bütünleşmenin kalıcılığını; ekonomik değerlerde uyuşma, sosyal iletişim kanallarının etkinliği, birlik dışı etkenlere yönelik birlikte hareket etme ve karar alma mekanizmalarında çoğulcuğun esas alınması gibi temel unsurlar sağlayacaktır. (Ağca,2010:112)

1.3.Avrupa Komşuluk Politikası

Temel Belgesi 2004 Mayıs ayında yayımlanan “Avrupa Komşuluk Politikası Strateji Belgesi” olan Avrupa Komşuluk Politikası ile AB, çevre ülkelerde ilişkilerine yeni bir periyodik düzen getirmeyi hedeflemiştir. AB, Akdeniz’de reformları sağlamlaştırarak “eski şarabı yeni şişede sunan” yani, bölgede hedefleri açısından belli bir değişiklik olmayan ancak yeni çerçevelerle girişimler başlatan profilini sürdürmüştür. (Carafa ve Kopra,2008:1-2)

Avrupa Komşuluk Politikası, AB Yüksek Temsilcisi tarafından oluşturulan Avrupa Güvenlik Stratejisinde yer alan stratejik hedeflere dayandırılrsa da bu politikanın ilerlemesinde ana aktör; AB Konseyinin verdiği yetkiyle de uyumlu olarak Avrupa Komisyonu olmuştur. Yeni politikanın belirlenmesinden sonra Komisyon, komşu ülkelerde süreci takip etmekte ve düzenli aralıklarla rapor düzenlemektedir. AB, Komşuluk Politikası ile partnerlikten daha öte komşularına iç pazarda destek sunan ve AB politika ve programlarına önemli hususlarda katılımını sağlayan bir proje öngörmüştür. Komşuluk Politikasının ilk ayağı çok yönlü politika üretmek, ikinci ayağı politik diyalog ve reform süreci geliştirmek, üçüncü ayağı ise adalet, özgürlük ve güvenlik işbirliğidir. Farklı ayaklar arasındaki fark pratikte net çizgilerle ayrılmamıştır. Örneğin enerji, çok önemli bir dış politika kaygısı olarak politik, yasal, sosyal politika ve güvenlik gibi çeşitli konularda başat unsur olabilmektedir. (Carafa ve Kopra, 2008:6)

AB’nin Komşuluk Politikası, AB’ye aday olma statüsünde olmayan ve Birliğin yakın komşuları İsrail, Ürdün, Moldova, Fas, Tunus, Filistin, Ukrayna, Ermenistan, Azerbaycan, Mısır, Gürcistan, Lübnan, Cezayir, Suriye, Libya ve Belarus olmak üzere 16 ülkeyi kapsamaktadır. AB’nin MENA (Middle East and North Africa) ülkelerine yönelik politikaları üç ayakta inşa etmiştir. Bunlar; koşulların düzelmesi, demokrasi inşasını destekleyen yeni unsurlar, sürdürülebilir sosyo ekonomik gelişime daha güçlü odaklı olmak yönündeki hedeflerden oluşmaktadır. (Biscop vd 2012:29) Komşuluk politikasının hedefi komşu ülkeler arası refah ve güvenliği sağlayarak kültürel ve ekonomik bağların

güçlendirilmesidir. Her bir komşu ülkenin ihtiyaçları göz önünde bulundurularak farklılaştırılmış projeler sunulmuştur. Komşuluk politikası; Avrupa Strateji Belgesi ile de uyumlu olarak kalkınma, çevre, silahsızlanma, terörizm konularında çözüm arayışları ve ortak çalışmalar yürütmüştür. (http://www.bilgesam.org/incele/800/-avrupa-komsuluk-politikasi/#.V_Ylx-iLTDC Erişim Tarihi:26.12.2009) Böylece AB çevresinde AB gözetiminde dost ve istikrarlı bir kuşak oluşturmak hedeflenmiştir. Tıpkı genişleme sürecinde Kopenhag Kriterleri'nin öne sürülmesi gibi Avrupa Komşuluk Politikasında da Eylem Planları AB'ye uyumluluğu derecelendirmektedir. Komşuluk Politikası'nda AB, üç ana ilkeyi benimsemiştir. Bunlar; ülkelere tam üyelik veya katılım seçenekleri sunmama, ülkeleri üye standartlara ulaştırma, imtiyazlı ilişkilerle gümrük ve iktisadi bütünlüğü sağlamak ilkeleridir. Aslında bu ilkelerle Avrupa ülkelerine cazibe alanları olarak alternatif oluşturarak yasadışı göç, Batı karşıtlığı ve terörizmin engellenmesi amaçlanmıştır. Eylem Planları ise ortak değerlere bağlılık, etkili siyasi diyalog, ekonomik ve sosyal kalkınma politikası, ticaret ve iç pazar, enerji, ulaşım gibi altı unsurdan oluşmaktadır. (Soruş,2014)

Avrupa Komşuluk Politikası'nda Adalet ve İçişleri alanında baskın olan konu AB üye devletlerinin ana kaygısı olarak, yasal olmayan (illegal) göç olmuştur. Bu yaklaşım AB'nin kimliğine karşı tehditler algıladığına dair güvenlik kaygısı olarak açıklanabilmektedir. Ancak bu yaklaşım Barselona Sürecinde hedeflediği tüm bölgeleri kapsayan barış ve huzur yaratma hedefi ile çelişki içerisindedir. (Carafa ve Korpa, 2008:9)

Komşu ülkelerde yaşanan iç savaşlar ve sınır problemleri nedeniyle AB üye ülkelerinin gönderdiği silahlı kuvvetler, bütçe maliyetlerini sarsabilecek düzeye gelebilmektedir. Avrupa, bu gibi nedenlerle sorunlar çıktıktan sonra iyileştirme stratejisi ile değilde bu tür sorunların meydana gelmesini engelleyen strateji ve araçlarla daha az maliyet harcaması gerektiğine inanarak Avrupa Komşuluk Politikası ve Geniş Avrupa stratejilerini geliştirmiştir. Bölgesel ve küresel istikrarı kazanmanın yolunu ABD'nin yaptığı gibi askeri güce yatırım yapmakta değil, siyasi kültürün dönüşümü ve demokrasilere yapılan yatırımlarda görmüştür. (Yücel, 2007:167)

2003 Avrupa Güvenlik Stratejisi belgesi; terör, kitle imha silahları, bölgesel çatışmalar, başarısız devletler ve organize suç gibi sorunlara çözüm arayışının yanında “Komşularla Güvenliği İnşa Etmek” başlığı ile AB’nin komşularıyla güvenliği sağlamanın anlam ve önemi üzerinde durmuştur. Nitekim bahsi geçen meselelerin yoğunlaştığı bölgeler, AB ülkelerinin komşularının temel meseleleridir. (Arman,2011:51)

Avrupa Komşuluk Politikası’nın araçları 2003 yılında Komisyon tarafından düzenlenen “Daha Geniş Avrupa Komşuluğu: Doğu ve Güney Komşularıyla İlişkiler İçin Yeni Bir Çerçeve (*Wider European Neighborhood: A New Framework For Relations With Our Eastern and Southern Neighbours*)” isimli belgede belirlenmiştir. Bu araçlar; iç pazarla ilgili düzenlemeler başta olmak üzere ticari ilişkiler ve Birlik pazarının ortak ülkelere açılması, yasal göç ve göçmenlere ilişkin yeni düzenlemeler, güvenlik alanında işbirliği, insan haklarının gelişimi, kültürel işbirliği, enerji, ulaştırma ve iletişim, “Avrupa Araştırma Alanı”na yeni ülkelerin dahil edilmesi, yeni yatırım ve koruma araçları, küresel ticari sistem ile bütünleşme, sivil toplum ve yerel yönetimin desteklenmesi, yeni finans kaynakları gibi bir dizi araçlardan oluşmaktadır. (Arman,2011:54-55) Komşuluk Politikası’nın diğer aracı ise 7 Mayıs 2009 tarihinde Ermenistan, Azerbaycan, Beyaz Rusya, Gürcistan, Moldova, Ukrayna ve Rusya arasında Prag’da düzenlenen zirvede ilan edilen “Avrupa Birliği Doğu Ortaklığı”dır. (Arman,2011:58)

Avrupa Komşuluk Politikası, iç siyasetten daha geniş çapta oyuncu ve süreç içerdiğinden Avrupa dış politikası ile bitişik düşünülmemelidir. (Biscop vd 2012:29) Komşuluk Politikası gibi oldukça uzun dönem uzmanlık süreci isteyen önemli bir politikanın sorumlusu olarak dış ilişkilerden sorumlu bir Konsey üyesinin görevlendirilmesi, Birliğin üzerinde durması gereken bir sorundur. (Arman,2011:54-55)

AAO (Avrupa Akdeniz Ortaklığı) ile AKP (Avrupa Komşuluk Politikası) arasında dökümanlar açısından belirgin ve ayırıcı bir fark olmamakla birlikte her ikisi de ekonomik işbirliği ve politik diyalog hedeflemiştir. Akdeniz Ortaklığında bu ilişkiler ortaklık antlaşmaları ile yürütülürken, Avrupa Komşuluk Politikasında bu süreç, Eylem Planları ile gerçekleşmektedir. Bununla birlikte AKP’de yer alan ülkelerin AAO’da yer alması

bunların birbirinin devamı olduğu sonucuna işaret etmemektedir. Özellikle AKP bir ihtiyaç doğrultusunda insan yaklaşımı ve güvenlik unsuru açısından diğer politikalarından ayrılmaktadır. (Arman,2011:55-56) Bu noktada AB, komşularının güvensizliğini AB vatandaşlarının da güvensizliği olarak görmektedir. (Arman,2011:51)

Avrupa dış politikasının şekillenmesinde, gelişmekte olan ülkeler ve gelişme hedefleri ikinci planda tutulmaktadır. Bu da gelişmekte olan ülkelerin ABD ve Rusya gibi büyük güçlerden ziyade AB seviyesini muhatap almasının nedenini oluşturmaktadır. (Mold, 2007:19)

2. AB'NİN ULUSLARARASI TERÖRİZM İLE MÜCADELE POLİTİKASI

Avrupa'nın geldiği noktada özgürlük ve refah içerisinde olması, yirminci yüzyılın ilk yarısında uluslararası ortamda görüldüğü gibi çatışma ve tehditlerin ülkeleri sıfır noktasına getireceği endişesi nedeniyle olmuştur. AB sayesinde önemli Avrupa ülkeleri, aralarındaki sorunlara işbirliği ile yaklaşmış ve günün problemlerinde barışçıl yollar denenmiştir. (<http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/78367.pdf> Erişim Tarihi: 12.12.2003)

Uluslararası ilişkilerde AB'nin potansiyel belirleyici rolü ve hareket noktaları AB dışındakiler için de oldukça önem arz etmektedir. 21 Eylül 2001'de Olağanüstü Avrupa Konseyi içeride ve dışarıda, ABD ile dayanışma içerisinde terörün neden ve sonuçları ile başa çıkabilmek için önlemler almıştır. Tek Pazar ve ticari/ekonomik yeterlilikler çerçevesinde mali pazarlardan Avrupa hava yollarına kadar destek ve istikrar amaçlanmıştır. (Gökay, 2002:128) 11 Eylül bağlamında adalet ve içişlerine yönelik ortak bir tavır sergilenmiştir. Böylece Avrupa; ortak tutuklama kararı, terörizmin genel tanımı, kara para aklama, istihbaratın güçlenmesi için işbirliği, biyolojik ve diğer ataklara karşı sivilleri koruma gibi bir dizi iç önlemleri uygulama alanı hazırlamıştır.

Uluslararası işbirliği; hiçbir devletin terörizm gibi küresel sorunu tek başına halledemeyeceği gerçeği düşünüldüğünde, terörizmle mücadelenin olmazsa olmazıdır. Ancak terörizmin küreselleşmesi maalesef uluslararası işbirliğinin gelişiminden daha hızlı ilerlemektedir. Terörle mücadelede hızlı, tam ve bütüncül uluslararası işbirliğini gerçekleştirmek ve işbirliği mekanizmalarını etkili kullanmak küresel barış ve güvenliğe atılan adımlardır. (Ergül, 2011: 192) Her ülke terörle mücadeleyi en üst seviyelere koymaktadır. Çünkü ülkeler egemenlik haklarını ve hukukunu uygulayacağı bölgeyi muhafaza etmek istemektedir. Avrupa ülkeleri de terörizm adına yeni tehditler algıladıklarında Avrupa Topluluğu; Avrupa Konsey Çerçeve Kararları gibi çok yönlü toplu kararlar ulusal hukuklarını harmanlamışlardır. Schengen Anlaşması ve Maastricht Anlaşması gibi uygulamalar ulusal zeminden daha bağımsız ve Birliğe düzenli rejim kazandırma yolunda önemli girişimlerdir. (Higgins, Florya, 2003:98)

Avrupa Topluluğu ve Avrupa Konseyi arasındaki işbirliği ve ilişkiler Avrupa Ekonomik Topluluğu Sözleşmesinin 230. bentine dayanmaktadır. Burada Avrupa Topluluğu'na, Avrupa Konseyi ile işbirliğini oluşturmak için uygun durumu kurmasına izin verilmektedir. Bu paragraf Avrupa Ekonomik Topluluğu içerisinde organize suçlar ve terörizmle başa çıkmaya ilgili sözleşmenin uygulanmasına dair tüm konuları içermektedir. Terörizme karşı mücadelede üye devletler Avrupa Ekonomik Topluluğu Anlaşmasının 100,100A ve 235. bentlerini kullanabilmektedir. Burada 100. bent Konsey Bakanlarına, Komisyonun önerisine oybirliğine göre karar vermelerine ve Ortak Pazar'ın işleyişi ve kuruluşuna direk etki edebilecek konulara değinmelerine izin vermektedir. 100.bent sadece direktiflerin benimsenmesini kabul ederken, 100A ve 235.bentleri çeşitli düzenlemeleri kapsamaktadır. (Higgins, Florya, 2003:108) 235. Bent, Ortak Pazar'ın işleyişinde topluluk amaçlarından birinin gerçekleştirilmesi için topluluğun girişimde bulunması gerekiyorsa Konsey, Komisyonun önerisi üzerine ve Avrupa Parlamentosunun görüşünü aldıktan sonra oy birliğiyle karar alarak çeşitli düzenlemeleri yapabilmelerini öngörmektedir.

Avrupa devletleri terörizmle mücadelede; İçişleri ve Savunma Bakanlarını içeren ulusal düzeyde yapılanmaları kullanıma sokmuştur. Oluşturulan yapıların karmaşık

yapıda olması verimsizliklerinin de nedeni olmuştur. Terörle mücadelede girişimler ulusal politikaları içermesine rağmen tatminkar çözümler üretmemektedirler. (Higgins ve Florya, 2003:98)

Avrupa Konseyi Çerçeve Tasarıları ile bir seri düzenleme oluşturmakta ve üyelerin imzaları ve onayına sunulmaktadır. Avrupa Konseyi Uzmanlar Komitesi'nin hazırladığı teröre karşı bir takım düzenlemeler, üye devletlerin veya çalışma gruplarının talepleriyle gerçekleştirilmektedir. Suç Sorunları Avrupa Komitesi (Europe Committee on Crime Problems); çeşitli düzenlemelerin uygulanmasını sağlamak, uygulamada herhangi bir zorlukta dostane çözümleri kolaylaştırmak için Komiteye bazı yetkiler tanımıştır. Buna göre bu Komite; çeşitli üye devletlerin kimliğinden oluşmakta, herhangi düzenlemede yorumlama sorunlarını giderebilmekte, Bakanlar Komitesi'nin yürürlükte olan anlaşmanın bir bentini tamamlamak veya değiştirmek için tekliflerini tasarlayabilmektedir. (Higgins ve Florya, 2003:98)

Bir takım önlemlerin alınmasında, temel özgürlükler ve İnsan Hakları Koruma Anlaşması (1950) ve onun uygulayıcı ve denetleyicileri olarak Mahkeme ve Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'nu da göz önünde bulundurmak gerekmektedir. Bazen anın şartlarına göre yapılan düzenlemelerde işbirliğini reddeden hükümler bulunabilmektedir. Bu esnekliğin nedeni, coğrafi alanlar veya üye devletlerin yasal politikalarından kaynaklanabilmektedir. Ancak bu durum zaman zaman anlaşmaya taraf ülkeleri gerekli yasal sorumluluktan kaçınmalarını kolaylaştırıcı unsurlar olarak görülebilmektedir. Aslında işbirliğini bozacak durumlar tüm anlaşmalarda şu şartlarla belirlenmiştir ki; ülkenin yasal sisteminin temel kuralları, egemenliği zedeleyen riskler, hukuk ve düzeni bozacak hükümler, devletlerin çıkarlarını zedeleyecek hükümler, ırk ve din gibi politik politik görüşten kaynaklı sıkıntılardır. AB üye devletlerin gerçekleştirdiği işbirlikleri, teröre karşı ortak farkındalık uyandırmakla kalmamakta terörden kaynaklı saldırılarda kovuşturma sürecini de hızlandırmaktadır. (Higgins ve Florya, 2003:99) Gerçekleştirilen girişimler, birbirine birleştirilmiş ve çok fazla ancak örgütsel gelişim açısından verimliliği ve güvenilirliği sorgulanan girişimlerdir. (Higgins ve Florya, 2003:107)

Avrupa'nın terörle mücadelesinde en büyük sorunlardan biri, terör örgütleri hakkında öngörü yetersizliği ve kavranamamazlıktır. Ayrıca bu coğrafyanın yeni yüzyılda bu tür olaylarla deneyimsizliği, saldırının nereden ve ne şekilde geleceği sorunu ele alanlar için öngörülemeyen bir karadelik olarak karşılıklarına çıkmaktadır. Bu nedenle biyolojik ve kimyasal senaryolar, nükleer terörizm gibi çeşitli teorileri hesaba katan bir güvenlik ağını oluşturmak oldukça güç bir hal almaktadır. (Barrodori ve Barca, 2008: 48-50)

2.1. Terörizmin Önlenmesi Avrupa Sözleşmesi (1977)

Avrupa Suç Sorunları Komitesi (ECCP) otoritesinde hükümet uzmanlarınca Avrupa Konseyi bünyesinde hazırlanan “Terörizmin Bastırılmasına Dair Avrupa Sözleşmesi”, çok sayıda devletin yurtdışında işlenen suçlarda sınırlı yargı yetkisinin olması nedeniyle teröristlerin hem geri verme ve hem de soruşturmadan kurtulmalarını için yargı yetkisinde düzenleme yapmıştır. (Ulutaş, Atabey, 2012:389-390) Terörizmin Önlenmesine Dair Avrupa Sözleşmesi (European Convention for the Suppression of Terrorism), 1970'lerin ortasında beliren terör olaylarının artışı nedeniyle hazırlanarak 27 Ocak 1977 tarihinde Strasbourg'da imzalanmış ve 22 Avrupa Konseyi üyesi ülkenin onaylamasıyla 4 Ağustos 1978 tarihinde yürürlüğe girmiştir. (Higgins, Florya,2003:99)

“Siyasi Suç” teriminin genel bir tanımı olmadığından ve devletlerin yorumuna bağlı olarak tanımlanmakta olduğundan uluslararası sözleşmelerde terör eylemleri nedeniyle suçlanan veya mahkum edilenlerin geri vermede ciddi boşluklar bulunmaktadır. Bu sözleşme ise bir devletin siyasi suç olarak nitelendirdiği ve geri vermeyi reddetmesini sağlayan konuların sınırlandırılmasını sağlamaktadır. Sözleşmeye göre sınırlanan bu suçlar siyasi içerikli olsa dahi “siyasi suç” kapsamında değerlendirilmeyecektir. (Ulutaş, Atabey,2012:392-393) Daha önce düzenlenen 13 Aralık 1957 tarihli Suçluların İadesine Dair Avrupa Sözleşmesi (SİDAS) ve 20 Nisan 1959 tarihli Ceza İşlerinde Karşılıklı Adli Yardım Avrupa Sözleşmelerinin; devletlerin, geri verme ve adli yardımlaşma düzenlemelerini tamamlayarak veya gerekli yerleri düzelterek, bu düzenlemeleri tek bir belgede toplaması açısından önemli olan Terörizmin Bastırılmasına Dair Avrupa

Sözleşmesi'nin ilk çalışması suçluların iadesi hakkındadır. (Ulutaş, Atabey, 2012:391-392)

Bu sözleşmenin 1. ve 2. Maddesi taraf ülkelerin artık siyasi suç olarak göz önünde bulundurmayaacağı suçları listelemektedir. Bu suçlar içerisinde yasadışı olarak uçakları ele geçirme, hayata yönelik ciddi suçlar, uluslararası korunan kişilerin fiziksel bütünlüğü ve özgürlüğü, adam kaçırmaya, rehin alma, alıkoymaya, bomba kullanımını içeren suçlar, el bombası, roket ve otomatik ateşli silah, bombalı paket gibi insan hayatına kast eden unsurlar bulunmaktadır. Bu sözleşmenin ana hedefi; terör eylemlerini önleyen bazı kısıtları listelemektir. Saldırganlarla ilgili olarak geri verme işlemlerinin hızlanmasını sağlayarak terör saldırılarına ilişkin suçlarda cezai kovuşturmada karşılıklı maksimum dayanışmayı sağlamaktadır. Sözleşme içerisinde suçluların geri verilmesine ilişkin anlaşmazlıklarda dostane bir çözüm bulunamazsa, 10.maddedeki hüküm devreye girmektedir. Sistemin işlerliği, anlaşmanın 13. Maddesi gereği üyeler şart koştuğundan sorgulanmaktadır. Örneğin; Fransa Hükümeti, politik olan veya politik güdüyle işlenen saldırılarda suçluları geri vermeyi red hakkını saklı tutmakta ve sözleşmenin koruma hakkını baltalamaması gerektiğini, Fransız anayasası ve ceza hukukuna saygı gösterilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Bu gibi durumlarda sözleşmenin bağlayıcı olmaması, tek taraflı deklarasyonla bu koruyucu sistemin geniş bir kısmının ihlal edilebilmesi sözleşmenin verimliliğine dair kuşkuları arttırmıştır. Ancak Fransa'nın 10 yıl sonra sözleşmeyi imzalaması ve uluslararası alanda hassas tavır sergilemesinde Fransa'da 1986 Eylül saldırılarının gerektirdiği ani ihtiyaçlar oldukça önemli rol oynamaktadır. Bu durum da beraberinde birçok tartışmayı getirmiş; devletlerin kendini iyi hissetme ihtiyacı ile sözleşmeyi onayladığına dair eleştirilere karşılık bu sözleşmenin onaylanmasının doktrine oldukça önemli kazanımlarının da olduğunu ve şiddetin artık siyasetin doğası gereği olarak algılanmayacağını dile getiren kesim de belirlemiştir. (Higgins ve Florya, 2003:100-101)

Avrupa Konseyi üyeleri bu sözleşme ile daha sıkı bir işbirliğine giderek faillerin kovuşturulması ve cezalandırılmasına ilişkin düzenlemelerde bulunmuşlardır. 16 maddeden oluşan bu sözleşme, Avrupa'da beliren ve belirmeye müsait teşhirci

hareketlerin, istikrar ve güvenliği bozmaya yönelik terörist eylemlerin, birliğin birleşen gücüyle zayıflatılması ve suç faillerinin kovuşturma ve cezadan kurtulmamaları için etkin önlemlerin alınması öngörülmüştür.

Avrupa Konseyi, 1978 Mart ayında İtalyan Başbakanının kaçırılıp öldürülmesi olaylarının ardından tırmanan terör karşısında aynı yılın Nisan ayında terörle mücadelede işbirliğini geliştirme kararı almıştır. 4 Aralık 1979 tarihinde Dublin’de 9 üyenin Adalet Bakanları tarafından Dublin Anlaşması onaylanmıştır. Bu sözleşmede 1977 Strasbourg sözleşmesinin terörle ilgili hükümleri yeniden değerlendirilmiştir. Buna göre terörle ilgili hükümlerin uygulanması için, Topluluk üye ülkelerin terörle mücadeleye dair anlaşmanın uygulanmasına dair ortak görüşlerinin olması durumu şart koşulmuştur. Bu sözleşme 1977 Strasbourg sözleşmesinin Avrupa Ekonomik Topluluğu üyeleri arasında uygulanabilir olmasını amaçlamaktadır. Özellikle ciddi terör suçlarında üye devletlerin saldırganları geri vermeyi reddetme hakkı geleneksel kural olan politik suçlarda suçluların geri verilmesi hariç olmak üzere yasaklanmaktadır. Avrupa Konseyi, üye devletlerin Terörü Önleme Avrupa Sözleşmesi’ni başarıyla onaylanmasıyla 1986 ve sonrasında uluslararası terörün tırmanışa geçmesi, Fransa hükümetini güçsüz hissettirmiştir. Bunun sonucunda Fransa; 1987 yılında Strasbourg ve Dublin Anlaşmasını onaylamaya karar vermiştir. Avrupa Terörizmin Önlenmesi Sözleşmesinin başarısından dolayı tüm Avrupa Ekonomik Topluluğu üyeleri, Dublin Anlaşmasını onaylamamıştır. (Higgins ve Florya, 2003:103-104)

2.2. Maastricht Anlaşması ve Üçüncü Sütun’un Terörizmle Mücadele Unsuru

1993 yılında yürürlüğe giren Maastricht Antlaşması ile ekonomik birliği oluşturan topluluklara ikinci ve üçüncü sütunlar da eklenmiş, Toplulukların Birliğe dönüşümü sağlanmış ve ODGP ve Adalet ve İçişleri ile entegrasyona farklı boyut kazandırılmıştır. Maastricht antlaşması ile iç güvenlik alanında iltica, dış sınırları koruma, dolandırıcılık, medeni hukuk, ceza hukuku, gümrük ve polis teşkilatlararası işbirliği öngörülmüştür. (Ovalı,2006:90)

Maastricht Anlaşması'nın Üçüncü Sütunu terörle ilgilenmesinin yanı sıra göç ve iltica, uyuşturucu madde kaçakçılığı ve örgütlü suçlar da yer almakta ve işbirliği yoluna gidilmesini hedef göstermektedir. Maastricht Anlaşmasının bu sütunu; Avrupa'nın iç güvenlik politikasına yasal bir duruş sağlamıştır. Batı Avrupa'da terörizm, uyuşturucu, örgütlü suçlar gibi etkenlerin kaynağını göçmenler olarak işaret eden bu sütun, Avrupa genelinde "İrkçılık" olgusunu da beraberinde getirmesi açısından önemlidir. Bu da göçmen grupların ve özellikle ırkçılık karşıtı örgütlerin hükümlere karşı daha çok bilinmesine yol açmıştır. Bu da liberal yönetimlerin terörizmle başa çıkmak adına daha otoriter ya da totaliter rejimlere dönüşebileceği ihtimalini doğurmuştur. Halbuki; AB'nin anti-terörizm faaliyetlerinin en önemli hedeflerinden biri liberal demokrasinin korunmasıdır. (Asan, 2007:44-56)

Küreselleşme ile birlikte terörizm; yasadışı göç, uyuşturucu, organize suçlarla daha yakın ilişki içerisine girmiştir. Böylece, terör sorunu çözümlenemedikçe yeni sorunlar doğacaktır ki, bugün Türkiye ve Avrupa'nın yakından ilişkili olduğu Mülteci Krizi meselesi buna örnek verilebilir. Maastricht Anlaşması; Schengen anlaşmasından daha kapsayıcı ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ile uyumlu şekilde iç güvenlikle ilgili sorunları çözmek için gerekli zemini yaratmıştır. (Kedikli, 2006:57-58)

2.3. Amsterdam Anlaşması ve Üçüncü Sütun'un Terörizmle Mücadele Unsuru

Uluslararası işbirliğinin cezai konulardaki amacı, suç faillerinin cezasız kalmalarının önüne geçebilmek ve suçluluk oranını en aza indirmektir. Amsterdam Anlaşması'nın temel hedefi; örgütlü suçlar ve terörle mücadelede kamu güvenliğinin korunmasını ve istikrarını Birlik genelinde sağlamaktır. Bu anlaşma ile Maastricht hükümlerine sadık kalınırken, "Cezai Konularda Polis ve Adli İşbirliği" ne dair hükümlere göre terörle üç şekilde mücadele stratejisi belirlenmiştir. İlk olarak EUROPOL dahil polis örgütleri, gümrük ve yetkili kurumlar arasında yakın işbirliği; ikinci olarak üye ülkelerin

adli ve diğ er yetkili organları ile iş birli ğ i; üçüncü olarak gerekli görüldü ğ ünde ö lkelerin cezai konularda mevzuatını yakınlaşt ırma ktır. Avrupa Birli ğ i Antlaş masının 29. Maddesine Amsterdam Antlaş masına göre getirilen hük ümde, AB üyesi devletlerin terörizmle mücadele konusuna bir açıklama getirmiştir. Buna göre terörle mücadeleyi AB adına yürütecek olan kurumun EUROPOL olması kararlaştırılmış, EUROPOL'un kuruluş una ilişkin anlaş ma 1 Ekim 1998 tarihinde yürürlü ğ e girmiş ve AB üye devletleri arasında 1 Ocak 1999 tarihinde terörle mücadele için polis örgütleri arasında etkileş im sağ lanmıştır. (Çitlio ğ lu, 2005:223)

Amsterdam Antlaş ması ve bahsedeceğ imiz Schengen Antlaş ması ile istihdam gibi konularda düzenlemelere gidilirken Ortak Dış ve Güvenlik Politikasının etkinli ğ i için de düzenlemeler yapılmıştır. Ayrıca Amsterdam Antlaş ması; iç sınırlarda kontrollerin kaldırılması, transit vize, üçüncü ö lke vatandaşlarının dolaş ımı ve ikamet, uyuşt urucu ve suç luların iadesi konularına da değ inmektedir.. (Ülger,2015:69) Antlaş ma içeri ğ i bu unsurlara ek olarak insan hakları, özgürlük, demokrasi, hukukun üstünlü ğ ü gibi AB için oldukça hassas noktalara atıflar yapmaktadır. (Yücel,2007:108)

Amsterdam Antlaş ması ile iç güvenlik ve terör ile mücadele anlamında Birlik içinde yeni bir sayfa açmış, Maastricht Antlaş masının Birlik hedeflerine ulaşabilmesi için kişilerin serbest dolaş ımının gerekli oldu ğ u ve mevcut endişelerin aşılacağını ö ngörerek konunun üçüncü sütununu buna ayırmıştır. Ancak gerek adalet ve iç iş leri alanında, gerek hükümetlerarası iş birli ğ i mekanizması alanında gerekse devletlerin iç güvenlik alanında çeşitli önlemler alma haklarının olması gibi yapısal durumlar nedeniyle birtakım endişeler oluşmuştur. Böylece Maastricht Antlaş ması ile Schengen hükümlerine ba ğ lı devletler ve özel düzenleme yapmak isteyen devletler arasında ikilik yaşanmıştır. Amsterdam Antlaş ması; Schengen'i AB yetki alanına dahil ederek bu ikili ğ in aşılmasını sağ lamıştır. Amsterdam Antlaş ması; vize, iltica, göç, serbest dolaş ımla ilgili konuları hükümetlerarası iş birli ğ i alanları olmaktan çıkarıp üçüncü sütundan birinci sütuna aktararak bu konuları Birlik hukukuna dahil etmiştir. Sözkonusu Antlaş ma, bu yeniliklerle üçüncü sütunu ele alırken, üye ö lkelerdeki farklı yasal uygulamaları oluşt uran sorunları ortadan kaldırmak

için “Avrupa Adli Sahası”nı oluşturmaya yönelik politikaları uygulamaya koymayı da öngörmüştür. (Ovalı,2006:90-91)

Amsterdam Anlaşması'nın ardından alınan Tampere Zirve kararları, terörle mücadelede önemli bir yol haritası olması bakımından önemlidir. Zirvenin dört ana gündem maddelerinden biri olarak, “birlik genelinde suça karşı savaş” başlığında terörizm başta olmak üzere iç güvenlik tehditleri için ortak soruşturma ekipleri kurulması öngörülmüş ve alınacak güvenlik önlemlerinin uygulanacağı ortak adli alanın kurulması öngörülmüştür. Adli işbirliğinin hayata geçirilmesi, polisiye faaliyetlerin adli denetime girmesi, suçla ilgili konularda karşılıklı adli yardım şartı, Avrupa polis şefleri görev gücü kurulması gibi gelişmeler zirvenin olumlu sonuçlarıdır. (Ovalı, 2006:91) Bu zirvede terör konusu, örgüt çapında suçla mücadele başlığı altında değerlendirilmiştir. Burada alınan önemli karar olarak EUROJUST'un kurulma kararı olmuştur. Buna göre EUROJUST; üye devletlerden bağımsız çalışacak, yargı organları arasında koordinasyonu sağlayacak ve örgütlü suç davalarında ceza kovuşturmalarını desteklemek görevini yerine getirecektir. (Kedikli, 2006:60-61)

Amsterdam Anlaşması ile EUROPOL'ün görev alanı derinleştirilerek terörizm, uyuşturucu madde ticareti ve kaçakçılık suçlarıyla mücadele edebileceği şekilde donatılmıştır. Amsterdam Anlaşması'nın 29. Maddesi uyarınca terörizmle mücadelede atılacak adımlara dikkat edilmiştir. Anlaşmaya göre;

- EUROPOL dahil polis örgütleri, gümrükler ve diğer yetkili kurumlar arasında daha yakın işbirliği,
- Üyelerin adli ve diğer yetkili organları arasında yakın işbirliği,
- Gerekliğinde üye devletlerin cezai konularda mevzuatlarını yakınlaştırmak (Arslan,2013:66-67)

Amsterdam Antlaşması; Petersberg görevlerini AB'nin yasal sistemine dahil ederek OGDG altında yürütülecek görevlerin içeriğini belirlemeye ve AB-BAB arası bağın kuvvetlendirilmesine odaklanmıştır. Böylece Birlik, Petersberg görevlerini uygularken

BAB'ın savunma imkanlarını kullanabilecektir. Ayrıca BAB üyesi olmayan AB üyesi devletler de ilgili görevlerin planlanmasında eşit koşullarda dahil olabileceği düzenlenmiştir. BAB'ın askeri kuvvetlerinin AB'ye dahil edilmesi, İngiltere ve Danimarka gibi ülkelerin AB'nin NATO yerine geçeceği endişesi nedeniyle sekteye uğrasa da Nice Zirvesinde BAB'ın AB ile bütünleşmesi sağlanmıştır. (Yücel,2007:105-106)

2.4. TREVI

1 ve 2 Aralık 1975 tarihinde Roma'da Avrupa Konseyi; İngiltere başbakanının iç güvenlik sorunlarıyla ilgili bakanların (İçişleri, Adalet) düzenli şekilde hukuk ve toplum düzenine ilişkin sorunları tartışabileceği toplantılar yapılması teklifini kabul etmiştir. Bakanların ilk konferansı 29 Temmuz 1976 Lüksemburg'da gerçekleşmiştir. Bu konferans TREVI (Terrorism, Radicalism, Extremism, International Violence) olarak adlandırılmış ve teklifler öne sürerek çalışmalar hazırlayan 4 uzman grubu oluşturulmuştur.

Söz konusu grupların çalışma düzenini ele alacak olursak ilk grup yani TREVI 1 grubunun görev alanı, terörle mücadele ve bu alanda bilgi akışının hızlı ve güvenli olmasını sağlayan iletişim ağının kurulması olarak ifade edilebilmektedir. TREVI 2 grubu görev alanı ise hukuk ve istikrarın devamı için hızlı bilgi akımı ve operasyonların teknik boyutunu geliştiren eğitimli personellerden sorumlu olmasıdır. TREVI 3 grubu görev alanı ise 1986 yılında narkotik kaçakçılığına ve organize suçlara yönelik strateji koordine etmekten sorumlu olmasıdır. Son olarak TREVI 4 grubu görev alanı ise 1989 Avrupa Topluluğu içerisindeki sınırlarda kontrollerin kaldırılmasına ilişkin çalışmaları yürütmek amacıyla kurulmuştur. Bu gruplar tarafından hazırlanan raporlar bakanlık görevlilerinin, yüksek dereceli memurların ve polis müdürlerinin oluşturduğu komiteye sunmuşlardır. Bu raporların bakanlara ulaşmasının ardından TREVI bakanları her 6 ayda bir toplanarak fikir alışverişinde bulunmuşlardır. (Ovalı,2006:87)

Politik ve teknik olarak bazı uzmanlarca faydalı olarak değerlendirilmesine rağmen TREVI oluşumu, işlevlerinin gizliliği neticesinde verimli olduğu kesin olarak gözlemlenmemektedir. Yapısal zayıflıklar, daimi sekreteryaya ve çalışma mekanizmasına sahip olmaması, ulusal düzeyde sorumluluğa sahip olmaları, yasal farklılıklar ve bilgi alışverişindeki çekinceler TREVI'nin etkili bir mücadele unsuru oluşumunu engellemiştir. (Ovalı,2006:88) 1978 'de İtalyan Başbakanı Aldo Moro'nun terörist faaliyetleri sonucu öldürülmesi üzerine TREVI'nin yetersizliği görülmüştür. Ayrıca göç ile ilgili toplantılar, göç ve terörün yakın ilişkisi sebebiyle TREVI toplantıları ile paralel tutulmuştur. Bu çerçevede topluluk dış sınırlara geçiş hakkında standart vize sisteminden farklı olarak üye devletlerin kısa süreli dış ziyaretlerde bir takım önlemler almasını içeren bir sözleşme gündeme getirilmiştir. Ancak, Birleşik Krallık ve İspanya arasındaki Cebelitarık sorunu nedeniyle bu girişim engellenmiştir. (Higgins ve Florya, 2003:105-106)

2.5. Schengen Antlaşması

1985 yılında İngiltere ve İrlanda hariç Topluluk üyesi devletler arasında imzalanan antlaşma ile oluşturulan Schengen Planı; üye devletlerarası işbirliğini artırmış, kişilerin serbest dolaşımında kolaylık getirmiştir. Söz konusu girişim ile üye devletlerarası işbirliğinden Topluluk otoritesine geçiş süreci hızlandırılmıştır. (Yücel,2007:107)

İç sınırların kaldırılması konusunda istekli olan devletler; uyuşturucu kaçakçılığı, terörizmin alan elde etmesi gibi tehditleri gidermek için Schengen Antlaşması sürecine gitmiştir. (Ovalı, 2006:88) 1985'te temeli atılan Schengen Anlaşması; sonraki süreçte katılımcıların artacağı bir kuruluş olarak; Fransa, Almanya ve Benelux (Belçika, Lüksemburg, Hollanda) ülkeleri tarafından iç sınırları kaldırmak ve güvenlik alanında işbirliği sağlamak, yasadışı göç ile mücadele anlamında düzenlemeler getirilen bir anlaşmadır. (Kedikli, 2006: 55-57) Bu beş ülke sözleşmeyi 19 Haziran 1990'da imzalanmış ve sözleşme 1995 yılında yürürlüğe girmiştir. Sözleşme ile sınır kontrolleri kaldırılmış, ortak dış sınır oluşturulmuş ve sınır kontrollerinde ortak kurallar sistemi getirilmiştir. Söz konusu kurallar bütünü ortak vize rejimi, polis, gümrükler ve adalet

alanında işbirliğinin gelişimi, terörizm ve organize suçlara yönelik ilave önlemleri de içermektedir. (Ekici, 2010:48)

Schengen bölgesi, AB'ye üye olmayan Norveç, İzlanda ve İsviçre ülkelerini de kapsayan 26 üyeli ve yaklaşık 400 milyon nüfuslu tek bir devlet gibi ancak herhangi bir iç sınır kontrolü olmadan işlemektedir. Schengen sistemi ile Avrupa'da sınırların önemi olmadan gidiş geliş yaşanmakta ve Avrupa içerisinde istikrar sağlanmaya çalışılmaktadır. Teröristler bu sistemle geri verme avantajından yararlanamamaktadır. (Higgins ve Florya, 2003:98) Böylece antlaşmanın getirdiği sonuçlar Maastricht antlaşmasının üçüncü sütununda yer almış ve daha yakın işbirliğinin gerekli olduğu vurgulanmıştır. (Ekici,2010:49)

Schengen Bilgi Sistemi ise 1990 Schengen Konvansiyonunda gündeme getirilmiş, yüksek seviyede etkili ve geniş çaplı istihbarat sistemidir. Schengen devletlerinde dış sınırların korunması ve kuralların düzgün şekilde uygulanmasını sağlayarak yetkili makamlara kayıp veya aranan kişiler/nesneler için uyarılar sağlamaktadır. Sadece kişi ve nesnelere hakkında bilgiler içermekle kalmamış, aranan kişi veya nesne bulunduğu ne yapılacağına ilişkin kuralları da açıkça ifade etmektedir. Bu anlamda SIS (Schengen Information System) 'in ana amacı iç sınır kontrollerinin olmadığı Schengen devletlerinde iç güvenliği sağlamaktır. SIS, Schengen Antlaşması ülkelerinin bir kısmı ve tüm AB üye devletleri tarafından yürürlüktedir. (http://ec.europa.eu/dgs/home-affairs/what-we-do/policies/borders-and-visas/schengen-information-system/index_en.htm)

Erişim Tarihi:16.12.2015) Bu sistem ile terörizm, organize suç, kaçakçılık,yasadışı göç gibi konularda devletlerin faydalanabileceği bilgi bankası oluşturulmuştur. Ancak çeşitli sorunlar neticesinde istenen başarının elde edilmesi mümkün olmamıştır. (Ovalı,2006:89) Schengen Antlaşması ile taraf ülkeler özgür dolaşım hakkı elde ederken AT dışındaki ülkelere Avrupa daha kapalı hale getirilmiştir. (Ovalı,2006:89)

2.6. Terörizmle Mücadelede Eylem Planı

AB, 11 Eylül 2001 tarihinde ABD'nin New York kentinde Dünya Ticaret merkezine ve Washington yakınlarındaki Pentagon'a yapılan kanlı terör saldırıları neticesinde gündem maddesini terörle mücadele olarak üst sıralara koymuştur. Saldırıların arkasından AB, ABD'ye tam siyasi desteğini belirterek yapılan saldırıları kınamış ve bu anlamda uluslararası toplumla dayanışma içerisinde olduğunu göstermiştir. (Ekici, 2012:61) Saldırıların üzerinden çok geçmeden AB, 21 Eylül 2001 tarihinde olağanüstü konsey toplantısı gerçekleştirmiş ve terörizm, yeni yüzyılın dünyaya meydan okuyan en büyük tehdit unsuru olduğunu ele alınmıştır. Terörle mücadele politikasına her zamankinden daha öncelikli değineceğine vurgu yapan AB, "Terörle Mücadelede Eylem Planı" ile bu yönde ilk adımı atmıştır. (Tangör ve Sayın, 2012:88-89)

Saldırıları sonrası AB'nin gerçekleştirdiği Eylem Planı beş ana başlıktan oluşmaktadır. Birinci başlık; üye devletler arasında polis ve adli işbirliğini geliştirmek ve buna paralel olarak üye devletlerin birbirlerinin hukuk sistemlerine kayıtsız şartsız güvenmelerini öngören "Avrupa Tutuklama Emri" oluşturulması ve terörist eylem ve terörizmin tanımının yapılmasını ele alırken; ikinci başlık, uluslararası sözleşmelerin hayata geçirilmesi, BM ve OECD gibi uluslararası örgütlerin bünyesinde bulunan uluslararası sözleşmelerin uygulanması, üçüncü başlık; uçuş güvenliğini ve dış sınırlarda her türlü giriş çıkış güvenliğinin sağlanması ve son olarak beşinci başlık; AB'nin global eylemlerinde eşgüdüm ve koordineli yaklaşım benimsenmesi konuları ele alınmıştır. Bu başlıkların içerisinde alınan önlemlere ek olarak; AB ülkeleri içerisinde kriminal anlamda destek sağlanması, üye devletlerin istihbarat birimleri ve EUROPOL arasında bilgi aktarımı sağlanması, EUROPOL bünyesinde terörizm ile mücadele birliğinin kurulması, sınırlarda ciddi denetim, gerekli durumlarda Schengen Sisteminde kısıtlamaların yapılması, yabancı kişilere oturma izninde sıkılaştırma politikası, terörün finans kaynaklarını belirlemek için üye devletlerin BM sözleşmelerini yürürlüğe sokması, terörizmin finansmanını önlemek için önlemler alınması ve ABD ile işbirliğini ileriye götürecek adımlar atılması kararlaştırılmıştır. (Ekici, 2012:62-63)

11 Eylül sonrası terörle mücadele; yasal, ekonomik, politik, diplomatik alanlarda yürütülmüştür. Yasal alanda iki önemli girişim olarak 19 Eylül 2001 tarihinde Komisyon tarafından hazırlanıp Konseye sunulan Terörle Mücadele Çerçeve Karar Tasarısı ile 25 Eylül 2001'de Konseye sunulan Avrupa Tutuklama Emri ve Teslim Prosedürleri Çerçeve Karar Tasarısı'dır. Terörle Mücadele Çerçeve Karar Tasarısının önemli bir özelliği, terörizmi tanımlamaktan uzak şekilde terörist eylemleri sıralamasıdır. 13 Haziran 2002'de Konsey tarafından kabul edilen, 22 Haziran 2002 tarihinde Avrupa Toplulukları Resmi Gazetesinde yayınlanarak yürürlüğe giren tasarı; işbirliğinin yanında suçluların derhal yargılanmasını veya iadesini öngörmektedir. (Ovalı,2006:94)

2001 saldırıları AB'nin güvenlik politikasında milattır. Saldırıları öncesinde AB'nin terörle mücadelesi; ulusal yasal düzenlemeler, operasyonel birliktelikler, hükümetlerarası işbirliği gibi unsurları kapsarken, terör sorunu ulus devletlerin iç sorunu olarak görülmüştür. 2001 saldırıları sonrası stratejisini belirlemeye çalışan AB; politik, diplomatik ve ekonomik çok boyutlu çeşitli önlemler almıştır. Avrupa Tutuklama Emri ve Terörle Mücadele Çerçeve Kararı gibi yasal düzenlemelerin yanında sınırlardaki kontrollerin artırılması ve olası saldırılara karşı hazırlık tatbikatları izlenmiştir. AB Komisyonu; biyolojik ve kimyasal silahların kullanılması durumuna karşı birtakım önlemleri düzenleyen program hazırlamıştır. Bu programın içeriğinde kitle imha silahları ve etkileri konularında tıbbi ve bilimsel uzmanlık konularını içeren bilgi alışverişi, kamuoyunu bilgilendirme çalışmaları, uyarı sisteminin kurulması ve tedavi imkanlarının geliştirilmesi planlanmıştır. Bu amaçla 27-28 Ekim 2008 tarihinde AB kitle imha silahlarını kullandığı terör sonrasında, alacağı önlemlerin denendiği EUROTOX tatbikatı yapılmış ve bu tatbikata Avusturya, Yunanistan, İtalya, İspanya ve Fransa'dan ekipler katılmıştır. Ayrıca terörle mücadele için mali ve politik desteğin şart olduğuna ve Avrupa Merkez Bankası faiz oranlarında indirime gidileceğine dair önlemler de alınmıştır. Terör örgütlerinin kaynaklarını kesmeyi hedeflemenin yanında terör örgütü listelerinin güncellenmeleri sağlanmış, listede bulunan kişi ve kurumların tüm malvarlıkları dondurularak incelemeye alınmıştır. Diplomatik alanda ise BM kararlarının desteklenmesi, ABD ile iyi ilişkiler, AGSP çerçevesinde güvenlik ve savunmada politik

revizyon, terörizmi Arap ve islam alemiyle eş tutmaktan kaçınma, Ortadoğu Barış Sürecine ivme kazandırma çabalarına destek verme, Afganistan'ın yeniden yapılanmasına katkıda bulunma, İran, Pakistan, Filistin yetkilileriyle teröre başvurulmasını engelleyecek sosyal, ekonomik ve politik önlemler üzerinde fikir alışverişi girişimlerini kapsamaktadır. (Ovalı,2006:96-101)

2.7.CODEXTER

11 Eylül 2001 Saldırılarından sonra terörizmle mücadelede terörizme yönelik analizler yapmak ve verileri değerlendirmek için “Terörizm Uzmanlar Komitesi (CODEXTER)” ve “Terörizme Karşı Çalışma Grubu (COTER)” gibi birimler oluşturulmuş ve EUROPOL'un terörizmle mücadelede eli kuvvetlendirilmiştir. (Arslan, 2013:67) CODEXTER; Avrupa Konseyi'nin eylemleriyle koordinasyon içerisinde terörizme karşı yöntemler belirleyen hükümetlerarası bir organdır. Yumuşak hukukun önemli bir aracı olan bu komite; Avrupa Konseyi Terörizmle Mücadele Konvansiyonu tarafından ileri sürülmüş bir organ olarak, BM Terörle Mücadele Komitesi İcra Müdürlüğü (CTED), BM Uyuşturucu ve Suç Ofisi (UNODC), Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (OSCE), AB ve Terörle Mücadele Küresel Forumu (GCTF) gibi uluslararası kurumlarla yakın işbirliği içerisinde çalışmaktadır. CODEXTER; AB üye devletler ve gözlemcilerin oluşturduğu Konsey ve uluslararası örgütlerin temsilcileri ile yılda iki kez üyelerinin hazır bulunduğu kurul toplantısı gerçekleştirmektedir. (<http://www.coe.int/en/web/counter-terrorism/codexter>)

Avrupa Konseyi'nin hükümetlerarası oluşturduğu 2001 “Terörizmle Uluslararası Mücadelede Multidisipliner Grup” adlı uzmanlar komitesi, 2003 yılında “Terörizmle Mücadelede Uzmanlar Komitesi (CODEXTER)” şeklinde değiştirilmiştir. Bakanlar Komitesinin CODEXTER'e verdiği görevler arasında; Avrupa Konseyi sözleşmelerinin uygulanmasının kolaylaştırılması, uluslararası hukuktaki boşlukların tespiti ve terörizmle mücadelede etkinlik verilen önem açıkça yer almaktadır. CODEXTER bu görevi yerine

getirmek için terörizmle mücadelede işbirliği ve çeşitli hareket bağları kurarak muazzam bir çalışma yürütmüştür. (Başbakanlık Kamu Düzeni Güvenliği ve Müsteşarlığı, 2013:20)

CODEXTER terörle mücadelede insan hakları ve terör mağdurlarının korunması ve desteklenmesine yoğunlaşarak terörizmin önlenmesi ve cezalandırılması konusunda “aktif bir gözlemevi” görevi görmektedir. (Başbakanlık Kamu Düzeni Güvenliği ve Müsteşarlığı, 2013:21)

2.8. 11 Mart 2004 Madrid Saldırıları ve 25 Mart Deklerasyonu

2004 Madrid Saldırıları sonrasında AB bünyesinde güvenlik önlemleri artarak devam etmiştir. Alınan önlemlerle daha güçlü koordinasyon sağlanması ve koordinasyonun etkin bir şekilde yönlendirmesi, başarılı kurumsal yapıların ve mercilerin oluşturulması gibi hedefler amaçlanmıştır. Bu duruma örnek olarak eski Hollanda İçişleri Bakanı Gijs de Vries’in AB Dış Politika Yüksek Temsilcisi Javier Solana’yı terörle mücadelede koordinasyon sağlamak üzere ataması olmuştur. 2001’den bu yana yapılanlar ve yapılması gerekenler üzerine tespitlerin yapıldığı 25 Mart Deklerasyonu yayınlanmıştır. Deklerasyon ile tüm BM sözleşmelerinin onaylanıp yürürlüğe girme sürecinin hızlandırılması gerektiği, istihbarat paylaşımını kolaylaştıracak düzenlemelerin şart olduğu vurgulanmıştır. Ayrıca deklerasyonda terörizmle mücadelenin iç ve dış güvenlik için hayati öneme sahip olduğu ve bu konuda AB’nin daha aktif rol üstlenmesi gerektiğinin altı çizilmiştir. Bu anlamda bölgesel güçler ve üçüncü dünya ülkeleri dahil dünya devletleri ile işbirliğinin geliştirilmesi gerektiğine de vurgu yapılmıştır. Bunların yanında deklerasyonda terörle mücadele için gündelik yaşamda alınması gereken önlemlere de atıfta bulunulmuştur. Sınır kontrolleri, toplu taşıma, gıda, tarım, enerji ve su kaynaklarının korunmasına yönelik önlemler, telefon ve internet iletişim ağlarının verilerinin 3 yıl süreyle saklanması ve olası saldırılar sonrası müdahaleleri kapsayan genel planlar deklerasyonda yer almıştır. (Ovalı,2006:98-99)

AB Eylem Planı çerçevesinde çeşitli girişimler benimsemiştir. Madrid bombalanmasından sonra Avrupa Konseyi, 2004 Temmuz'unda revize edilmiş ve yeni önlemler eklenmiştir.

Bu önlemler;

- Ölüme yol açabilecek saldırılar
- Fiziksel bütünlüğe saldırılar
- Kaçırma ve sürgün
- Hükümet kurumlarına ve kamu kuruluşlarına yıkıcı eylemlere neden olma, ulaştırma, altyapı, bilgi sistemleri, halk veya umumi yerlerde insan hayatını tehlikeye atmak ya da büyük ekonomik kayıplarla sonuçlanmak
- Uçak, gemi gibi ulaşım araçlarını kaçırmak, zaptetmek
- Silah üretimi, bulundurma, edinim şekli, transferi, sağlanması ve kullanılması, nükleer, biyolojik ve kimyasal silahların yaygınlaşması ve gelişimi
- İnsan hayatını etkileyebilecek patlama veya tehlikeli maddelerin serbest dolaşımına müsaade etmek
- İnsan hayatını tehlikeye atmak için doğal kaynakların edinimini engellemek ve zarar vermek
- 1'den 8'e kadar sayılan maddelerin yapılması için tehditte bulunmak (Szyszkowitz, 2005,174)

11 Eylül sonrası sorgulanan güvenlik önlemleri sonrasında alınan kararlar, üye ülkelerin farklı tehdit algılamaları sonucunda istenen başarıyı sağlayamamış ve uyumsuzluk söz konusu olmuştur. Terörle mücadelede üst düzey bir yetkilinin Finlandiya'nın yaklaşık yüzde 6'sının terörü ciddi tehdit olarak görmesine karşılık İspanya'da bu algı yüzde 93 olduğunu belirtmesi bu duruma örnektir. Tehdit algılamalarının farklılıklarının dışında ortak politika oluşumunu engelleyen öğeler arasında istihbarat paylaşımında isteksizlik, maddi farklılıklar, güvenlik ve adalette bağlayıcı olmayan düzenlemeler de bulunmaktadır. AB genişleme sürecini yaşarken yeni katılan ülkelerin farklılıkları da zaten içeride var olan farklılıkları keskinleştirmiştir. (Ovalı,2006:100-102)

2.9. Avrupa Güvenlik Stratejisi (2003)

Irak işgali sırasında net bir politika izleyemeyen AB, dış politikasını yönlendiremediği gibi bazı tartışmalara hedef olmuştur. Birlik ise dış politikada net tutum sergileyememesinin nedenini “ortak tehdit” oluşturamamasına bağlamıştır. Solana Belgesi ile yeni dış politika doktrinini belirleyen Birlik, “Avrupa Güvenlik Stratejisi” ni ilan etmiştir. Bu yeni strateji AB’nin dış politikasına açıklık getirmiş ve uluslararası güvenlik ortamını tanımaya başlamıştır. (Ekici,2012:70)

12 Aralık 2003 tarihinde Brüksel Zirvesinde AB Konseyince “Daha İyi Bir Dünyada Güvenli Avrupa” başlığında Avrupa Güvenlik Stratejisi kabul edilmiş ve halen yürürlükte olan strateji belgesi 2008’de gözden geçirilmiştir. Belgenin AB kapsamında ilk güvenlik stratejisi olması bakımından önem taşıdığı bilinmektedir. Sözkonusu belge ile uluslararası aktör olan AB, daha güvenli bir Avrupa’nın inşasına yönelik adımlar atmıştır. Buna göre terörizm, silahların yaygınlaşması, bölgesel çatışmalar, başarısız devletler ve organize suç başlıca tehditler olarak gösterilmiştir. Ayrıca Avrupa ülkeleri terör örgütlerinin önemli bir hedefi olmasının yanında önemli bir üs de olduklarını ve bunun önüne geçmek için ortak tutumun gerekliliğini ifade etmiştir.

Avrupa Güvenlik Stratejisi; tehditlerin tespiti, komşularla güvenliğin inşası, çok taraflılığa dayanan uluslararası düzenin etkin kılınmasından oluşan üç stratejik amacı içermektedir. Devletlere yönelen tehditlerin salt askeri sistemli olmadığından salt askeri önlem almanın daha iyi bir Avrupa yolunda etkin girişim olmayacağı anlaşılacak çok katmanlı önlemlere yönelinmiştir. Bu anlamda her türlü krize hazır olunması gerektiği de ifade edilmiştir.

AB’ye katılan devletler AB’yi sorunlu bölgelere giderek yaklaştırmakta ve yeni bölünme çizgileri yaratmaktadır. Böylece kıtanın Doğu tarafında da sorunlarla mücadele edilmesi ihtiyacı belirmiş, sadece kıta içerisinde değil AGS ile uyumlu olarak Güney

Kafkasya, Kuzey Afrika ülkeleri de yakın mercek altına alınmış, Akdeniz ülkeleri ile Barcelona sürecinin devamına işaret edilmiştir. (Tangör ve Sayın, 2012:89-90)

Uluslararası barış ve güvenliğin asıl sorumlusu olarak Birleşmiş Milletler Şartı çerçevesinde Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi (BMGK) olduğu teyit edilmiş, Avrupa için en iyi koruma sisteminin demokratik düzenin muhafazası olduğu ve iyi yönetimi yayma hedefinin gerçekleştirilmesi olduğu ifade edilmiştir. AB'nin daha yetenekli, uyumlu ve işbirlikçi yaklaşımının güvenlik alanında gelişme için ilk koşul olduğunun altı çizilmiştir. Terörizm ve organize suçlarla mücadelede yeni boyut kazandırılarak dış eylemler ve Adalet ve İçişlerinde işbirliği ve eşgüdüm sağlanması ve ayrıca ABD ile etkili ve dengeli bir ortaklık hedeflenmiştir. Otoriter rejimlerle yönetilen istikrarsız bölgelerin zamanla AB üye devletlerinin güvenliğine zaafiyet getireceği düşüncesiyle kendi sınırları dışındaki yerlere askeri bir müdahale yerine ekonomik ve siyasi araçları tercih ederek “barış güvenliği”ni sağlamayı amaçlayan AB, Birliğin çok taraflı bir şekilde hareket edeceğini ve BM'nin uluslararası alanda önemine değinmiştir. (Ekici,2012:71) Stratejiye göre AB askeri güçlerini esnek mobil kuvvet haline getirmesi, savunmaya daha fazla kaynak ayırmalı ve kaynaklarını etkin şekilde kullanmalıdır. Ayrıca AB, başta ABD olmak üzere Rusya, Çin, Japonya, Hindistan ve diğer devletlerle ilişkilerini geliştirmelidir. Avrupa'nın güvenliği için bölgesel organizasyonların rolü büyük öneme sahiptir. Organization for Security and Co-operation in Europe (OSCE) ve Avrupa Konseyi bölgesel örgütleri diğer bölgesel organizasyonlarda temas için önemlidir. Ayrıca ASEAN, MERCOSUR ve Afrika Birliği gibi diğer bölgesel örgütler de daha düzgün bir dünya yaratmaya katkıda bulunmaktadır. Bu strateji belgesi ile daha aktif, etkin ve kapsamlı güvenlik politikası izleme kararlılığını göstermiş, iddialı ortak dış ve güvenlik politikası hedeflenmiştir. (<http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/78367.pdf> Erişim Tarihi: 12.12.2003)

Avrupa Güvenlik Stratejisinin çerçevesinden oluşan “AB Terörizmle Mücadele Stratejisi” 30 Kasım 2005 tarihinde kabul edilmiştir. Burada insan haklarına saygı ön planda tutularak terör ile mücadele edileceği ve AB vatandaşlarının daha güçlü, güvenli ve adalet alanında yaşamalarına imkan verileceği ifade edilmiştir. İnsanlığa en büyük

tehditlerden olan terörizme ulusal, uluslararası ve AB düzeyinde ABD, BM ve diğer uluslararası örgütlerle işbirliği içerisinde mücadele verilmesi gerektiğinin tespiti yapılmıştır. Sadece güçlü devletlerle değil Balkanlar, Kuzey Afrika, Ortadoğu ve Güney Asya gibi bölgelerin ülkeleri ile işbirliğinin de altı çizilmiştir. Çatışmaları sonlandırmak için demokrasi ve iyi yönetişimin gerekliliği ve kültürlerarası diyalogun artırılmasının önemine işaret edilmiştir.

AB Terörizmle Mücadele Stratejisi; önleme (prevent), koruma (protect), izleme (pursue) ve karşılık verme (respond) unsurlarından oluşmaktadır. Terörle mücadele alanında AB'nin önceliklerinden olan önleme stratejisi kitlelerin terörizme katılmasına neden olan etmenlerin ve propagandaların belirlenerek bunlarla mücadele edilmesini ve teröre katılım ile radikalleşmenin önüne geçmek için yabancı savaşçılar ve sosyal medyanın katılıma etkisini incelemek için 2014 Haziran ayında konsey bir strateji belirlemiştir. 2014 Aralık ayında ise Adalet ve İçişleri Bakanları radikalleşme ve katılımı önleyen stratejiyi revize ederek AB ve üye devletlerince uygulanmaya konan bir takım önlemler almıştır. Katılım ve radikalleşme ile mücadele etmek için üye devletlerin ulusal politikalarında Batı ve İslam toplumları arasında çatışma olduğuna dair propaganda yapmayı, interneti kötüye kullanmayı, ibadethane ve hastane gibi önemli yerlerde kışkırtmacılığı engellemek ve teröre katılımı suç sayan hukuki uygulamayı açıkça göstermek, iyi bir medya ile refahı artırıcı bir birliktelik oluşturmak ve teröre kaynaklık eden alanın kurutulması için güçlü bir istihbarat seviyesi ve savunma anlayışı önleme stratejisinin kilit unsurları olmuştur. (Tangör ve Sayın,2012:93-94)

Birliğin koruma stratejisini ele aldığımızda vatandaşlarının ve altyapısının muhtemel bir saldırı esnasında en az güvenlik zaafiyeti ortamı ile korunmasını hedeflediğini görülebilmektedir. Bu amaç dış sınırların, ulaşım ve aktarma güvenliğinin ve kilit bölgelerin güvenliğini içermektedir. Avrupa halen daha yolcu adı kaydı (PNR Data) hakkında yasama sürecinde çalışmalarına devam etmektedir. (bkz <http://www.consilium.europa.eu/en/policies/fight-against-terrorism/passenger-name-record/>) Koruma stratejisinde yolcu bilgilerinin tutulması ve değişimi ile kimliklere ve yolcu belgelerine biyometrik bilgilerin eklenmesini ve sınır kontrollerinin artırılması

yönünde saptamalar yapılmıştır. Hava, deniz, kara ve demiryolunda Avrupa vatandaşları için özgür ve güvenli bir alan yaratmak Birliğin amaçları arasında olmuştur. Silahların yaygınlaşmasını engellenmesi, ulaşımda güvenlik ve teknik yardım programlarının üçüncü ülkeler de dahil olacak şekilde yürütülmesi gerekliliği vurgulanmıştır.

Koruma stratejisine göre biyometrik girişte AB pasaportlarının güvenliğini sağlamak, vize bilgi sistemini korumak, ikinci kuşak Schengen Bilgi Sistemini kurmak, FRONTEX aracılığıyla AB'nin risk analizini yapmak ve bahsedildiği gibi ulaşımda hassasaltyapının korunması için Avrupa programını kabul etmek Birliğin üzerinde duracağı konular olarak belirlenmiştir. (Tangör ve Sayın, 2012:96)

Birlik izleme stratejisinde EUROPOL ve EUROJUST kapsamındaki işbirliğini asgari düzeyde tutarak teröristleri izlemek ve araştırmak üzerine odaklanmış, izlemeye ilişkin öncelikleri belirlemiştir. Terörle mücadele için; ulusal yetenekleri kuvvetlendirmeyi, Avrupa Kanıt Emri de dahil yargı işlemlerinin karşılıklı gelişimini, mevcut uygulamaların yanında bağlantılı uluslararası sözleşme ve antlaşmaların onaylanmasını sağlamayı ve üçüncü ülkelere de konuyla ilgili teknik yardım sunmayı amaçlamıştır. İzleme boyutunda, polisiye ve yargısal araçlar öncelikli kullanılmıştır. Bu stratejide de istihbaratın önemine atıf yapılırken, terörizmin finansmanının engellenmesine yönelik adımlar atılmıştır.

Karşılık verme stratejisinde; AB kriz anında eşgüdümlü hareket düzenlemelerini ve bu düzenlemelerin operasyonel usullerini kabul etmek, Birliğin savunma mekanizmasına dair mevzuatını gözden geçirmek, risk değerlendirmesini geliştirmek, saldırılarda kurbanlarına ve ailelerine yardım etmek ve karşılık vermede meşruiyet sağlama ve kamuoyu desteğine başvurma hususlarına değinmiştir. (Tangör, Sayın, 2012:98-100) Bu stratejide amaç dayanışma ruhu ile terör saldırılarına yönelik hazırlıklı olmak ve terör saldırılarını minimize etmektir. Koordinasyonlu şekilde karşılık vererek kurbanların ihtiyaçlarını gidermek ve işbirliğini güçlendirmek karşılık verme stratejisinin olmazsa olmazlarıdır. (bkz <http://www.consilium.europa.eu/en/policies/fight-against-terrorism/>)

Avrupa Güvenlik Stratejisi belgesinin beş yıl sonra 14 Aralık 2008 tarihli Brüksel Zirvesinde Avrupa Konseyi, “Değişen Dünyada Güvenliği Sağlamak” başlıklı strateji belgesinin uygulanmasına dair rapor hazırlanmıştır. Burada AB’nin istikrarı sağladığı, genişlemenin refahı getirdiği, Balkanlarda iyileşme olduğu Avrupa Komşuluk Politikasının ortaklarıyla etkili bir çerçeve oluşturulduğu ifade edilmiştir. Ancak küreselleşmenin sunduğu imkanlar neticesinde tehditler çok boyutlu ve karmaşık olduğundan AB’nin daha stratejik ve farkedilir adımlar atması gerektiğine vurgu yapılmıştır. Ayrıca bu raporla bilinen tehditlere siber güvenlik, enerji güvenliği gibi konular eklenmiştir. AB ve kurumlar arasında eşgüdümün sağlanarak yavaş işleyen sisteme esneklik ve şeffaflık getirilmesi gerektiği de vurgulanmıştır. (Tangör, Sayın,2012:92)

2.10. AB Konseyi Terörizmle Mücadele Çerçeve Kararı

22 Haziran 2002 yılında Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren kararla Birlik üyesi devletlerin iç hukuku terörizm konusunda uyumlu hale getirilmesi hedeflenmiştir. (Ekici,2012:65) Çerçeve kararı öncesi bazı üye devletler ayrı terör ile mücadele yasaları çıkarmış ve devletler genellikle terör kapsamına giren suçları ceza yasalarında genel suçlara dahil olarak değerlendirmiştir. AB Konseyi Terörle Mücadele Çerçeve Kararı’nın 1. Maddesinin amacı olarak üye devletler terörizmin tanımını birbirlerine uyumlu hale getirerek tüm AB coğrafi alanında geçerli, nitelikleri belirlenmiş ortak bir terör tanımını oluşturmaktır. Yine 1.madde uyarınca, bir suç eyleminin terör suçu sayılması için objektiflik ve kast unsurunun gerekli olduğu ifade edilmiştir. (Kaya,2005:129) Kast unsuru ile ilgili Danimarka, Belçika, İrlanda karar ile tam uyumlu anlamıyla; Avusturya, Portekiz, Finlandiya, İsveç ise Çerçeve Karar terminolojisine çok yakın şekilde kullanmışlardır. Ancak İspanya, Fransa ve İtalya net olmayan konseptlerle kast unsurunu tanımlamışlardır. İngiltere ise hedefler olarak uluslararası örgütleri ve devlet altyapılarını göstermediğinden, sınırlayıcı ve siyasal, dinsel, ideolojik amaçları da barındırdığından genişletici kast unsuru kullanmaktadır. (Kaya, 2005:133)

AB ülkelerinin Çerçeve Karar'ın terörist grup tanımına uyum profilini açıklamak gerekirse Belçika, İrlanda, Finlandiya, Avusturya ve Portekiz Kararla oldukça uyumlu terörist grupları tanımlamakta iken; Almanya, Fransa, İtalya ise herhangi bir terörist grup tanımına hukuklarında yer bile vermemektedirler. İspanya ve İngiltere'nin hukuklarında terörist gruplar ise yasadışı (illegal) gruplar içerisinde değerlendirilmektedir. (Kaya, 2005:135)

Konseyin Çerçeve Kararı; sonuç bakımından bağlayıcı ve üye ülkelerin mevzuatlarını birbirine yakınlaştırdığı bir girişimdir. Bu kararla terörizmden ziyade terör suçları üzerinde yoğunlaştığından belirtilen suç eylemleri üzerinden ortak terör tanımı oluşturulmuştur. (Ekici, 2012:66)

2.11. Stockholm Programı

2010 yılı içerisinde kabul edilen Stockholm Programı, “Vatandaşlarına Hizmet Eden ve Koruyan Açık ve Güvenli Avrupa” belgesinde terörden kaynaklı tehditlerin devam ettiğini işaret ederek Adalet ve İçişleri konularını ele alınmıştır. Terörün sürekli olarak şekil değiştiği kanısında olan Avrupa Konseyi, terörizm ile mücadelede hukukun üstünlüğü ve temel hak ve özgürlüklerin korunmasına dikkat çekmiş, kültürlerarası farkındalık ve anlayışın geliştirilmesi üzerinde çalışılması gerektiğine vurgu yapılmıştır. Ayrıca Konsey; önleme, koruma, izleme ve karşılık vermeden oluşan terörizmle mücadele stratejisini teyit etmiştir.

Konsey bu programla üye devletlerin kırılğan toplumların radikalleşmesini engelleyecek, bütünleştirici, ayrımcılığı öteleyen bir politika izlemesi gerektiği, şiddet, aşırılık ve tehlikelerin ortaya çıkmasını engelleyecek önleyici mekanizmaları geliştirmelerini istemiştir. Üye devletlerin yanında sivil toplum kuruluşlarından, hükümet kurumlarından ve komisyondan terörizmi canlandırabilecek tüm etmenleri anlamak ve teröre katılımın en aza indirgenmesi stratejilerini desteklemeleri için yerel seviyede

çabalarını kuvvetlendirmelerini ve yakın işbirliğinde olmalarını istemiştir. Terörizmin propaganda yöntemini analiz etmek için etkili teknik kaynaklara ve know-how'a ihtiyaç olduğu saptanmış ve toplu taşıma, yüksek gerilimli ve hızlı tren hatları, enerji ve su altyapıları gibi kitlelerin güvenliği için hayati önem taşıyan alanlara gereken dikkatin verilmesi amaçlanmıştır.

Bu programda Birliğin politikalarının uluslararası hukuk ve insan hakları hukuku ile tam uyumlu olmasının temininin zaruri olduğu belirtilmiştir. Değişik çok taraflı forumlarda terör ile mücadele alanında etkin rol oynayacağı, BM Güvenlik Konseyi ile yaptırımların belirlenmesi, uygulanması ve etkinliğini geliştirmeye devam edeceği, genel olarak üçüncü ülkelerle ve uluslararası örgütler nezdinde işbirliğini kuvvetlendirmesine dair kararlar alınarak güvenlik ortamını artırıcı kararlar alınmıştır. AB Eylem Planının uygulanması, patlayıcıların güvenliği hakkında bilgi edinimi ve terörün finansmanının engellenmesi de bu kararlar içerisinde yer almaktadır.

Stockholm Programı eylem planı uygulanmaya başlamasının ardından 2010 yılında İspanya'nın dönem başkanlığı sırasında "İç Güvenlik Stratejisi" benimsenerek bu stratejinin uygulanması için Komisyona eylem önerilerinde bulunulmuştur. Buna göre 2011-2014 yılları arasında ciddi ve organize suçlar, terörizm ve siber suç ile daha etkili mücadele amaçlanmıştır. Suçları önlemek, dış sınırların güvenliğini sağlamak, krizlere karşı direnci yükseltmek için Komisyonca Eylem Halindeki AB İç Güvenlik Stratejisi "Daha Güvenli Bir Avrupa'ya Doğru Beş Adım"ı hazırlamıştır. Bu rapora göre AB'nin iç güvenliğinin rolü polis ve adli işbirliğini, sınır ve kriz yönetimi alanlarındaki ortak politikalarını, iç ve dış politikanın uyumunu ve pratik işbirliğini içermektedir. İç Güvenlik Stratejisinde yer alan komşu ve diğer ülkelerde demokrasi, insan hakları, barış ve istikrar, destekleme Avrupa Güvenlik Stratejisinin bütünleyici parçalarıdır. Organize suç ve terörizm ile mücadelede ABD ile olan etkileşimin öneminin de altı çizilmiştir.

AB İç Güvenlik Stratejisinde belirlenen beş amaç; uluslararası suç ağlarını dağıtmak, terörizmi önlemek ve radikalleşmenin üstüne gitmek, sanal ortamda vatandaşların ve işletmelerin güvenlik seviyelerini yükseltmek, sınır yönetimi ile

güvenliği güçlendirmek, kriz ve afetlere karşı Avrupa'nın direncini arttırmaktır. Radikalleşme ve örgütlere katılımı engellemek için toplulukları güçlendirmek, teröristlerin ihtiyaçları olan materyallere erişimlerini kesmek, işlemlerini takip etmek ve ulaşımı korumak gibi önlemlerin yanında toplumu güçlendirmek için de yerel yetkililer ve sivil toplumla yakın işbirliği gerçekleştirilmiştir. Mümkün olan en yüksek seviyede seyahat rahatlığını, maliyet kontrolünü, mahremiyet ve sağlığın korunmasını, kargo işlemlerinin gözlemlenmesi gibi detaylar da bu strateji ile incelenme alanlarından olmuştur. (Tangör, Sayın,2012:101-105)

2.12. Terörizmin Finansmanının Önlenmesi Stratejisi

Avrupa'nın terörün finansmanının önlenmesi yönündeki çalışmalarına BM ve Mali Eylem Görev Gücü yön vermektedir. AB'nin 17 Temmuz 2008'de Terörizmin Finansmanı Hakkında Gözden Geçirilmiş Strateji ile kapsamlı çalışmalar yapılmaktadır. BM bu konuda 1999, 2000 ve 2001 yıllarında Taliban ve El Kaide'ye bağlı kişi ve kurumların 1373 sayılı kararlar devletler tarafından denetimi yapılmıştır. Devletler BM nin aldığı bu kararı uygularken kendi oluşturduğu listede kişi ve kuruluşlara karşı da tedbirler almaktadırlar. Bir kişi veya kuruluşun listeye eklenmesi ise Ortak Tutum 931 Çalışma (Working Party on Implementation of Common Position) Grubu tarafından yürütülmektedir.

1989 yılında G-7 ülkeleri uluslararası alanda suç gelirlerinin aklanmasına yönelik Mali Eylem Planı Gücü (Financial Action Task Force-FATF)'nü kurmuşlardır. 11 Eylül Saldırıları sonrasında terörizmin finansmanı ile mücadele konusunda da sorumluluk üstlenmiş olan FATF, suç gelirlerinin aklanması ve terörizmin finansmanının önlenmesine yönelik 40 adet bağlayıcı olmayan tavsiye kararı almıştır. AB ise bu 40 adet tavsiye kararını birleştirerek mali sektörde işlemlerin denetiminin akıcılığını kuvvetlendirmiş, muhtemel para kuryeliğini önlemek için 10.000 Euro'dan fazla para taşıyan yolculara Birlik sınırlarından çıktıklarında ve sınırlara girerken bildirim

zorunluluğu getirilmiş ve internet üzerinden para transferlerini önlemek için de düzenleme yapılmıştır.

28 Haziran 2010 tarihinde AB-ABD arasında Terörizmin Finansmanının İzlenmesi Programı (Terrorist Finance Tracing Programme) Anlaşması ile karşılıklı olarak mali gönderim hakkında bilgilendirilecekleri zemin hazırlanmıştır. AB'nin bilgi aktarımını EUROJUST yapacak ve EUROJUST gerekli durumlarda ABD'den bilgi toplayabilecektir. ABD'ye gönderilecek bilgi sınırlamasının yanında terörizmin finansman kaynaklarına erişimini kesmek ve bu konuda hakkında gereken takip için Avrupa Terörist Finansmanının İzlenmesi Sistemi kurulması için çalışmalar yapılmaktadır. (Tangör, Sayın, 2012:106-109)

2.13. AB'nin Siber Saldırılarla Mücadele Stratejisi

Avrupa Konseyi'nin siber suçlarla ve bilgi güvenliği ile ilgili yaptığı en önemli çalışmalardan 185 sayılı Siber Suçlar Sözleşmesi, 2001 yılında hazırlanmış ve 47 ülke tarafından imzalanarak 2004 yılında yürürlüğe girmiştir. Bu sözleşme ile zararlı kodlar olarak virüslerin üretilmesi, yayılması ve kişilerin korunması hakkında uluslararası çerçeve belirlemesi açısından önemlidir. (Henkoğlu ve Yılmaz,2013:463)

Avrupa Komisyonu, AB'nin 2020'ye kadar büyüme hedeflerini içeren "Europe 2020 Stratejisi"nin yedi ayağından biri olarak "Dijital Ajansı (2010-2020)" programını ortaya çıkarmıştır. Bu program ile AB'nin bilgi güvenliği ve siber saldırılara karşı direnci artırılmak istenmiştir. (Henkoğlu ve Yılmaz,2013:462) Söz konusu program ile 2020 yılında AB'nin istihbarat ve ağ teknolojileri alanında iş güvenliğini ve vatandaşlarının güvenliğini sağlayarak istediği seviyeye gelmesi amaçlanmıştır. (<https://www.kowi.de/Portaldata/2/Resources/fp/2010-com-digital-agenda.pdf> ,3)

2010 yılı AB-ABD taraflarınca düzenlenen zirvelerde tarafların siber güvenliğe önem verilmesinde kararlılığı ve siber güvenliğe yönelik sorunlarla mücadele birimi

oluşturulmasına yönelik ihtiyacın olduğunu ifade etmeleri üzerine 2013 yılının başında EUROPOL bünyesinde Avrupa Siber Suçları Merkezi (European Cybercrime Center) nin kuruluşu gerçekleşmiştir. (Kara, 2013:57) EC3 olarak kısaltılan bu birim AB genelinde bilgi güvenliği, siber suçlar ve siber tehditlerle mücadelesi, vatandaşları bu tehditlerden koruma, iş dünyası ve hükümetleri online tehditlerden koruma gibi önemli sorumluluk üstlenen üstlenmekte ve siber teröre karşı AB'nin yasal duruşunu göstererek hukuki, stratejik ve operasyonel görevler sürdürmektedir. (<https://www.europol.europa.eu/about-europol/european-cybercrime-centre-ec3>) EC3 biriminin gerçekleştirdiği operasyonlarla devletlerin güvenlik birimlerinin de desteği ile siber teröristler tutuklamakta ve uzaktan erişim yazılımlarına el konularak tehditler engelenmektedir. (<https://siberbulten.com/uluslararası-iliskiler/europol-hacker-avina-devam-ediyor/> 13.01.2016)

Avrupa Konseyi, Avrupa Komisyonuna 2010 İç Güvenlik Stratejisinin gözden geçirilmesi ve 2015'e kadar stratejinin güncellenmesine yönelik istekte bulunmuştur. Böylece Avrupa Parlamentosu'nun da talepleri değerlendirilerek siber tehditler, yabancı savaşçılar, organize suç ve yolsuzlukla mücadele için 2015 Avrupa Güvenlik Gündemi oluşturulmuştur. Bu proje ile 3 alanda ilkeli mücadele öngörülmüştür. Bunlar; terörizmin önlenmesi ve radikalleşme, organize suçlarla mücadele ve siber suçlarla mücadele alanlarıdır. (<http://avrupa.info.tr/tr/bilgi-kaynaklari/haber-arsivi/news-single-view/article/komisyon-teroerle-organize-ve-siber-suclarla-muecadelede-ab-isbirligini-kuvvetlendirecek-adimla.html> 28.04.2015)

BM'nin iletişim standartlarının belirtildiği, internet ve bilgi yönetimi konusunda etkili olan Uluslararası Telekomünikasyon İşbirliği (ITU-International Telecommunication Union) kuruluşunda Türkiye'nin de yer aldığı ve AB'nin doğrudan katkı sağladığı kuruluştur. 193 ülkenin ve 700 özel kuruluşun üye olduğu kuruluşun merkezi İsviçre'de bulunmaktadır. Kuruluş hükümetler ve şirketler için siber güvenlik çalışmaları açısından etkilidir. (Henkoğlu ve Yılmaz,2013:464)

Fransa Savunma Bakanı Jean Yves Le Drian, siber savaşın günümüzde kaçınılmaz unsur olduğu, bu alandaki saldırıların silahlı saldırılarla eş tutulması gerektiğini belirtirmiştir. 20. Yüzyıl başında havacılık ve uçak savunma sanayiide önemli yer tutarken günümüzde siber saldırılar ve savunmaların yeni savaş sanatı olduğunu ifade eden Le Drian, 2017 yılında faaliyete geçecek olan 2 bin 600 siber savaşçıyı içeren siber operasyonlar komutanlığında “Siber Ordu” oluşturulacağını işaretini vermiştir. (<https://siberbulten.com/uluslararası-iliskiler/fransa-siber-ordu-kuruyor-2600-siber-savasci-gorev-alacak/> 14.12.2016)

2.14. Avrupa Konseyi Terörizmin Önlenmesi Sözleşmesi (2005)

11 Eylül 2001 saldırılarının ardından küresel ölçekte BM, Avrupa ölçeğinde AB daha terör odaklı politikalar geliştirmeyi tercih etmişlerdir ve bu amaçla önemli belgeler hazırlayarak yürürlüğe koymuşlardır. Avrupa Konseyi Terörizmin Önlenmesi Sözleşmesi Varşova’da gerçekleştirilen Avrupa Konseyi Devlet ve Hükümet Başkanları III.Zirve toplantısında 16 Mayıs 2005 tarihinde imzaya açılmış ve altı üyenin onayını almasının ardından 1 Haziran 2007 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Sözleşme Türkiye tarafından 19 Ocak 2006’da imzalanarak 1 Temmuz 2012 tarihinde yürürlüğe girmiştir. (Atabey ve Ulutaş, 2011:340) Türkiye ile birlikte bugün üye sayısı 29 olan bu sözleşme, terörle uluslararası mücadelede alanında ilk ve etkin bir sözleşme olmuştur. Bu sözleşme, terörizmin sonuçlarının ardından cezalandırma/ yaptırım uygulama gibi unsurlara odaklanmaktan ziyade oluşabilecek terörizm tehditlerini engelleme amacı yatmaktadır. (Başbakanlık Kamu Düzeni Güvenliği ve Müsteşarlığı, 2013:6-9)

Sözleşmenin getirdiği önemli yenilikler arasında; terör suçunu işlemek için aleni teşvik, terörizme eleman temini, terörizmin eğitimi konuları mevcuttur. Terörizmin Önlenmesi Avrupa Sözleşmesi (2005), uluslararası hukuk bağlamında terörizme teşviki tanımlayan ve ele alan ilk sözleşme olması yönünden de dikkat çekmektedir. (Başbakanlık Kamu Düzeni Güvenliği ve Müsteşarlığı, 2013:11-12)

Terör oluşumlarını özgürlük ve güvenlik bağlamında önlemenin yanında terör mağdurlarına da tazmin hakkı sunması bakımından sözleşmenin uluslararası hukuk boyutunda önemi fazladır. Sözleşmenin esas aldığı konular yukarıda da belirtildiği gibi terörün önlenmesi ve terör mağdurlarının haklarının korunması olarak karşımıza çıkmaktadır. Ana hatları ile sözleşmeyi ele aldığımızda;

- Terör suçları ve tanımı
- Terör suçlarına katılan tüzel kişilerin sorumlulukları
- Terör mağdurlarının korunması
- Terör suçlarını soruşturma ve ülkelerin yargı yetkisi
- Terör suçlarında geri verme ve siyasi suç istisnası hükmünün hariç tutulması
- Sözleşmenin yürürlüğe giriş tarihi
- Sözleşmeden kaynaklanan uyuşmazlıkların çözümü

gibi maddeler dikkati çekmektedir. Terörizmin önlenmesi şemsiyesi altında sözleşmede 3 ana başlık da ele alınmıştır. Bunlar; terör eylemlerine teşvik, terörist gruplara eleman temini, terör eylemleri gerçekleşmesi için eğitim verme gibi unsur da suç olarak ele alınmaktadır. (Başbakanlık Kamu Düzeni Güvenliği ve Müsteşarlığı, 2013:10)

1977 Terörizmin Önlenmesi Sözleşmesi hükümlerine bağlı kalan 2005 Sözleşmesi, terörizm eylemlerinin gerçekleşmesinden önce alınması gereken önlemlere vurgu yapması bakımından 1977 sözleşmesi ile ayrılmaktadır. Çünkü 1977 sözleşmesi, terörist eylemlerin gerçekleşmesinin ardından üye devletlerce alınması gereken tedbirler ve suçluların iadesi konularında düzenleme gerçekleştirmişlerdir.

Görüldüğü gibi terörizmle mücadelede bu sözleşmeyi öncekilerden ayıran unsur terörizmin önlenmesi meselesidir. Ayrıca terörün gelişimine destekte bulunan kişi, kurum ve hukuk maddelerini değiştirme hareketine de girişilmiştir. (Atabey,2011:345)

2.15. Avrupa Birliği Küresel Güvenlik Stratejisi (2016)

2003 AGS (Avrupa Güvenlik Stratejisi); ABD'nin Irak müdahalesi karşısında Avrupa içerisinde farklı eleştirilerin ortaya çıkması neticesinde hazırlanan ve ABD'nin tek taraflı tutumlarına karşılıklı AB'nin çok taraflı yaklaşımını ele alan “*Avrupa hiç bugünkü kadar müreffeh, güvenli ve zgr olmamıştı*” ile açılış cümlesi yapılan bir belge olarak ilk ODGP Yüksek Temsilcisi Javier Solana liderliğinde hazırlanmış, ve hatta 2008 tarihli zirvede bu belgenin uygulanması ele alınırken “daha muktedir, daha tutarlı ve daha aktif bir Avrupa” ihtiyacı olduğu hissedilmiştir. (Karabel,2016:1)

2003 AGS (Avrupa Güvenlik Stratejisi)'nden tam 13 yıl sonra 29 Haziran 2016 tarihinde Birlik bünyesinde, güvensiz ve istikrarsız uluslararası ortamda yaşanan değişikliklere ayak uydurmak ve daha önce hiç olmadığı kadar güçlü bir AB ihtiyacına yönelik yeni bir yol haritası belirlemek adına “AB'nin Dış ve Güvenlik Politikası İçin Küresel Güvenlik Stratejisi” adlı belge yayınlanmıştır. (https://europa.eu/globalstrategy/sites/globalstrategy/files/eugs_review_web.pdf 29.06.2016, 3)

Söz konusu belge uzun istişareler neticesinde, Dış İlişkiler Yüksek Temsilcisi Federica Mogherini nclğnde AB'nin uluslararası ortamda daha çok sorumluluk almasını ve etkili bir siyaset izlemesini gerçekleştirmek niyetiyle hazırlanmıştır. Belgenin hazırlanmasının altında yatan unsurlar arasında; 2003 AGS'den günümüze kadar geçen sürede Birlik'in en kapsamlı genişlemeyi deneyimlemesi, kördüğüm aşamasına gelen mülteci krizi ve çözülme sürecine işaret eden İngiltere'nin ayrılma referandumu gibi Birlik'in geleceğini tehdit eden gelişmeler bulunmaktadır. Bunlara ek olarak Arap Baharı'nın etkileri ve süper glerin uluslararası ortamda yarattığı tehditler olarak; Çin'in ekonomik tırmanışı, Rusya'nın saldırgan tavrını sürdürmesi ve ABD'nin ilgisini Asya-Pasifiğe kaydırması gibi etkenler yeni bir yol haritası belirlenmesini ve savunmaya da gereken yatırımın yapılmasını gerekli kılmıştır. (Karabel,2016:4) Tüm bu gelişmeler, AB vatandaşlarının ve ye devletlerin daha güçlü bir vizyon ile birlikte hareket etmesi ve

ilkelerini, çıkarlarını ve önceliklerini koruma ihtiyacını ortaya çıkarmaktadır. 2016 AGS ile bu ihtiyaçları gerçekleştirmek isteyen Birlik; hiçbir devletin tek başına uluslararası ortamda baş gösteren sorunlarla tek başına mücadele edemeyeceğinin farkındadır.

(https://europa.eu/globalstrategy/sites/globalstrategy/files/eugs_review_web.pdf

29.06.2016: 3)

Strateji belgesinin hazırlanmasında üye devletlerin katkılarının yanında sivil toplum kuruluşları ve düşünce merkezleri de dahil edilmiştir. Üçüncü devletlerin de strateji belgesinin hazırlanmasında katkılarının bulunması ile yoğun bir süreç geçirilmiş ve belge, 3 sene zarfına yayılarak hazırlanmıştır. Ancak ne yazık ki; OGSP'nin üyeler nezdinde karar alma sakatlığı bu süreçte de kendini göstermiş ve üye devletler, belgenin hazırlanması konusunda yaklaşık 5 yıl gibi bir sürede uzlaşabilmiştir. Bu durumun nedeninin ulusal hükümetlerin Birlik düzeyinde ortak menfaatleri değil de şahsi menfaatlerini ön plana tutma gayretinden kaynaklandığı varsayımlar arasındadır. Ancak tüm bunlara rağmen bölgesel olmaktan ziyade küresel odaklı kapsayıcı ve bütünlüyci bir strateji belgesi hazırlanabilmiştir. Ancak; bu stratejinin uygulamadaki başarısı elbette ki üye ülkelerin ulusal hükümetlerinin tutumuna bağlıdır. (Karabel,2016:2-3)

2003 AGS ile 2016 ABKGS arasında hedeflerin sıralanması ve tanımlanması açısından herhengi belirgin bir farklılık olmasa da 2016 AGS'de AB vatandaşlarının menfaatlerini destekleyen bir strateji bu dökümanın ilk başlığı olması nedeniyle dikkat çekmektedir. Aynı zamanda metinde vatandaşlık (citizen) kelimesinin yoğun geçmesinin de nedeni, AB'nin zaman zaman birleştirici bir takım unsurları ulus devletlerden ödünç alması iradesi olabileceğidir.

2003 AGS'de güçlü bir Avrupa'nın varlığından söz edilirken, 2016 ABKGS'de daha güçlü bir Avrupa'ya ihtiyaç olduğu vurgulanmış ve direnç (resilience) ve ilkeli faydacılık (principled pragmatism) gibi kavramlar metinde yer almıştır. 2003 AGS'de güvenliğin inşası için demokrasinin vazgeçilmez bir unsur olduğu vurgulanırken; 2016 AGS'de demokratikleşme kavramının reform yapabilme kapasitesini engellememesi adına, demokrasi kavramına açıkça vurgu yapılmamıştır.

2016 AGS’de dikkat çeken hedefler arasında; AB’nin savunmada “*stratejik otonom*” ve daimi bir Avrupa ordusu oluşturulmasının gündeme gelmesi olmuştur. Ancak bilindiği üzere üye devletler savunma politikalarını kendileri belirlerken; kolektif bir savunmayı NATO aracılığı ile yapmaktadırlar. AB; söz konusu hedefleri belirlerken ABD ve NATO’ya olan bağlılığını ifade etmekte ve sadece gerektiğinde otonom adım atacağını ifade etmektedir. Zaten AB’nin savunma harcamaları da Avrupa Ordusu fikrinin gerçekleştirilmesinin teknik olarak mümkün olmadığını göstermektedir. 2016 AGS’de üye ülkelerin bütçelerinde savunmaya yeterli oranda yer vermesi gerektiği üzerinde durulmuş ve üye ülkelerin çoğu için kolektif savunma için NATO’nun çerçeve karar olduğu ifade edilmiştir. Ana ortak (core partner) olarak ifade edilen ABD’nin en kuvvetli stratejik ortağının 3D ile uyumlu strateji izleyen AB olması hedeflenmiştir. (Karabel,2016:6-7)

Ekonomik olarak G3 içerisinde yer alan AB; neredeyse dünyanın her köşesinde ilk ticari ortak ve ilk yabancı yatırımcı rolü ile küresel güvenlik sağlayıcıdır. 2016 AGS ile toplum ve insan haklarına değindiği gibi anti terörizmden askeri yeteneklere odaklanmıştır. Daima yumuşak güç kullanması ile guru duyan AB, bu gücü kullanabilecek en iyi oluşum olarak kendi bünyesini görmektedir. Çok yönlü ve ilkelere dayalı bir uluslararası strateji ile transatlantik bağını güçlendirirken, NATO ile partnerliğini devam ettirmeyi ve gerektiğinde yeni oyuncularla iletişim kurarak farklı formatları tercih edebileceğini söz konusu belgede vurgulayan AB; yatırım ve işbirliği unsurlarına da yer vererek 21.yüzyılın sorunlarıyla yüzleşebilen yenilenmiş bir küresel yönetişimi ilerleteceğinin de altını çizmektedir. Ancak belge; bu hedefleri başarmanın ilk ve en önemli koşulu olarak birleşmiş ve bütünleşmiş ve çeşitlilik içerisinde ortak çıkar ve hedeflerin paylaşılmasını hedefleyen bir Avrupa ile mümkün olacağını altını çizmiştir.

(https://europa.eu/globalstrategy/sites/globalstrategy/files/eugs_review_web.pdf

29.06.2016: 3)

3. AB’NİN ULUSLARARASI TERÖRİZM İLE MÜCADELE POLİTİKASINDA İŞBİRLİKLERİ

AB, uluslararası terörizm ve göç tehditlerini dizginlemek için direkt olarak başarısız devletlerin istikrarlı olmasına katkıda bulunmuş ve devletlerin dönüşümü için polis görevler, hukuk kurallarını gözetleme ve sınır destek misyonları üstlenmiştir. Bu misyonlar AB’nin istihbarat ve bilgi sistemini içeren ulusal yeteneklerini kollektif ve bireysel çabaları ile koordine edebildiğini göstermiştir. (Kirchner ve Sperling, 2007:239)

AB’nin uluslararası ekonomik, çevresel ve insani olaylarda baskın ve ehemmiyeti yüksek pozisyonu onu tam anlamıyla kabul edilmiş bir güç yapmamakla birlikte askeri zayıflığı nedeniyle “süper güç” olarak da algılanmamaktadır. Ancak ortak çıkarlar ve tehdit algılamaları onları uyum içerisinde işbirliği noktasına getirdiği zamanlar da olmuştur. Örneğin, AB, çok büyük bir ticari partner ve oldukça önemli bir rakip ve çok yönlü uluslararası ilişkilerde belirleyici bir taraftır. Bu hususta AB’nin askeri eksikliğini ele alırken önemli yeterliliklerini de değerlendirmek gerekir. Güvenliğe alternatif ve yapısalcı bakış açıları sayesinde Fransa ve Almanya arasındaki düşmanlığı ekonomik ve sosyal bütünleşme süreçleri sayesinde çözmüştür. Ekonomik bütünleşmelerle sağlanan güvenlik ve istikrar AB’nin hedeflerinin doğuya doğru gelişmesinde gerekçe olmuştur. (Gökay ve Walker, 2002:126-129) Bu anlamda 22 Haziran 1993 tarihli Kopenhag Zirvesi’nde AB genişlemesinin kriterleri sağladıkları sürece Doğu Avrupa ülkelerini de kapsayacağını ifade edilmesi önemlidir. Balkan ülkelerini AB yörüngesine oturtmak için sivil toplum kuruluşlarını güçlendirmek, demokrasi bölgesel istikrar ve devlet inşası hedeflerine yönelik İstikrar Paketi (Stability Pact) ve İstikrar ve Birleşme Süreci (Stability and Association Process)’ni hazırlamıştır. AB güney ve doğu sınırlarında komşularının güvenliğini sağlamak için fon programları hazırlamış, sivil toplum örgütlerinin kapasitesini geliştirmiş, iki yönlü ve çok yönlü mutabakatlar geliştirmiştir. (Kirchner ve Sperling,2007:239) MERCOSUR, SADC, ve Barcelona Süreci gibi bölgesel organizasyonları kurmak ve geliştirmek için önemli girişimleri olmuştur.

AB için işbirlikleri AB'nin geleceği adına hayati derecede önemli ve istikrar sağlama araçlarıdır. Geniş çapta işbirlikleri kurarak stratejilerini revize eden AB'nin özellikle ABD, NATO ve BM gibi uluslararası ilişkilerin kaderinde belirleyici aktörlerle ilişkileri iç ve dış politikasını etkilemektedir.

3.1. AB-ABD İşbirliği

Avrupa ve Amerika ilişkileri olarak da ifade edilebilen transatlantik ilişkilerin kökeni 15.yüzyıla kadar gitmektedir. İspanya, Portekiz, Fransa ve İngiltere'den gelen Avrupalılar Amerika'daki topraklarını genişletmiş Amerika kıtasında koloniler kurmuşlardır. Avrupalı koloniler 18. Yüzyılda Amerika Birleşik Devletlerinin temelini oluşturmuşlardır. Güçlü Avrupa karşısında kolonilerden oluşan Amerika, zamanla gücü elinde geçirebilmiş ve dünyada güç odağı olmuştur. İki kutuplu 20. yüzyıldan tek kutuplu 21. yüzyıla dek Atlantik'in iki yakasındaki ilişkiler transatlantik ortaklık çerçevesinde önemli aşamalardan geçmiştir. (Kilit, 2013:1-2)

Avrupa bütünleşmesinin başarısına giden yolda ABD'nin Marshall yardımlarının etkisi yadsınamayacak boyuttadır. II. Dünya Savaşı sonrası perçinlenen AB-ABD ilişkileri sayesinde Avrupa, NATO güvencesi ve ABD'nin kolektif hareket etme teşvikleri neticesinde bölgesel işbirliği çalışmalarında süper gücün desteğini arkasına almıştır. (Ülger,2015:15) ABD'nin Avrupa kıtası üzerinde yorumlarının şekillenmesinde Winston Churchill'in ABD'den Avrupa'yı Sovyet tehdidine karşı himayesini istemesi de önemli bir etkidir. (Ülger,2015:29) İki kıta arasında sadece askeri anlamda pazarlık olmamış, Avrupa bütünleşme süreci de ABD-Avrupa politiğinde anahtar unsur olmuştur. Hatta Avrupa'nın ekonomik ve siyasi birlik oluşumu yönündeki fikirler Amerikalıların dikkatini Avrupalı yetkililerden daha çok çekmiştir. Transatlantik ilişkiler bu nedenle güvenlik anlayışından her zaman daha ötede olmuştur. (Toje,2008:23-25)

NATO'nun kuruluşundan sonra ilk yıllarda Avrupa'nın Savunma Politikası'nın başarısızlığı ve Kore Savaşı sürecinde Almanya'nın silahlanması üzerinde tartışmalar

gündeme gelmiştir. (Toje,2008:26) Kore Savaşı'nın başlaması ile ABD, Batı Avrupa ülkelerinin kendi savunmalarını sağlamasını istemiş ve öncelikle Almanya'nın silahlanmasını olası bir çözüm olarak görmüştür. Fransa'nın ise Almanya'nın silahlanması karşısında kaygılanması ve olumsuz tavrı, Almanya'nın silahlı kuvvetlerinin Avrupa Savunma Topluluğu'na kabul edilmesi ve Almanya'nın bu topluluk denetiminde olması nedeniyle yatıştırılmıştır. Avrupa savunmasında Almanya'nın dahil olmasını isteyen ABD ve İngiltere ise Fransa'yı böylece yanlarına çekebilmişlerdir. (Avrupa Birliği Ansiklopedisi,2011:42-43)

Balkanlardaki çatışmaların bütünleşme sürecini tehdit etmesine karşın AB değerlerini savunmak için harekete geçmek zorunda kalmıştır. BM Güvenlik Konseyi'nin güvenli bölge ilan ettiği yerlerin Sırp işgaline uğraması, BM askerlerinin Sırp tarafından rehin alınıp işkence görmesi, BM askerlerinin Sırp saldırılarına seyirci kalması NATO'nun kuvvet kullanmada elini güçlendirmiştir. ABD karşısında yetersizliği AB'yi reform yapma sürecine itmiştir. Bu süreçte AGSP oluşumuna basamak olan St Malo süreci başlamış, 11 Eylül ve Madrid Saldırıları, Irak Krizinden sonra ise Avrupa'nın dış politikasında belirleyici olan AGS (Avrupa güvenlik Stratejisi) sürecine girilmiştir. (Çelik, 37-38)

Avrupa on yıllarca ABD'nin koruyucu şemsiyesi altında yaşamış, düşük askeri bütçelerden elde ettiği kısıntılarla hızlı büyüme süreci yaşamıştır. Ancak bunların sonucunda operasyonel hareket kapasitesini asgari düzeye indirdiğinden Kosova ve Bosna gibi kendi etki alanındaki bölgelere dahi etkin bir askeri hareket yapamamıştır. Nitekim AB'nin savunma harcamalarını ABD ile karşılaştırdığımızda ABD'nin savunma harcamasının yarısına dahi AB'nin erişemediği görülebilir. (Türker,2007:42)

Soğuk Savaş süresince iki nükleer güç ve Batı Avrupa ülkesi olarak Fransa ve İngiltere stratejik açıdan da hayati öneme sahip olmuşlardır. Almanya'nın bölünme sürecinin başlaması ile söz konusu iki gücün çıkarları, görevleri ve askeri yetenekleri küresel alanda etki edebilmiştir. Fakat 1956 Süveyş Krizi, artık sınırlı kaynakları ile hüküm süremeyeceklerini göstermiş ve bazı dersler çıkarmalarına neden olmuştur. Londra

ve Paris hükümetleri söz konusu krizden farklı dersler çıkarmışlardır. İngiltere, Avrupa'nın güvenliği için özellikle Süveyş Krizi sonrası ABD'nin etki ve öneminin sorgulanamayacağını anlamış ve ABD ile Avrupa'nın sıkı işbirliği içerisinde olması gerektiğini vurgulamıştır. Fransa ise tam tersi bir tavırla Avrupa'nın güvenliği için ABD'den ziyade Avrupa'ya dayanmak gerektiğini diğer Avrupa devletleri ile yakın işbirliği ile güvenlik sağlanması gerektiğini algılamışlardır. (Toje,2008:44)

Soğuk Savaşın sona ermesi Sovyet tehdidinin ortadan kaldırılmasıyla sonuçlanmış ancak transatlantik ilişkiler için belirsiz bir ortam da yaratmıştır. Avrupa'nın güvenlik mimarisinde çift kutuplu düzen son bulmuştur. Doğu-Batı, Komünist-Komünist olmayan kelimeleri yerini Amerikan hegemonyası ve müslüman dünyası gibi kelimelere bırakmıştır. (Toje,2008:1) Soğuk Savaş sonrası tehdit ortamında güvenlik oluşturmak amaçlı AB'nin ortak savunma anlayışı çerçevesinde önce ODGP ve ardından AGSP çalışmaları ABD-AB ilişkilerini temellendiren faktörler olmuştur. AB, Soğuk Savaş süresince gelişimini savunmadan ziyade iktisadi alanlara kaydırması ve savunmaya kaynak ayırmada isteksizliği AB'yi Soğuk Savaş sonrası süreçte dünyanın en büyük ticari ortağı ve ekonomik güç haline getirse de öz savunmasını sağlayacak askeri güçten yoksun kalmasına neden olmuştur. Soğuk Savaş sonrasının herkes tarafından kabul edilen gerçeği olarak ABD'nin siyasi ve askeri dev olarak uluslararası ilişkilerde hüküm sürmesi AB'nin bu güçle ortak hareket etmesini gerektirmiş ve 1990 yılından sonra zirve görüşmeleri yapılmıştır. Özellikle 1995 Madrid'de düzenlenen AB-ABD Zirvesinde "Yeni Atlaslaşan Gündem" adlı belgenin imzalanması dört temel alanda ortak eylemde bulunulması amaçlanmıştır. Bu alanlar; dünya genelinde barış, istikrar, demokrasi ve kalkınmanın yaygınlaştırılması, küresel tehditlerle mücadele, dünya ticareti ve iktisadi gelişime katkıda bulunulması ve Atlas Okyanusu üzerinden köprülerin kurulmasıdır. Bu belgeyle birlikte Ukrayna'daki iktisadi reformlar da dahil 150 spesifik eylemi barındıran "Ortak AB-ABD Eylem Planı" belgesi de imzalanmıştır. (Türker, 2007:141-142)

Dünya Bankası ve IMF'nin ortaya çıkışı ile ilişkiler ileri aşamaya ulaşmış, BM ve ardından NATO'nun kuruluşu Avrupa'nın küresel alanda ABD'nin yanında duruşunun önemli nedenleri olmuştur. 1970'li yıllarla küreselleşmenin ivme kazanması ve

Avrupa'nın giderek güçlenen yapısı ortaklık temasını gündeme taşımıştır. İlişkiler ABD egemenliğinden çıkarak güçlü bir müttefik ilişkisine dönüşmüştür. 1990 yılında Transatlantik Gündem ile yeni ortaklık maddeleri oluşturulmuş, 1995 yılında ise Yeni TransAtlantik Gündem ile ilişkilerin kurumsal birimlerini ve alt gündem maddelerini tespit etmişlerdir. (Kilit, 2013:1-2)

AB-ABD anlaşmazlıklarına ilk örnek, tehdidin tanımlanması konusunda olmaktadır. ABD tehdidi "serseri devletler" veya "şer eksenli" gibi tanımladığı devletler üzerinden algıların AB, böyle tanımlamanın yapıcı olmayacağını, önemli bir AB üyesi olarak Almanya'nın zamanında serseri devlet olarak düşünülseydi uzlaşma sağlanamayacağını ve birlik olunmayacağını vurgulamıştır. ABD'nin BM Güvenlik Konseyi'nin kararı olmadan İngiltere ile birlikte Bağdat'ı bombalaması ve Amerikan askerlerinin Uluslararası Ceza Mahkemesinde yargılanmalarının engellenmesi AB-ABD anlaşmazlığını perçinleyen unsurlar olmuştur. Tüm ulusların kanun önünde eşit olduğu, demokrasi ve insan haklarının herşeyden üstün olduğu AB yaklaşımına göre kabul edilemez durumdur. (Türker,2007:142-143) Buna göre Avrupa ülkeleri Washington'un idealist sert politikasından ziyade daha çok yumuşak ve uzlaşmacı politika tercih etmiştir. (Toje,2008:31) Yani Avrupa diplomasisi uzlaşmaya dayalı güvenliğe önem verirken, ABD çıkarlarını korumak adına sınırlı müdahale hareketi kapsamında şiddete dayalı güvenliği esas almaktadır. Belki bu durumun sonucu olarak Avrupa savaş sonrası durumlarla daha kolay baş edebilirken; ABD, savaşı kazandıktan sonra dahi toplumun ekonomik ve sosyal açıdan iyileştirilmesi yerine gergin ortamı sürdürmektedir. (Ağca,2010:132)

11 Eylül terör saldırılarının ardından ABD ve AB stratejide ortaklık görüntüsü verseler de birbirlerinden uzaklaştıkları konular olmuştur. ABD, Uluslararası Ceza Mahkemesi, çevre konuları ve iklim'e ilişkin Kyoto Protokolü, kara mayınlarının yasaklanması, biyoçeşitlilik antlaşması, Ulusal Füze Savunma Sistemi gibi konulara taraf olurken AB bu konularda tarafsız kalmıştır. Ayrıca DTÖ (Dünya Ticaret Örgütü), BM, Nükleer Deneme Yasağı Antlaşması içerisinde de taraflar arasında bu tür ayrışmalar olmuştur. ABD, dış politikada sadece AB tarafından değil çoğu ülke tarafından yalnız

birakılmıştır. ABD, Soğuk Savaş sonrası çevre ve insan hakları, sosyal ve azınlık hakları gibi değerlere yeteri önemi göstermediği gibi izlenimler uyandırmıştır. Ayrıca gerektiğinde müttefiklerinden bağımsız hareket etmesi de tartışılan yönlerinden biri olmuştur. Neyse ki Bush yönetiminden sonra gelen Obama yönetimi ile ABD-AB ilişkileri yeni bir ortaklığa girmiştir. 2012 verilerine göre her üç Avrupalıdan en az ikisi Obama'nın ulusal politikasını onaylamıştır. (Kilit, 2013:3)

AB ve ABD 28 Haziran 2010 tarihinde Uluslararası Terörizmle Mücadele kapsamında ABD'nin Terörizm Finansmanı Takip Programının AB vatandaşlarının banka bilgilerine izin veren antlaşmayı imzalamıştır. 1 Ağustos 2010 tarihinde yürürlüğe giren antlaşma ile ABD, AB vatandaşlarının Avrupa bankalarındaki isim adres ve uluslararası havale gibi detaylara erişebilmektedir. AB-ABD; ikili istihbarat paylaşımı ve güvenlik alanlarındaki işbirliği, düzenli diyalog ve yargı kurumları arası işbirliği içeren ilişkilerle terörist eylemlere yönelik önlemler almışlardır. 2010 yılında suçluların iadesi, karşılıklı yasal yardım konularında AB-ABD antlaşmaları yürürlüğe girmiştir. Ayrıca iki stratejik ortak son on yılda terör örgütü listesini belirlemiştir. Hizbullah'ı terör örgütü olarak gören ABD, Hizbullah'ı siyasi kanadı nedeniyle terör örgütü kabul etmeyen AB'ye Hizbullah'ı terör örgütü olarak görmesi için baskı yapmıştır. Sonuç olarak 2013 yılında AB, Hizbullah'ın askeri kanadını terör örgütü listesine eklemiştir. (Kilit, 2013:7)

AB küresel aktör olarak kendini ABD'ye alternatif olarak değil ABD'ye destekçi ve ona eşit düzeyde aktör olma iradesini birçok kez yinelemiştir. (Büyükbaş, 63) Çünkü sözü edilen Fransa-Almanya liderliği dahi gelecekte birbirleriyle uyumlu politika izleyeceklerine dair belirsizlik ve diğer AB üyelerine hedeflerini benimsetememe gibi nedenlerden dolayı ABD'nin Avrupa'da ikamesini sağlamaları uzun vadede oldukça güçtür. İngiltere ise geleceğini Avrupa dışında gerçekleştireceği işbirliklerinde görmekte ve ABD'nin Avrupa'da kalıcılığını istemektedir. (Büyükbaş, 42) Büyük AB devletlerinin nüfuzuna girmekten çekinen ancak büyük ülkelerin gücünü dengeleyici unsuru olarak kurumsal işleyişte etkide bulunan (Szyszkowitz, 2005:172) genel ölçekte küçük AB üyeleri, ABD'nin AB'de belirleyici güç olmasından memnun olmuşlardır. Türkiye de

AB'nin güvenlik ve savunma süreçlerinde dışlanma endişesi nedeniyle ABD'nin bölgede belirleyici güç olmasını memnun karşılamaktadır. (Büyükbaş, 45)

3.2.AB-NATO İşbirliği

ABD, Avrupanın bütünleşmesinde ve güvenliğini tesis etmesinde başından beri başından beri özellikle NATO vasıtasıyla hayati rol oynamıştır. (<http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/78367.pdf> Erişim Tarihi: 12.12.2003) Sovyet tehdidine karşı “savunma” ve “caydırıcılık” işlevlerini yerini getiren NATO, Soğuk Savaş sonrasında “önleyici diplomasi” ve “kriz yönetimi” misyonları ile görevini devam ettiren ve özellikle Avrupa’da güvenliğin geliştirilmesi ve genişletilmesini hedefleyen askeri temelli bir örgüttür.(Ağca,2010:117) AB'nin Soğuk Savaş süresince güvenlik sağlama girişimleri ekonomik girişimlerinin yanında daha cılız seviyede kalmış ve AB'nin güvenliğe yönelik çalışmaları başarısız olmuştur. 1991 yılında Sovyetlerin dağılmasının ardından ulus devlet inşa sürecinin hızlanması ve bağımsızlık girişimleri, uluslararası örgütlerin ve devletlerin güvenlik tehdidi algısını yönlendirmiştir.

Soğuk Savaş süreci ve sonrası, Avrupa’da oluşan güvenlik boşluğu bölgede sorumluluk üstlenen ve sınırlarını “Atlantik İttifakı” içerisinde çizen NATO (North Atlantic Treaty Organization) Avrupa hegemonik güvenlik anlayışını sürdürmüştür. (Krichner, Sperling,2007:242) NATO nun amacı “Kuzey Atlantik bölgesinde barışı koruma ve devam ettirme” şeklinde ifade edilmiştir. Böylece NATO'nun kurulması ile ABD'nin Avrupa'daki “de facto” varlığı hukukileştirilmiştir. 1949 yılında Atlantik ötesi güvenliğin temsili olarak kurulan NATO Soğuk Savaş yıllarında Avrupa’da herhangi bir dengi olmadan var olmuş ve Avrupa'nın da jandarmalığını yapmıştır. (Ülger, 2015:31) Ancak Avrupa, Soğuk Savaş sonrasında dahi dış politikada ve güvenliği sağlamada uluslararası aktör olarak rolünü güçlendireceğinin güvencesini verememiş, ulusal çıkarlarını Birlik içerisinde daha ön planda tutmuştur. (Kirchner,Sperling,2007:243) Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle sistemde hakim askeri rol aynayan ABD olmuştur.

(<http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/78367.pdf> Erişim Tarihi: 12.12.2003)

Soğuk Savaş yıllarında Avrupa'nın güvenlik zaafiyetinin kalkanı olarak NATO, SSCB'nin bölgede yürüttüğü faaliyetleri engelleme amacıyla bu görevi üstlenmiştir. (Açıkmeşe,2014:134)

1980'li yıllarda Avrupa'da güvenlik konuları Dışişleri Bakanlarının gündemini meşgul etse de daha çok politik ve ekonomik yönlerde ilerleme kaydedilmiştir. (Toje, 2008:31) 1990'lı yıllarda peş peşe gerçekleşen zirvelerde NATO'nun Avrupa üzerindeki baskın kültürü devam ettirilmiş ancak AB de bağımsız ordu kurma çalışmalarının peşini bırakmamıştır. İki örgüt birbiriyle işbirliği geliştirseler de zaman zaman rekabet hissedilir seviyelere ulaşmıştır. 1990'lardan bugüne Avrupa, askeri ve materyal eksiklikler gibi nedenlerden dolayı NATO'ya bağımlı olarak savunma altyapısını oluşturmak mecburiyetinde kalmıştır. (Akgül, 2012:109) Ancak, ABD'nin Soğuk Savaş sonrası stratejisi yeni Orta ve Doğu Avrupa demokrasilerinin Avrupa-Atlantik Topluluğuna bütünleştirilmesi yoluyla Avrupa'da barış ve istikrar ortamını sağlamak olmuştur. (Ağca,2010:120)

1990'lı yılların sonundan itibaren oluşturulmaya başlanan AGSP (Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası) AB'nin NATO ve ABD arasındaki ilişkilerinde kilit rol oynamaktadır. 1990'ların sonu ve 2000'lerin başında ODGP içerisinde AB'nin güvenlik alanında özerk ve etkin olması için AGSP kurulmuş, 2008 yılına kadar kurumsal yapısı büyük oranda tamamlanmıştır. (Kilit, 2013:4)

Ortak Dış ve Güvenlik/Savunma politikalarının askeri işbirliğinin sınırları konvansiyonel askeri kuvvet oluşumundan geride bir görünüm sergilemektedir. AB'nin bu kapsamdaki işbirliğinin sınırları yukarıda bahsedilen Peterserg Görevleri ile ilişkilendirilmiş; çatışma bölgelerinde istikrarın sağlanması, kriz yönetimi ve barış gücü operasyonları gibi görevlerde NATO imkan ve kabiliyetlerinden yararlanılması kararlaştırılmıştır. (Ülger, 2015:155)

Yugoslavya Krizi ABD’li arabulucu Richard Holbroke’un ABD’nin Dayton kentinde tarafları ikna etmesi ve 21 Kasım 1995 yılında Dayton Antlaşmasını imzalatması ile son bulmuştur. (Karluk,Dural, 2013:165) AB’nin dış sorunlarla mücadeledeki Soğuk Savaş sonrası yeteneksizliği ABD’nin Avrupa’daki hegemon gücünü perçinlemiş ve 1995 Bosna ve 1999 Kosova’da NATO’nun yaptığı müdahalelerle AB’nin yetersizliğini ve kendi gerekliliğini dünyaya göstermiştir. Ancak her durumda Balkanlarda kan dökülmüş, insan hakları ve uluslararası hukuk ihlalleri yaşanmıştır. Bir diğer yetersizliğini de NATO’nin Kuveyt’e yönelik gerçekleştirdiği “Çöl Fırtınası Harekatı”nda kendini göstermiştir. Petrol piyasasının zarar görmesini istemeyen Avrupa ülkeleri küçük çapta desteklerle taraflarını belli etmek istemişlerdir. Almanya, Kuveyt’te müdahalede bulunan ABD harcamaları için çek ile yardım yapmış, Fransa, İngiltere ve diğer Avrupa ülkeleri kendi ulusal bayrakları altında birlikler göndererek katkıda bulunmuşlardır. NATO’nun Irak’a müdahalede bulunduğu 2003 yılından önce Avrupa’da diplomatik çözüm aramak isteyenler ve ABD hükümetinin yanında olanlar arasında ayırım yaşanmıştır. Diplomatik çözüm arayanlar Irak’ın Avrupa ve ABD için yakın tehdit olduğu konusunda ikna olmamışken, merkezi ve Doğu Avrupa ülkeleri ve İtalya ile İngiltere askeri müttefik olarak gördükleri ABD’nin yanında yer almaktaydılar. (Krichner, Spelling,2007:242-243)

AB-NATO ilişkileri için 2009’da Fransa’nın NATO’nun askeri kanadına geri dönmesi önemli bir ilerleme olmuştur. Böylece ABD, NATO çerçevesinde etki alanını genişleterek AB ile uyumlu ilişkiler hedeflemiştir. ABD’nin 2008 yılı ulusal güvenlik stratejisi; Irak’taki savaşı sonlandırma, El Kaide ve Taliban’a karşı savaşı bitirme, kötü devletlerin ve terör örgütlerinin nükleer silahlara erişimini engelleme, enerji güvenliğini sağlama, ABD ittifakını yenileme ve AB’nin desteğini arttırma gibi bazı hedefler koymuştur. Bu nedenle ABD Başkanı Obama göreve geldiği bu yıldan beri AB ile iyi ilişkilerin devamının sağlanacağını ve ABD’nin AB’den daha iyi bir ortağı olmadığını vurgulamıştır. (Kilit, 2003:3-4)

3.3. AB-BM İşbirliği

BM (Birleşmiş Milletler); 1945 yılında yapılandırılmış, Soğuk Savaş sonrasında tasfiye olmamış ancak yapısı ve misyonu, büyük güçlerin örgütü dış politikalarında araç olarak kullanmaları gibi iddialar karşısında eleştirilere maruz kalmıştır. (Kasımoğlu, 2010:133)

AB ve BM uluslararası ilişkilerde baş gösteren krizlerde barış ve güvenliğin tesisini sağlamak için anahtar partnerlerdir. AB halen krizleri önleme, insan haklarını savunma, adalet ve eşitlik, iyi yönetim, demokrasi ve hukukun üstünlüğü gibi konularda BM ile güvenilir partnerliğini devam ettirmektedir. (Council of European Union, 2015:19)

AB-BM ilişkieri çok katmanlı ve çok yüzlü özelliktedir. (Çelik, 28) Eylem Planında olduğu gibi AB, BM'nin anahtar rolünü her zaman desteklemiş ve üye devletler BM'nin ilgili sözleşmelerini iç hukuklarına entegre etmişlerdir. Birlik, BM çatısı altında "Teröre Karşı Kapsamlı BM Sözleşmesi" ve "Nükleer Terör Eylemlerinin Önlenmesine Dair BM Sözleşmeleri" konularında politik uzlaşma sağlamak, bu sözleşmelerin yürürlüğe girmesi, bölgesel ve uluslararası kuruluşlarla beraber çalışmayı hedeflemiştir. (Kasımoğlu, 2010:132)

11 Eylül olaylarının ardından Avrupa Komisyonunun hedeflediği ancak AB üye devletlerinin hassasiyetlerinden ötürü ortak bir prosedür oluşturulmasının mümkün olmadığı adımlar atılmıştır. Saldırıların ardından düzenlenen 21 Eylül 2001 tarihli olağanüstü toplantıda 15 AB üye devleti ABD ile 'şartsız birliktelik' üzerine değerlendirme yapmış ve terörle olan savaşın yeni bir mücadele alanı olduğu dünyaya duyurulmuştur. AB, terörle mücadelenin ABD ekseninde değil onun katılımında ve BM çatısı altında çok yönlü uluslararası mücadeleyle başlatılmasını idealinde olmuştur. (Szyszkowitz,2005:172)

2003 Eylül ayında “Kriz Yönetiminde AB-BM İşbirliği Ortak Bildirisi” yayınlanmıştır. Böylece AB-BM ilişkilerine resmi şekil verme amacı güdülmüş, 2003 Ocak ayında Bosna Hersek’teki BM Uluslararası Polis Görev Gücü’nün sorumluluğunu AB devralmıştır. Böylece BM ile işbirliği halinde ilk sivil kriz yönetimi görevini gerçekleştirmiştir. 2003 Haziran ayının AB’nin Kongo Demokratik Cumhuriyeti’ne gerçekleştirdiği Artemis Harekatı ise AB güçlerinin acil müdahale gücünü kanıtlamıştır. (Çelik, 35)

Lizbon Antlaşması ile AB antlaşmasının değiştirilen 42/7 maddesi üye devletlerin silahlı saldırılara uğraması halinde diğer üye devletler BM Şartı’nın 51. Maddesine uygun olarak imkanları dahilinde yardım ve destekte bulunmalıdır. Bu alandaki taahhütler ise Kuzey Atlantik Antlaşması Teşkilatı yükümlülüklerine uygun olmaktadır. (Çelik, 39) Nitekim Kuzey Atlantik Antlaşması (NATO), BM Şartı’nın ortak güvenlik için bölgesel düzenlemeler yapma olanağı verdiği 51. Maddesine dayanmaktadır. Başka bir deyişle, tüm dünyada emniyet ve güvenliği sağlamayı vizyon edinen NATO; BM Antlaşması’nın prensiplerine uyumlu olarak askeri ve siyasi değerler açısından tüm üyelerinin güvenliğini garanti altına almış bir örgüttür. (Ağca,2010:114)

SONUÇ

Küreselleşme; özellikle Soğuk Savaştan itibaren güvenlik ve tehdit gibi önemli kavramların değişmesine neden olmuştur. Günümüzde rekabete dayalı bir sistem içerisinde küreselleşme her ne kadar yeni pazarlar ve işbirlikleri yaratmak adına birimleri yakınlaştırırsa da, teknoloji ve bilgi akımı bizi terörizm, uluslararası suç ve kaçakçılık gibi suçlarla burun buruna getirmektedir. Ayrıca teknoloji ve bilgiyi; sadece dünya işlerinin kolaylaştırılması emeliyle ve çeşitli bilim alanlarında ilerleme kaydetme çabasında olan insanlar takip etmemekte, bu unsurlarla kendine menfaat sağlayan ve tabanını genişleten terör örgütleri de farklı güdülerle küreselleşmenin nimetlerini kullanmaktadır.

Uluslararası terör örgütleri günümüzün şartlarıyla kolayca örgütlenip, çeşitli finansman araçlarıyla güçlenirken uluslararası toplum, ortak bir terörizm tanımının çerçevesini belirlemekte yetersiz kalması gerçekleştirilmek istenen çözüm sürecinin ne kadar başında olduğunu göstermektedir.

11 Eylül 2001 saldırıları ile azınlık radikal bir kesimin ABD'ye yönelik beklenmedik anda ve şekilde tehdit olması dünyanın hiçbir yerinin artık güvende olmadığına işaret etmiştir. Uluslararası toplumun ve özellikle ABD'nin 11 Eylül saldırılarından ders alarak herhangi bir terör örgütünün gücü eline geçirmesine fırsat vermemesi gerekirken; tehdit makinesi IŞİD terör örgütünün eylemlerine yönelik geç kalmış ve IŞİD filizlenen intikam tohumları ile bulunduğu bölgenin hakimiyetini ele geçirmek için her türlü fırsatı değerlendirmiştir.

11 Eylül olaylarının ardından son 15 yılda radikal islami terör örgütlerinin Ortadoğu'da yapılarak tüm dünyaya ve özellikle Batı'ya korku ihracı, süper güçlerin yeni güvenlik stratejilerini beraberinde getirmiştir. 11 Eylül saldırılarının ardından ABD bir takım Ortadoğu ülkelerini şer eksenini belirlemiş ve bu devletleri suçlamışken;

AB askeri müdahale ve çatışmadan ziyade bazen tavizler verse de yumuşak güç (soft power) politikasını günümüze kadar uygulamıştır.

AB ülkelerinin güvenliğinde ve savunmasında konumu ve önemi tartışılmadan kabul edilen ABD, aslında topluluğun en büyük destekçisidir. ABD; Marshall Planları aracılığı ile Avrupa'nın ekonomik çatlaklarının onarılmasında ve müreffeh bir Avrupa yaratılmasında hayati düzeyde rol oynamıştır. “*Ekonomik dev, askeri ve siyasi cüce*” olarak tanımlanan AB, savunmasında gerekli olan araçları kuruluşundan beri NATO aracılığı ile sağlayarak bu alandaki eksikliğini gidermekte ve çeşitli yükümlülükleri kabul ederek, savunma yeteneklerini geliştirmektedir. Ancak AB'nin AB üye devletlerinin NATO'ya üye olan ve olmayanlar arasındaki dengeyi kurması, ABD'yi endişelendirebilecek herhangi bir savunma girişiminde bulunmaması ve NATO'nun sınırlandırdığı alanlarda aktif rol üstlenmesi gibi faktörler, AB'nin bu alandaki rolünün bıçak sırtı olduğunu göstermektedir.

1990'larda Yugoslavya iç savaşında, AB güvenliği ve devamlılığı için ABD'nin kurtarıcı rolü uluslararası alanda görülmüştür. Avrupalıların askeri operasyon adına yetersizliği İngiltere ve Fransa tarafından önü alınması gereken bir sorun olarak görülmüş ve St Malo Zirvesi'nde NATO'nun müdahalesi olmayan krizlerde Avrupa elinin güçlendirilmesi konusunda adımlar atılmıştır. 1990'lı yıllarda Avrupa'nın güvenlik arayışı içerisinde olmasının bir nedeni de ABD için Avrupa'nın Soğuk Savaş sonrası bir öneminin olmaması ve AB'nin getirdiği iç dinamiklerin Ortak Dış Güvenliği zaruri hale getirmesidir.

AB içerisinde farklı ulusal çıkarlara ve geleneklere sahip üye devletler, dış politikayı egemenliklerinin belirtisi olarak gördüğünden Ortak Dış Güvenlik Politikası bütünleşme sürecini en çok zorlayan işbirliği alanlarından olmuştur. 1991 Maastricht Antlaşması'ndan itibaren güçlendirilmek istenen Ortak Dış Güvenlik Politikası, ulus devletlerin bazı egemenlik alanlarından vazgeçemeyişi nedeniyle yavaş ilerleme kaydetmiştir.

AB'nin ABD, NATO ve BM gibi uluslararası aktörlerle işbirliğinde bulunarak güvenlik ve istikrarını sağlamaya çalışmıştır. Hatta NATO içerisinde savunma kabiliyetlerini geliştirerek AGSK ile AGSP'yi güçlendirme sürecine girmiştir. Ancak, NATO içerisinde güvenilir bir stratejik olarak pozisyonunu korumayı hedefleyen AB, yıllardır “Avrupa Ordusu” hayalini kurmaktan vazgeçmemiştir. Çünkü AB, Avrupa Askeri Gücü'nü oluşturarak ABD'den özerk bir şekilde kriz bölgelerine müdahale edebilen uluslararası aktör olmayı hedeflemektedir.

AT'nin siyasal dönüşümü Maastricht Anlaşması ile başlamış ve 1995 yılından sonra beliren AB'nin bağımsız askeri yapılanma hedefi 1999 yılında resmi hal alarak 1998 St. Malo Zirvesi sonrası dönemde otonom Avrupa ordusu kurma fikriyle Avrupa Güvenlik ve Savunma Kimliği, Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası şeklini almıştır. Bununla birlikte bağımsız bir orduya sahip olunması gerekliliği Avrupalı devletlerince vurgulanmıştır.

Denediği birkaç siyasi girişimin ardından dış güvenlik ve politika konularında ortak hareket edemeyeceğini gören ve potansiyelini başarılı olduğu ekonomik alana kaydıran AB; 11 Eylül saldırılarının ardından terörle mücadelede kapsamlı çalışmalar yapmıştır. Adalet ve İçişlerinde işbirliğini hızlandıran AB; terörle mücadelede girişimlerini hızlandırmış ve 2001'de Eylem Planını, 2010 yılında ise Stockholm ve Eylem Halindeki AB İç Güvenlik Stratejisi'ni yürürlüğe koymuştur. Terörle mücadele kapsamında alınan bu kararlarda istihbarat ve polis işbirliğinin geliştirilmesi ve terörün finansmanının engellenmesine yönelik çalışmalarda bulunulmuştur. AB, askeri müdahalelere başvurmaktan ziyade uluslararası işbirliğine dayanan çok boyutlu strateji geliştirme yoluna gitmiştir. 11 Eylül sonrası ABD'nin soruna çözüm arayışı daha dolaysız ve çatışma eksenli ilerlerken, AB bu tutumdan ziyade gerekli iç ve dış önlemlerle teröre giden yolları tıkamayı hedeflemiştir.

11 Eylül saldırıları ile zayıfın güçlüye asimetric tehdidi küresel tehdidin portresini çizmiştir. Ancak, bu olay sonrasında Batı, Müslüman dünyasını genelleyerek tehdit olarak görmüş ve İslamofobiyi yaygınlaştırmıştır.

Schengen Politikası, Avrupa Komşuluk Politikası, Akdeniz İçin Ortaklık ve Genişleme Politikası uluslararası terörizme ve yasadışı göçe yönelik etkili çalışmalardır. AB, salt kendi çıkarlarına endeksli bir strateji izlemezse etrafında güvenli ve istikrarlı bir kuşak oluşturabilecek ve Avrupa, AB lehine tek cazip merkez olmaktan çıkacaktır.

AB; terörle mücadele için model bir aktör olma gayretini Dışişleri Yüksek Temsilcilerinin hazırladığı güvenlik stratejilerinde göstermiştir. Ancak üye devletlerin tek sesli olmayışı ve stratejilerin idealist bir zemine dayanması stratejilerin başarısının sorgulanmasına neden olmuştur.

AB, çeşitlilikte birlik anlayışının arkasında durarak kültürel çeşitliliğe önem vermeli, ayrımcılık, ırkçılık ve ötekileştirme kavramlarının sosyal alanda ve özellikle siyasette gündeme gelmesini önlemelidir. Terörün her türlüsüne net bir tavırla ve çifte standart yapmadan karşı gelmelidir. Yani, sadece kendine yönelik örgütlenen terör örgütlerine değil PKK gibi farklı ülkeleri hedef alan terör örgütlerine karşı da aynı hassasiyeti göstermeli, terörle mücadelede işbirliğinde olduğunu uluslararası platformda sadece retorikte değil pratikte de göstermelidir. Aksi halde terör örgütlerinin topraklarında gelişimine göz yuman bir uluslararası aktörün güvenilirliği zedelenecek ve uluslararası ortamda yalnızlaşabilecektir. Ayrıca beslenmelerine izin verdiği terör örgütlerinin Avrupa'yı da hedef almayacağından hiçbir şekilde emin olamayacağından doğru bildiği yoldan taviz vermeden strateji yürütmelidir.

AB; AGSP'nin inşası sürecinde olumlu yönde katkıları olan ve yıllardır AB'ye katılım için çaba gösteren Türkiye'ye stratejik planlamalarında hak ettiği özeni göstermemekte ve olası Türkiye katılımının AB'yi sorunlu bölgelere yakınlaştıracığını düşünmektedir. Ancak bu tür tereddütler uluslararası refaha ve demokrasiye tehdit olabilen tüm unsurlarla mücadele etmeyi ilke edinen bir uluslararası aktörün tereddütleri olmamalıdır. AB; her konuda üzerine düşen sorumluluğu almalı, çifte standarttan uzaklaşmalı ve kimlik ayrışmaları üzerinden siyasi ayrımcılık yapmamalıdır.

KAYNAKÇA

Kitaplar

Acar, Ünal, (2012), A'dan Z'ye Terörizm, Ankara: Kripto Yayınları

Ağca, Fehmi (2010), AB'nin Avrupa Savunma ve Güvenlik Politikası ve Türkiye'nin Konumu, İstanbul: Papatya Yayıncılık

Bal, İhsan (2006), Terörizm, Terör, Terörizm ve Küresel Terörle Mücadelede Ulusal ve Bölgesel Deneyimler, Ankara: USAK Yayınları, Güvenlik Serisi

Bal, İhsan ve Süleyman Özeren (2012) Dünyada Örneklerle Terörle Mücadele, Ankara: USAK Yayınları, 3. Baskı

Başbakanlık Kamu Düzeni Güvenliği ve Müsteşarlığı (2013), Bütün Boyutlarıyla Terörizmin Önlenmesi Avrupa Sözleşmesi, Ankara: Kamu Düzeni ve Güvenliği Müsteşarlığı Yayınları, 2. Basım

Beck, Colin J.(2015) Radicals, Revolutionaries, and Terrorists, United Kingdom: Polity Press

Caşın, Mesut Hakki (2008), Uluslararası Terörizm, Ankara: Nobel Basımevi

Çitlioğlu, Ercan (2005). Gri Tehdit. İstanbul: Ümit Yayıncılık

Gökay, Bülent ve R.B.J.Walker (2002), 11 September 2001 War, Terror and Judgement, London/ Portland:Keele European Research Centre, Franc Cass Publisher

Davies, Barry, çv. Pinar Bulut (2006), Terrorism -Inside A World Phenomenon (Ortadoğu'da Sıddet Dünyada Terör), İstanbul: Truva Yayınları

Davutoğlu, Ahmet (2001), Stratejik Derinlik, İstanbul: Küre Yayınları, 50. Baskı,

Higgins, Rosalyn, Maurice Flory (2003), Terrorism And International Law, London: Routledge Publishing

Kaya, İbrahim (2005) Terörle Mücadele ve Uluslararası Hukuk, Ankara: USAK Yayınları

Kirchner, Emil, James Sperling (2007), EU Security Governance, UK: Manchester University Press

LaGro, Esra, Knud Erik Jorgensen (2007) Turkey and The European Union, Palgrave Macmillian

Lindahlm, Charles çev. Balkı Şafak (2004), İslami Ortadoğu, Ankara: İmge Kitabevi Yayınevi

McDonnel, Thomas Michael (2010), The United States, International Law, and the Struggle against Terrorism, New York, Routledge Research in Terrorism and the Law

Mold, Andrew (2007) EU Development Policy in A Changing World, Amsterdam University Press

Pagden, Anthony (2002), The Idea of Europe, Woodrow Wilson Center Press and Cambridge University Press

Pavlovic, Zoran (2009), Terrorism and Security, Chelsea House Publishers

Szyszkowitz, Tessa ve Kovin Van Hippel (2005), Europe Confronts Terrorism London: International Policy Institute

Terzi, Mahir, Serkan Yenal (2015), Uluslararası Güvenlik ve Terörizm, Ankara: Sinopsis Yayınları

Toje, Asle, America (2008), The EU and Strategic Culture, Contemporary Security Studies, New York: Routledge Publishing

Türker, Haşim (2007), Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım

Ülger, İrfan Kaya (2015), Avrupa Birliği Rehberi, Kocaeli: Umuttepe Yayınları

Makaleler, Bildiriler, Diğer Basılı Yayınlar

Açıkmeşe, Sinem ve Cihan Dizdaroğlu (2014), “NATO-AB İlişkilerinde İşbirliği ve Çatışma Dinamikleri”, Uluslararası İlişkiler Dergisi, 10 (40), 131-163

Ağır, Bülent Sarper (2011) “Güvenlik Kavramını Yeniden Düşünmek: Küreselleşme, Kimlik ve Değişen Güvenlik Anlayışı (Rethinking Security Concept: Globalization, Identity and Changing Security Conception)”, Security Strategies, Sayı 22

Akdemir, Erhan (2009) “11 Eylül 2001, 11 Mart 2004 ve 7 Temmuz 2005 Terörist Saldırılarından Ardından İslam’ın Avrupa’da Algılanışı”, Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi, 8 (1), 1-26

Akgül, Öner (2012), “Soğuk Savaş Sonrası Dönemde NATO-AB İlişkilerinde Rekabet-İşbirliği Analizi ve Türkiye Faktörü”, Harp Akademileri Komutanlığı, Stratejik Araştırmalar Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Bölümü

Arman, Murat Necip (2011), “Avrupa Komşuluk Politikasında Sorunlu Alanlar: İnsan Güvenliği ve Komşuluk İlişkisi”, Uluslararası İlişkiler Dergisi, 8 (31), 45-68

Baylis, John (2008), “Uluslararası İlişkilerde Güvenlik Kavramı”, Uluslararası İlişkiler, 5 (18), 69-85

Bilge Adamlar Kurulu Raporu (2015), “Terörün Geldiği Yeni Boyut: IŞİD Örneği”, Bilge Adamlar Stratejik Araştırmalar Merkezi (BİLGESAM), Rapor No:67, Haziran, İstanbul

Biscop, Sven and Balfour, Rosa and Emerson, Michael, An Arab Springboard for EU Foreign Policy? (January 31, 2012). Egmont Working Paper No. 54. Available at SSRN: <http://ssrn.com/abstract=2028861> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2028861>

Büyükbaş, Hakkı (2006), “Avrupa Güvenlik Strateji Belgesi ve Türkiye”, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi Dergisi, 61 (1), 37-65

Carafa, Luigi and Kopra, Kaisa, European Neighborhood Policy: A Case Study of Morocco (April 27, 2008). Available at SSRN: <http://ssrn.com/abstract=1158427> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.1158427>

Çayhan, B.Esra (2002) “Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası ve Türkiye”, Akdeniz İİBF Dergisi (3), 42-55

Ergül, Ergin, Terörle Mücadelede Adli İşbirliği ve Sorunlar (2011), Terörle Mücadelede Makro ve Mikro Perspektifler, Uluslararası Terörizm ve Sınırşan Suçlar Sempozyumu Seçilmiş Bildirileri-2, Polis Akademisi Yayınları, Der. Oğuzhan Başbüyük, Alper Sözer, Nurullah Altun, Ankara, Aralık 2011, Terörizm ve Sınırşan Suçlar Serisi: 5

Gençalp, Ebru (2011) “Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası (AGSP) ve Türkiye’nin Avrupa Güvenliğindeki Rolü”

Kanat, Selim, Timuçin Kodaman, Adem Ali İren (2016) “İnsani Güvenlik ve Terörizmle Mücadele” 21 (2), 567-588

Kawakibi, Salam, Political Islam in Syria (June 12, 2007). CEPS Working Documents No. 270. Available at SSRN: <http://ssrn.com/abstract=1338004> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.1338004>

Kedikli, Umut (2006): “Avrupa Birliği’nin Terörizmle Mücadele Politikaları ve Hukuki Boyutu”, Uluslararası Hukuk ve Politika, 2 (7)

Kilit, Gökhan (2013) “Transatlantik İlişkiler: AB-ABD”, İKV (İktisadi Kalkınma Vakfı) Değerlendirme Notu, (75)

Köse, İsmail (2016), “Avrupa Birliği’nin Mülteci Açmazı ve Türkiye-Avrupa Birliği Geri Kabul Anlaşması”, Elektronik Siyaset Bilimi Araştırmaları Dergisi, 7 (1)

Neumayer, Eric and Pluemper, Thomas, International Terrorism and the Clash of Civilizations British Journal of Political Science, Vol. 39, No. 4, pp. 711-734, 2009. Available at SSRN: <http://ssrn.com/abstract=952208> (October 1, 2008).

Ovalı, Şevket (2006), AB'nin Terörizmle Mücadele Politikasındaki Dönüşüm: 11 Eylül ve Madrid Saldırılarının Etkileri, Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi, 5 (3)

Orhan, Oytun (2012), ”Sınır Geçişleri ve Türkiye”, Ortadoğu Dergisi, 6 (4)

Sandıklı, Atilla (2012), “Teoriler Işığında Güvenlik, Savaş, Barış ve Çatışma Çözümleri” Bilgesam Yayınları, Bilge Adamlar Stratejik Araştırmalar Merkezi

Saz, Gökhan, Turkophobia and Rising Islamophobia in Europe: A Quantification for the Negative Spillovers on the EU Membership Quest of Turkey (April 1, 2011). European Journal of Social Sciences, Vol. 19, No. 4, pp. 479-491, 2011. Available at SSRN: <http://ssrn.com/abstract=1845532>

Tangör, Burak, Sevinç Sayın (2012), “Avrupa Birliği'nin Terörizm ile Mücadele Stratejisi: Yeni Bir Bütünleşme Alanı Mı?”, Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi, 11(1)

Tino, Elisa, The European Integration, the Arab Regionalisms and the Euro-Mediterranean Relations after the Arab Spring: Is the Pan-Euro-Mediterranean Free Trade Area a Viable Project Yet? (September 13, 2012). Available at SSRN: <http://ssrn.com/abstract=2148677> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2148677>

Ulutaş, Ahmet, Ömer Serdar Atabey (2012), “Terörizmin Bastırılmasına Dair Avrupa Sözleşmesi”, TBB Dergisi, (100)

Uzun, Ertuğrul (2003-2004), “Avrupa Birliği’nin Akdeniz Politikası ve Barcelona Süreci”, Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, Eskişehir

Ündücü, Cemile Arıkoğlu (2011) “Uluslararası Sistem ve Terörizm Arasındaki İlişki”, Elektronik Siyaset Bilimi Araştırmaları Dergisi, 2 (1)

Yalçın, Serhan (2006): “Soğuk Savaş Sonrası Uluslararası Terörizmin Dönüşümü ve Terörizmle Mücadele” Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 2 (4)

Yalçinkaya, Alaeddin (2011) BM Güvenlik Konseyi Kararlarında Terör Kavramı, Terörle Mücadelede Makro ve Mikro Perspektifler, Uluslararası Terörizm ve Sınırtaşan Suçlar Sempozyumu (UTSAS 2010) Seçilmiş Bildirileri-2, Polis Akademisi Yayınları, Der. Oğuzhan Başbüyük, Alper Sözer, Nurullah Altun, Ankara, Aralık 2011, Terörizm ve Sınırtaşan Suçlar Serisi: 5

Zhussipbek, Galym (2009). “Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası’nın Tanımı ve Düşünsel Arka Planı”, Uluslararası Hukuk ve Politika Dergisi, Cilt 5 Sayı 19, s.(71-88)

Elektronik Kaynaklar

A Brief History of EU Treaty, <http://www.europeanlawmonitor.org/treaties/eu-treaties-treaty-on-european-union-maastricht-treaty-of-nice-lisbon-treaty.html>

AB’nin “Arap Baharı”na Yanıtı: İki Yıldan Sonra Durum, <http://www.avrupa.info.tr/tr/bilgi-kaynaklari/eeas-news/eeas-single-view/article/abnin-arap-baharina-yaniti-iki-yildan-sonra-durum.html?cHash=9b398237884d78d499743288726382e0&print=1> 08.02.2013

A Secure Europe in a Better World <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/78367.pdf> Erişim Tarihi:12.12.2003

Alagöz, Emine Akçadağ, Avrupa Komşuluk Politikası, http://www.bilgesam.org/incele/800/-avrupa-komsuluk-politikasi/#.V_Ylx-iLTDC Erişim Tarihi:26.12.2009

Committee of Experts on Terrorism, <http://www.coe.int/en/web/counter-terrorism/codexter>

Council Of the European Union (2015), Main aspects and basic choices of the CFSP (part II, point E, paragraph 25 of the Interinstitutional Agreement of 2 December 2013) - 2014, Brussels, <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-11083-2015-INIT/en/pdf>, 20.07.2015

Gençtürk, Tuğçe (2012) “Terör Kavramı ve Uluslararası Terörizme Farklı Yaklaşımlar” Başkent Üniversitesi Stratejik Aratırmalar Merkezi, <http://sam.baskent.edu.tr/makaleler/tgencturk/TerorUluslararası.pdf>, 03.02.2012

Ergil, Doğu: “Uluslararası Terörizm” Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, <http://dergipark.ulakbim.gov.tr/ausbf/article/view/5000053963/5000051278>

Güler, Narin (2010), Barcelona Süreci & Akdeniz İçin Birlik, İzmir Ticaret Odası,
http://www.izto.org.tr/Portals/0/IztoGenel/Dokumanlar/barselona_sureci_25.06.2012%2012-37-42.pdf

Koca, Mehmet: “Küresel ve Bölgesel Örgütlerin Terörizmle Mücadele Stratejileri”
<http://www.arem.gov.tr/kuresel-ve-bolgesel-orgutlerin-terorizmle-mucadele-stratejileri>

Regulating the use of passenger name record data,
<http://www.consilium.europa.eu/en/policies/fight-against-terrorism/passenger-name-record/>

Schengen Information System, http://ec.europa.eu/dgs/home-affairs/what-we-do/policies/borders-and-visas/schengen-information-system/index_en.htm Erişim Tarihi: 16.12.2015

Shared Vision, Common Action: A Stronger Europe,
https://europa.eu/globalstrategy/sites/globalstrategy/files/eugs_review_web.pdf
29.06.2016

Soruş, Gökhan (2014) “Arap Baharı’nın Gölgesinde Avrupa Birliği Komşuluk Politikası” <http://www.21yyte.org/tr/arastirma/avrupa-birligi-arastirmalari-merkezi/2014/03/10/7435/arap-baharinin-golgesinde-avrupa-birligi-komsuluk-politikasi>
10.03.2014

TBMM İnsan Hakları İnceleme Komisyonu, *Terörizmin Önlenmesine Dair Avrupa Sözleşmesi*,
<http://www.ombudsman.gov.tr/contents/files/939a10--Terorizmin-Onlenmesine-Dair-Avrupa-Sozlesmesi.pdf>

Turan, P.Aslıhan (2009) Avrupa Birliği’nin Güvenlik Politikası,
<http://www.bilgesam.org/incele/1250/-avrupa-birligi'nin-guvenlik-politikasi/#.WDX2JGaLTDe> 25.09.2009

Union for the Mediterranean (UFM)
<http://www.euneighbours.eu/medportal/content/341/Union%20for%20the%20Mediterranean>

Yirmibirinci Yüzyılda NATO,
http://www.nato.int/nato_static/assets/pdf/pdf_publications/20120117_21st_tur.pdf

<http://www.uhdigm.adalet.gov.tr/yayinlarimiz/uluslararasiadliisbirligi/files/assets/basic-html/page434.html>, 22.08.2014

Tezler

Albassam, Ali (2015), Europe's Refugee Crisis: Assessing the Factors Preventing a Coordinated EU Response. Master's Teses, University of San Francisco, San Francisco

Arslan, Erol (2013) Avrupa Birliği'nin Terörizmle Mücadelesinde 11 Eylül Saldırılarının Etkisi, Yüksek Lisans Tezi, Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul

Asan, Kader (2007), Avrupa Birliği'nin Terörizmle Mücadele Politikası, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara

Ekici, Kübra Deren (2012): "Avrupa Birliği'nin Terörizmle Mücadele Yöntemleri" Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Üniversitesi Enstitüsü, Konya

Kutlu, Ramazan (2010) Uluslararası Terörizm ve 11 Eylül Sonrası Türkiye'nin Terörizmle Mücadelesi, Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon

Nasrat, Qaisar (2015) Siber Terörizmle Mücadele ve Uluslararası Hukuk, Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum

Özkışlalı, Gizem (2008) Küreselleşme, İnternet ve Terörizmin Değişen Yüzü; Siber Terörizm, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara

Yücel, Zeynep (2007), Değişen Uluslararası Konjunktürde Avrupa Birliği'nin Ortak Güvenlik ve Savunma Politikasını Etkileyen Yerel, Bölgesel ve Uluslararası Faktörlerin Analizi ve Türkiye Avrupa Birliği İlişkileri, Doktora Tezi, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa